

การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761 427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2554

การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

การวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชา 761 427 สัมมนาปัญหาทางธุรกิจ
ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

**A STUDYING THE QUALITY OF LIFE OF MIGRANT WORKERS
IN THE DISTRICT TOWN, SAMUTSAKORN**

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

A Research Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for the Degree

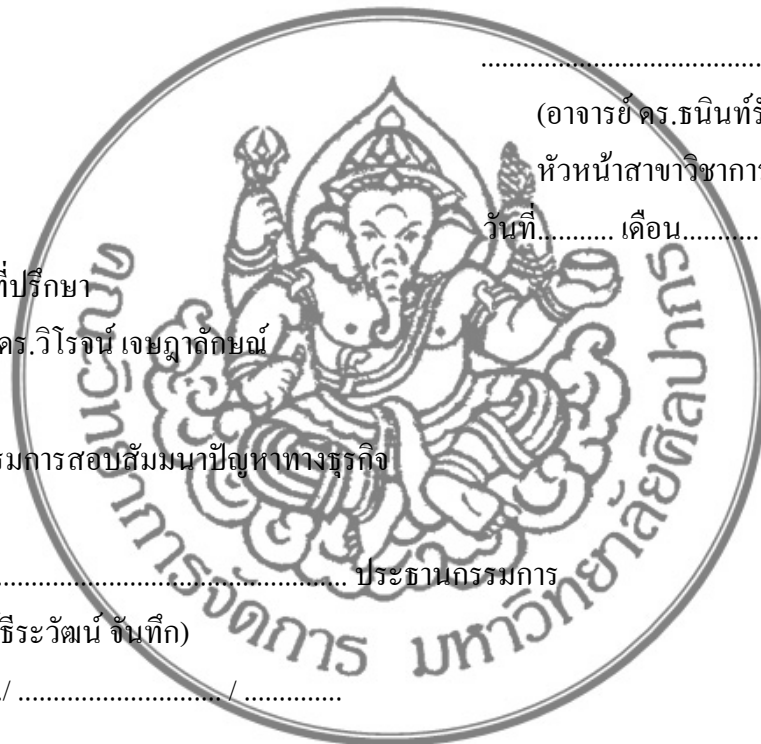
Bachelor of Arts Program in General Business Management

Faculty of Management Science

SILPAKORN UNIVERSITY

2011

ที่ประชุมสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร พิจารณาแล้ว
อนุมัติให้การวิจัย เรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรสาคร” เสนอโดยนางสาวเปวิกา ชูบรรจง และนางสาววรรดา แดงสอน มีคุณค่าเพียงพอที่จะ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในรายวิชาสัมมนาปัญหาทางธุรกิจ ตามหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป คณะวิทยาการจัดการ

.....
(อาจารย์ ดร.ชนินทร์ฐ์ รัตนพงศ์ภิญโญ)

หัวหน้าสาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

อาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เกษภูาลักษณ์

คณะกรรมการสอบสัมมนาปัญหาทางธุรกิจ

..... ประธานกรรมการ

(อาจารย์ธีระวัฒน์ จันทิก)

..... / ..... / .....

..... กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เกษภูาลักษณ์)

..... / ..... / .....

..... กรรมการ

(อาจารย์ศิริพร เผือกส่อง)

..... / ..... / .....

12510102,12510141 : สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป

คำสำคัญ : คุณภาพชีวิต / แรงงานต่างด้าว / กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าว

เปวิกา ชูบรรจง และ วรดา แดงสอน : การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร อาจารย์ที่ปรึกษา: อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เกษญาติกษณ์. 88 หน้า.

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย 3) เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว 4) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แรงงานต่างด้าว จำนวน 10 คน และผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 8 คน

ผลการวิจัยพบว่า

1. คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทยทั้งด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านการทำงานนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี โดยการดำรงชีพของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทยนั้นขึ้นอยู่กับสถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

2. กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าว ในประเทศไทยมีทั้งที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย แต่ส่วนใหญ่จะเข้ามาโดยผิดกฎหมาย เพราะการเข้าออกตามแนวชายแดนกระทำได้ง่ายมีหลายช่องทางทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติตัวเป็นนายหน้าหาแรงงานต่างด้าวให้กับนายจ้างในประเทศ

3. คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าอยู่ในระดับปานกลาง เพราะมีความเสี่ยงจากการทำงาน และอาจพบปัญหาเล็กน้อยในสถานที่ทำงาน โดยนายจ้างหรือผู้ประกอบการจะใช้มาตรการและแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว

4. การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าการดำเนินชีวิตประจำวันนั้นดีขึ้นจากเดิม แต่อาจเกิดการกดดันจากทัศนคติที่ไม่ดีของคนไทยและมักจะถูกก่อกวน โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ส่งผลให้มีความเป็นอยู่ที่ต้องอาจหลบๆ ซ่อนๆ ภาครัฐและภาคเอกชนควรให้การสนับสนุนและให้ความเป็นธรรมแก่แรงงานต่างด้าวดังกล่าว

คณะวิทยากรจัดการ

มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2554

ลายมือชื่อนักศึกษา 1 ..... 2.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สามารถสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ด้วยความอนุเคราะห์อย่างดียิ่งจาก อาจารย์ ดร.วิโรจน์ เกษภูาลักษณ์ อาจารย์ที่ปรึกษาในการทำวิจัยฉบับนี้ ที่กรุณาให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำกระบวนการต่างๆ ในการทำวิจัย และข้อคิดเห็นอื่นๆอันเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ตลอดจนการให้ความเอาใจใส่ติดตามผลงานอย่างใกล้ชิด และปรับปรุงแก้ไขงานวิจัยฉบับนี้จนเสร็จสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งมา ณ ที่นี้

ขอขอบพระคุณอาจารย์ประพล เปรมทองสุข ที่กรุณาให้คำปรึกษาและคำแนะนำต่างๆ รวมถึงให้ข้อคิดเห็นอื่นๆอันเป็นประโยชน์แก่ผู้วิจัย

ขอขอบพระคุณกลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข เจ้าหน้าที่ประกันสังคม และแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ที่ให้ข้อมูล ความร่วมมือ ตลอดจนข้อคิดเห็นต่างๆ อันเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่องานวิจัยฉบับนี้

ที่สุดท้ายผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ซึ่งให้ความรัก ความห่วงใย เป็นกำลังใจ และสนับสนุนส่งเสริมผู้วิจัยในทุกๆด้าน ตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งงานวิจัยฉบับนี้เสร็จสมบูรณ์

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
กิตติกรรมประกาศ.....	จ
สารบัญ	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
คำถามของการวิจัย.....	4
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตการศึกษา.....	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต	7
แนวความคิดเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว.....	10
แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน และปัจจัยการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว ..	17
ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร	28
แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา	31
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	35
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	39
ระเบียบวิธีวิจัย	39
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	40
ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล	41
การวิเคราะห์ข้อมูล	42
การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล	43
การตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูล	43
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	45
ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย	46

บทที่	หน้า
ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย	5
ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว	
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร	58
ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว	
ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร	66
5 สรุปผลการศึกษา อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ	70
สรุปผลการศึกษา	70
การอภิปรายผลการศึกษา	75
ข้อเสนอแนะ	79
บรรณานุกรม	81
ภาคผนวก	84
ภาคผนวก ก แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล	85
ภาคผนวก ข แบบสังเกต	86
ประวัติผู้วิจัย	87

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญ

ปัจจุบันประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ประเทศไทยเพิ่มบทบาทจากประเทศผู้ส่งออกแรงงานมาเป็นทั้งผู้ส่งออกและผู้รับแรงงาน นอกจากนี้ประเทศไทยยังมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการติดต่อเดินทางข้ามพรมแดนได้อย่างไม่ลำบากมากนัก และยังเป็นเส้นทางที่จะสามารถผ่านไปยังประเทศอื่นได้ง่าย จึงทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้ใช้แรงงานเข้ามาเป็นจำนวนมากประกอบกับการขยายการลงทุนของภาคธุรกิจ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการใช้แรงงานคนอย่างหนาแน่น ดังนั้นธุรกิจมีความจำเป็นเป็นอย่างมากในการที่จะแสวงหาแรงงานที่มีค่าแรงต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจและกลายเป็นนโยบายของทั้งภาครัฐ และภาคเอกชนในการสร้างความได้เปรียบของธุรกิจในการจ้างแรงงาน

ปัจจุบันคนไทยเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ายิ่ง องค์กรทุกภาคส่วนพยายามที่จะหันมาใส่ใจในเรื่องทรัพยากรคนกันมากขึ้น ยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อภารกิจของพนักงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อดำเนินงานขององค์กรต่างๆที่จะต้องปรับตัวกับสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น การจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีค่าแรงถูก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและพัฒนาองค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินงาน

การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจนรัฐบาลต้องมีการดำเนินการเพื่อลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังมีการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำระบบการขึ้นทะเบียนแรงงานมาใช้ตั้งแต่ปีพุทธศักราช 2547 เป็นต้นมา ทำให้รัฐบาลรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์การจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีทักษะไม่สูงนักของธุรกิจภาคเอกชน แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการพึ่งพาการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายของธุรกิจได้ทั้งหมด

แม้ว่าในปัจจุบันกระทรวงแรงงานจะเปิดกว้างให้ธุรกิจที่จ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้ทำการขึ้นทะเบียนแรงงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังมีแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากความต้องการ

แรงงานต่างด้าวของธุรกิจส่วนหนึ่งมาจากการเลิกงานของคนไทย โดยเฉพาะงานประเภทที่มีความเสี่ยง งานหนัก และงานสกปรก เป็นต้น ดังนั้นธุรกิจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจ้างแรงงานต่างด้าวแทน เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนแรงงาน แรงงานต่างด้าวไม่เลิกงาน และแรงงานต่างด้าวยังสามารถหาได้ง่ายและส่วนใหญ่มีอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานไทย ส่วนใหญ่เป็นงานที่เน้นการใช้กำลัง ไม่ต้องอาศัยความชำนาญในการดำเนินงานมากนัก ด้วยเหตุผลต่างๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากเลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนการจ้างแรงงานไทย และเป็นกลยุทธิ์หลักในการดำเนินกิจการด้วย

การจัดระบบและการบริหารแรงงานต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมายและลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยของรัฐบาลแต่ละสมัยได้มีการดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ตั้งแต่ปีพ.ศ.2539 จนถึงปัจจุบัน นโยบายดังกล่าวที่ผ่านมาจะเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะสั้น จึงทำให้มีปัญหากับแรงงานต่างด้าวอยู่เสมอ เนื่องจากการไหลทะลักเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวที่เพิ่มจำนวนมากขึ้น สาเหตุมาจากที่ประเทศไทยมีภาวะเศรษฐกิจที่เติบโตขยายตัวอย่างต่อเนื่อง และบางประเทศประสบปัญหาสงครามทางการเมือง จึงมีการอพยพหลบหนีจากภัยสงครามและความยากจน โดยแรงงานต่างด้าวเหล่านั้นคาดว่าจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น และมีรายได้ที่ดีกว่าประเทศของตน นโยบายของรัฐไม่สามารถผลักดันให้แรงงานเหล่านั้นให้กลับภูมิลำเนาเดิมได้ จึงได้อนุญาตให้แรงงานดังกล่าวเข้ามาทำงานในประเทศไทยได้ แรงงานต่างด้าวเหล่านี้เดินทางเข้ามาตามแนวชายแดน บางส่วนเข้ามาโดยญาติหรือเพื่อนชักชวน และบางส่วนก็เข้ามาโดยผ่านนายหน้า การเข้ามาของแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมากก่อให้เกิดผลกระทบต่อประเทศทั้งด้านบวกและด้านลบ

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดหนึ่งของประเทศที่มีอัตราการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจเป็นอันดับต้นๆของประเทศ จังหวัดสมุทรสาครมีพื้นที่ทั้งสิ้น 827.34 ตารางกิโลเมตร โดยแบ่งออกเป็นสามอำเภอได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอกระทุ่มแบน และอำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเจริญเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ประกอบกับเป็นจังหวัดที่มีโครงสร้างพื้นฐาน และปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้มีนักลงทุนจำนวนมากสนใจมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดสมุทรสาคร ในปัจจุบันจังหวัดสมุทรสาครมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ก่อตั้งอยู่ประมาณ 3,329 แห่ง เงินลงทุนประมาณ 132,674 ล้านบาท ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม 62,715 คน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมือง และอำเภอกระทุ่มแบน กิจการส่วนใหญ่ประกอบกิจการประเภทอุตสาหกรรมอาหาร และอุตสาหกรรมอาหารแปรรูป จำนวน 357 แห่ง อุตสาหกรรม

พลาสติกจำนวน 427 แห่ง อุตสาหกรรมสิ่งทอจำนวน 392 แห่ง อุตสาหกรรมโลหะจำนวน 283 แห่ง และผลิตภัณฑ์โลหะจำนวน 379 แห่ง ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้จังหวัดสมุทรสาครเป็นเป้าหมายในการเข้ามาทำงานของแรงงานต่างด้าวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งการลงทุนในภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาครมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเนื่องจากยังคงมีการลงทุนอยู่อย่างต่อเนื่อง (ที่มา: สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร 2546)

โรงงานอุตสาหกรรมนับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ เพราะผลผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมที่มีประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ถ้าเศรษฐกิจดีก็จะส่งผลต่อสภาพการดำรงชีวิตของประชาชนในประเทศให้ดีขึ้น ดังนั้นโรงงานอุตสาหกรรมจึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้มีความเจริญก้าวหน้าต่อไป การพัฒนาประสิทธิภาพของโรงงานอุตสาหกรรมนั้นต้องประกอบด้วยปัจจัยหลายด้านดังนี้ ด้านบุคลากร (Men) ด้านการบริหารจัดการ (Management) ด้านวัสดุอุปกรณ์ (Materials) และด้านงบประมาณ (Money) เป็นต้น ซึ่งปัจจัยทั้ง 4 ประการนี้ การพัฒนาการจัดการทรัพยากรมนุษย์เป็นหัวใจที่สำคัญในการพัฒนาองค์กรของธุรกิจให้ดีขึ้นหรือสามารถทำให้ธุรกิจเจริญขึ้นอย่างมีเป้าหมาย เพราะทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้สร้างสรรค์งานด้านต่างๆ ที่เน้นคุณภาพ มาตรฐาน ความปลอดภัย และคุณธรรมจริยธรรม เป็นกลไกในการขับเคลื่อนที่ทำให้องค์กรและธุรกิจสามารถดำเนินงานต่อไปได้

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดที่มีการใช้แรงงานต่างด้าวเป็นจำนวนมาก ในปี พ.ศ. 2545 มีแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองที่ขออนุญาตทำงานจำนวน 124,454 คน แยกเป็นสัญชาติต่างๆ ดังนี้ สัญชาติพม่าจำนวน 120,228 คน สัญชาติลาวจำนวน 3,340 คน และสัญชาติกัมพูชาจำนวน 886 คน (และเป็นแรงงานที่อยู่ในกิจการประมงจำนวน 2,527 คน โดยประมาณว่ามีแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองทั้งหมด 6 ถึง 7 เท่าของจำนวนแรงงานต่างด้าวที่มาขอขึ้นทะเบียน หรือประมาณ 2 แสนกว่าคน (ที่มา: สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสาคร 2546)

อย่างไรก็ตามคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครก็ไม่ได้ดีมากนักหากเปรียบเทียบกับแรงงานไทย เพราะแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครล้วนแล้วแต่เป็นกลุ่มคนที่หนีร้อนมาพึ่งเย็นทั้งนั้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสภาพเศรษฐกิจ ความยากจน สงครามทางการเมือง เป็นต้น การอพยพย้ายถิ่นฐานนั้นมิได้เป็นเพียงการเปลี่ยนสถานที่เท่านั้น แต่เป็นการเปลี่ยนแปลงสังคม และสภาพแวดล้อมใหม่ แรงงานต่างด้าวจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับสังคมใหม่ได้ โดยต้องอาศัยเวลาและประสบการณ์ รวมถึงลักษณะส่วนตัวของผู้ย้ายถิ่นฐานประกอบกัน การปรับตัวเพื่อให้คงความสมดุลอยู่ได้ในชุมชนใหม่นั้นย่อมทำให้เกิด

ความเครียด บางครั้งการปรับตัวต่อสังคมใหญ่ก็เป็นเรื่องยากสำหรับผู้ที่ย้ายถิ่นฐานเนื่องจากความไม่พร้อมบางประการ เช่น ฐานะทางเศรษฐกิจ ความแตกต่างระหว่างสภาพแวดล้อมเดิมกับสภาพแวดล้อมใหม่ ทำให้ส่วนหนึ่งของผู้ย้ายถิ่นฐานปรับตัวด้วยการสร้างชุมชนแบบเดิมขึ้นในชุมชนใหม่ ซึ่งช่วยป้องกันผู้ย้ายถิ่นจากความเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วเกินไป แรงงานต่างด้าวที่ย้ายถิ่นฐานเข้ามาในประเทศไทยเป็นแรงงานที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาต่างๆ เนื่องจากเป็นการย้ายถิ่นฐานข้ามชาติ ความแตกต่างมีมากมายทั้งด้านภูมิศาสตร์ ภาษาและวัฒนธรรม การที่จะปรับตัวให้สามารถใช้ชีวิตในประเทศไทยได้นั้นย่อมทำให้แรงงานต่างด้าวต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมาย

ดังนั้น ผู้ศึกษาจึงสนใจที่จะศึกษาถึง คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้รู้และเข้าถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว อันเป็นประโยชน์ในการประเมินสภาพชีวิต และปัญหาของแรงงานต่างด้าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจ และการนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหา และป้องกันผลกระทบต่างๆ ที่จะตามมา ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อองค์กร และหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการที่จะช่วยกันป้องกัน แก้ไข และเข้าใจปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในจังหวัดสมุทรสาคร และเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาในครั้งนี้มาเสนอให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข สถานประกอบการที่มีแรงงานต่างด้าว รวมถึงหน่วยงานที่ให้ความคุ้มครองแรงงานต่างด้าว ได้รับความทราบและนำไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการ ให้ความช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวต่อไปในอนาคต

คำถามการวิจัย

แรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีคุณภาพชีวิตอย่างไร

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร
4. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ขอบเขตการศึกษา

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย รวมถึงกระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย อีกทั้งยังศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานและการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

2. ขอบเขตด้านพื้นที่ เป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3. ขอบเขตด้านประชากร ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตด้านประชากรโดยกำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) เป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

3.1 แรงงานต่างด้าวจำนวน 10 คน
 3.2 ผู้ให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวที่ประกอบด้วย ผู้ประกอบการหรือนายจ้างจำนวน 4 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุข จำนวน 2 คน และเจ้าหน้าที่ประกันสังคม จำนวน 2 คน

4. ขอบเขตด้านเวลา ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาในช่วงระหว่างเดือนกันยายน ถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2554

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. ทำให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย
 2. ทำให้ทราบถึงกระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย
 3. ทำให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

4. ทำให้ทราบถึงการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

5. ทำให้ทุกฝ่ายทั้งหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนและประชาชน โดยรวมได้ตระหนักและมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาแรงงานต่างด้าว

6. ทำให้ได้ทราบถึงเรื่องสาระของกฎหมายแรงงาน และกฎหมายควบคุมแรงงานต่างด้าว ว่าให้ความเป็นธรรมแก่แรงงานต่างด้าวหรือไม่ และสามารถคุ้มครองสิทธิของแรงงานต่างด้าวได้หรือไม่

7. นำไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการ ให้ความช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวระดับจังหวัดต่อไปในอนาคต

8. เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับผู้ที่ต้องการจะศึกษาวิจัยต่อไป

นิยามศัพท์เฉพาะ

คุณภาพชีวิต หมายถึง การดำรงชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งๆ องค์ประกอบของความจำเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมอย่างน้อยก็น่าจะมีอาหารที่เพียงพอ มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม รวมทั้งการได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประกอบการและดำรงชีพอย่างยุติธรรม

แรงงานต่างด้าว หมายถึง บุคคลธรรมดาซึ่งไม่มีสัญชาติไทยที่รับจ้างทำงานให้แก่สถานประกอบการโดยได้รับค่าจ้าง หรือผลตอบแทนอื่นๆ ประกอบด้วยชาวพม่า ลาว กัมพูชา ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าว หมายถึง การที่แรงงานต่างด้าวสัญชาติต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น พม่า ลาว หรือกัมพูชา ย้ายถิ่นฐานจากประเทศของตนเองเข้าสู่ประเทศไทยโดยวิธีการต่างๆ ซึ่งมีทั้งแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอย่างถูกกฎหมาย โดยมีเอกสารในการเดินทางอย่างถูกต้อง และแรงงานที่ลักลอบเข้าสู่ประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย โดยการหลบหนีเข้าเมือง

คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตการทำงานของแรงงานต่างด้าว ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ผลประโยชน์ ความก้าวหน้าในการทำงาน และการมีมนุษยสัมพันธ์ อันล้วนส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน

การดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีชีวิตของแรงงานต่างด้าวในสังคมหนึ่งๆ หรือแนวทางการปฏิบัติที่แรงงานต่างด้าวใช้ร่วมกัน เป็นแบบแผนการดำรงชีพของแรงงานต่างด้าว ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด แบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมของแรงงานต่างด้าวในสังคมนั้น

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

บทที่ 2 เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยในส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

1. แนวความคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต
2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน และปัจจัยการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว
4. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร
5. แนวคิดการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต

1.1 ความหมายของคุณภาพชีวิต

การให้ความหมายของคำว่า “คุณภาพชีวิต” ปัจจุบันได้มีนักวิชาการในหลายสาขา เช่น สาขาสังคมวิทยา มานุษยวิทยา จิตวิทยา การศึกษา เศรษฐศาสตร์ ฯลฯ ได้พยายามให้ความหมายหรือคำจำกัดความของคำว่า “คุณภาพชีวิต” กันอย่างขว้างขวาง ส่วนใหญ่ความหมายเหล่านั้นก็มีความคล้ายคลึงหรือสอดคล้องกัน จะแตกต่างกันบ้างในบางส่วนที่เป็นจุดเน้นตามศาสตร์ หรือสาขาวิชานั้นๆ ดังนั้นคำว่า “คุณภาพชีวิต” จึงไม่มีคำจำกัดความ หรือความหมายที่ตายตัว จากการศึกษาที่มีนักวิชาการได้ให้คำจำกัดความหรือความหมายไว้ดังนี้

นิพนธ์ กันธเสวี (2525 : 85) คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ของบุคคลในด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม ความคิดและจิตใจ ดังนั้นคุณภาพชีวิตก็คือ ชีวิตที่ดีมีความสุขทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สังคม อารมณ์ ตามควรแก่อัตภาพและสภาวะ

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2528-2530) คุณภาพชีวิต คือ การดำรงชีวิตของมนุษย์ ในระดับที่เหมาะสมตามความจำเป็นพื้นฐานในสังคมหนึ่งในช่วงเวลาหนึ่งๆ องค์ประกอบของความจำเป็นพื้นฐานที่เหมาะสมอย่างน้อยก็น่าจะมีอาหารที่เพียงพอ มีเครื่องนุ่งห่ม มีที่อยู่อาศัยที่เหมาะสม รวมทั้งได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็น ทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประกอบการและดำรงชีพอย่างยุติธรรม

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2534 : 12) คุณภาพชีวิต หมายถึง สภาพการดำรงชีวิตในสังคม ในลักษณะที่เข้าของชีวิตมีความพึงพอใจในช่วงเวลาหนึ่ง และความพึงพอใจนี้สามารถวัดหรือประเมินได้ทั้งทางด้านจิตใจ และวัตถุประสงค์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตในช่วงเวลานั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องส่วนตัวหรือสังคมก็ตาม

ดิเรก ฤกษ์ห่วย (2527 : 100-101) คุณภาพชีวิตเป็นความคิดรวบยอดที่เกี่ยวข้องกับปริมาณและคุณภาพของความต้องการพื้นฐาน ทั้งทางร่างกาย และสังคมวัฒนธรรม ซึ่งเกี่ยวข้องทั้งทางเศรษฐกิจ การเมือง สังคม จิตวิทยาและสภาพแวดล้อมในการดำรงชีพ ทั้งที่เป็นธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้นมา

สรุป คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้า และปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ และสามารถดำเนินวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ ภายใต้อำนาจและทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งแรงงานต่างค่าก็เช่นเดียวกัน พวกเขาต้องการที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ

1.2 องค์ประกอบของคุณภาพชีวิต (Component of quality of life)

การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา แต่การที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆที่เป็นองค์ประกอบมากมาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบก็มีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตนั้นต้องประกอบไปด้วย ปัจจัยที่เป็นภาวะวิสัย (Objectivity) และปัจจัยที่เป็นอัตวิสัย (Subjectivity) เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม จิตใจ ฯลฯ ซึ่งได้มีนักวิชาการในสาขาต่างๆ ได้เสนอไว้ดังนี้

นิพนธ์ คันธเสวี (2525 : 67) กล่าวว่า องค์ประกอบที่สามารถชี้บอกคุณภาพชีวิตในด้านต่างๆ ของบุคคลมี 6 ประการ คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ สภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ความคิด และจิตใจ

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมัครการ (2534 : 176-185) คุณภาพชีวิตที่แท้จริงควรจะต้องพิจารณาประกอบกันทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งนี้มนุษย์บุุฒุนธรรมมาโดยทั่วไปแล้วมีความสุข หรือความพึงพอใจในการดำรงชีวิต โดยปราศจากทรัพย์สิน หรืออุปกรณ์ทางด้านวัตถุเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ไม่น่าจะเกิดขึ้นได้

จากที่กล่าวมาทั้งหมดพอสรุปได้ว่า ชีวิตมนุษย์แต่ละคนประกอบด้วย 13 มิติย่อย คือ

- 1) ครอบครัว 2) การงานอาชีพ 3) ชีวิตสังคม 4) การพักผ่อนหย่อนใจ 5) สุขภาพอนามัย 6) การสาธารณสุข 7) การบริโภคสินค้าและบริการ 8) การครอบครองทรัพย์สิน 9) ความรู้สึกเกี่ยวกับตนเอง 10) ความเชื่อและศาสนา 11) ความรู้สึกเกี่ยวกับท้องถิ่นตน 12) ความรู้สึกเกี่ยวกับรัฐบาล 13) ความรู้สึกเกี่ยวกับชีวิตในเมืองไทย

1.3 แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตการทำงาน

พิไรสรร แดงสลาด (2532) กล่าวว่า แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต การทำงานนั้น มาจากแนวคิดของคุณภาพชีวิตนั่นเองซึ่งหมายถึง การพัฒนาให้บุคคลนั้นๆมีสภาพชีวิตความเป็นอยู่ มีความปลอดภัยในการทำงาน ได้รับผลประโยชน์และสิทธิต่างๆอย่างยุติธรรม และเสมอภาคให้สังคม สรุปความหมายของคุณภาพชีวิตการทำงานได้ดังนี้คือ คุณภาพชีวิตการทำงานหมายถึง สิ่งต่างๆที่เกี่ยวกับชีวิตการทำงาน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ผลประโยชน์ ความก้าวหน้าในการทำงาน และการมีมนุษยสัมพันธ์ อันล้วนส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงาน โดยความหมายที่แคบที่สุดของคำว่า “คุณภาพชีวิตการทำงาน” คือ ผลดีของงานที่จะมีผลต่อคนงาน ซึ่งหมายถึงการปรับปรุงในองค์กรและลักษณะงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนงานควรได้รับการพิจารณาเป็นพิเศษ สำหรับการส่งเสริมระดับคุณภาพชีวิตในการทำงานในแต่ละบุคคล และรวมถึงความต้องการของคนงานในเรื่องความพอใจในงาน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่จะมีผลต่อสภาพการทำงานของเขาด้วย

วีระพงษ์ สิริกรวุฒิจงค์ (2533) กล่าวถึงคุณภาพชีวิตในการทำงานว่า ช่วงเวลาแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์ในวันหนึ่งๆนั้น การใช้เวลาในช่วงการทำงานจะมีมากที่สุด คุณภาพชีวิตในการทำงานจึงนับว่าเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งปัจจัยที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการกำหนดคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานก็คือ ค่าจ้างและสวัสดิการ สภาพการทำงาน ความปลอดภัยในการทำงาน และการคุ้มครองแรงงาน กล่าวคือ ค่าจ้างและสวัสดิการเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างแรงจูงใจในการทำงานและความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ในครอบครัวและสังคม ค่าจ้างและสวัสดิการจะแตกต่างกันตามประเภทของตลาดแรงงานและประเภทของทักษะแรงงาน โครงสร้างค่าจ้างและสถานที่ที่มีทักษะสูงจะมีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าแรงงานระดับต่ำ การแบ่งปันผลสวัสดิการจะให้ความสำคัญมากแก่แรงงาน ความแตกต่างของโครงสร้างค่าจ้างและสวัสดิการแบ่งตามทักษะของแรงงาน ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานแตกต่างกัน ประโยชน์และความสุขในชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งค่าจ้างและสวัสดิการเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้ใช้แรงงาน

สภาพการทำงาน สภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งของการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพชีวิตในการทำงาน สภาพการทำงานของแรงงานจะแตกต่างกันตามขนาดของอุตสาหกรรม ในสถานประกอบการขนาดเล็กที่มีลูกจ้างต่ำกว่า 50 คนลงมา ส่วนมากไม่สามารถจัดสภาพการทำงานให้ได้ตามกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจัดสถานที่ทำงานให้เหมาะสม ความปลอดภัยในการทำงาน คุณภาพชีวิตในการทำงานนอกจากมีค่าจ้างและสวัสดิการที่เหมาะสมและสภาพการทำงานที่ดีแล้ว ความปลอดภัยในการทำงานเป็นปัจจัยสำคัญและเป็นเรื่องที่ควรให้ความสนใจจริงจังกในปัจจุบัน

การคุ้มครองแรงงาน เป็นกลไกและมาตรการหนึ่งของรัฐบาล เพื่อคุ้มครองแรงงานให้มีคุณภาพชีวิตการทำงานที่เหมาะสม เช่น เรื่องการคุ้มครองเรื่องค่าจ้าง สภาพการจ้าง สภาพการทำงาน เป็นต้น

จากที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า คุณภาพชีวิตการทำงาน หมายถึง สิ่งต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน อันล้วนมีผลต่อความพอใจและแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน คุณภาพชีวิตการทำงานเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของคุณภาพชีวิต ถ้าผู้ใช้แรงงานมีคุณภาพการทำงานที่ดี จะส่งผลให้ผู้ใช้แรงงานมีความสุข มีความพอใจในงานที่ทำ และทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้นการมีคุณภาพชีวิตที่ดีจึงเป็นสิ่งที่ทุกคนปรารถนา เช่นเดียวกับแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทย พวกเขาทุกคนล้วนแล้วแต่ต้องการมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไม่ว่าจะเป็นด้านการทำงาน ด้านครอบครัว หรือด้านสังคมก็ตาม สิ่งเหล่านี้เป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

2. แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว

2.1 ความเป็นมาของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

ประเทศไทยได้ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ตั้งแต่ครั้งสุโขทัย และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีแรงงานหลายประเทศเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เช่น แวก ขอม ลาว พม่า ญวน อังกฤษ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส ฮอลันดา และ สเปน คนต่างด้าวบางประเทศเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานานจนสามารถโอนสัญชาติเป็นไทยในเวลาต่อมา ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ชาวจีน แต่บางประเทศเข้ามา เป็นไปในลักษณะที่ขาดตอน เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศสและเดนมาร์ก ซึ่งเคยเข้ามามีบทบาททางการค้าในสมัยพระนารายณ์มหาราช แต่ได้ขาดตอนไปจนกระทั่งเข้ามาอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา บางประเทศเคยเข้ามามีบทบาทมากแต่ก็ได้ลดลงตามลำดับ จนกลายเป็นประเทศที่มีสัมพันธ์ทางการค้าในลักษณะธรรมดา เช่น

ฮอลันดา และโปรตุเกส และบางชนชาติเพิ่งเข้ามาติดต่อกับประเทศไทยภายหลังปี พ.ศ.2399 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับอังกฤษเป็นต้นมา และได้เข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น และได้หวัน ในอดีตคนต่างด้าว มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทย คนต่างด้าวจะเข้ามาในประเทศไทยโดยลักษณะทำการติดต่อค้าขายหรือเป็นเจ้าของกิจการ ไม่ได้เข้ามาลักษณะของการเป็นลูกจ้างหรือรับจ้างแรงงาน จนทำให้เกิดปัญหาที่มีผู้ว่างงานในอัตราที่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างของประเทศไทยในอดีตมีอัตราการเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูง มีกำลังแรงงานใหม่มาก ทำให้ตลาดแรงงานอุตสาหกรรมและบริการยังไม่สามารถรองรับแรงงานใหม่ได้ในจำนวนที่เพียงพอ จึงเป็นผลให้มีการว่างงานอยู่โดยทั่วไป ดังนั้นแรงงานต่างด้าวจึงไม่มีความจำเป็นสำหรับตลาดแรงงานในอดีตที่ผ่านมา นับตั้งแต่ประเทศไทยนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เพื่อส่งเสริมการลงทุน มีการปรับปรุงขบวนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมเริ่มขาดแคลน อาทิช่างฝีมืออุตสาหกรรม ช่างเทคนิค วิศวกร นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินการธนาคาร และวิศวกร เป็นต้น จึงทำให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวในประเภทแรงงานฝีมือเพิ่มขึ้นและต่อมาในปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมาการพัฒนาประเทศไทยได้อยู่ในจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญโดยที่เศรษฐกิจของประเทศไทยก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติ และต้องแข่งขันในเวทีโลกมากขึ้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมและการบริการเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานอย่างมาก ประชาชนมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทำให้โครงสร้างแรงงานเปลี่ยนแปลงแรงงานไทยมีความรู้ความชำนาญและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในระดับล่าง เช่นแรงงานกรรมกรในกิจการบางประเทศ อันเนื่องมาจากแรงงานไทยส่วนหนึ่งนิยมเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศเพิ่มขึ้นและบางส่วนหลังไหลเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม นายจ้างหรือผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องหาแรงงานจากที่อื่นเข้ามาทดแทนแรงงานที่ขาดหายไป แรงงาน พม่า ลาว และกัมพูชา จึงเป็นที่สนใจของผู้ประกอบการ และได้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวกันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ จนกระทั่งปี พ.ศ.2539 รัฐบาลจึงเริ่มกำหนดมาตรการควบคุมแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองอย่างเป็นทางการ (สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง 2545)

2.2 สาเหตุของการอพยพแรงงานต่างด้าว

ชั้นยาพร (2539 : 23) ได้ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพ (Law of migration) เพื่ออธิบายมูลเหตุแห่งการเข้ามาหางานทำของผู้ลักลอบหลบหนีเข้าเมืองว่าลักษณะการอพยพของประชากร ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะคือ

2.2.1 การอพยพแบบดั้งเดิม เป็นการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนในอดีต เป็นการย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อการดำรงชีวิต ปัจจุบันการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ คือว่าอยู่ในลักษณะนี้

2.2.2 การอพยพย้ายถิ่น โดยการถูกบังคับ เป็นการย้ายถิ่นที่อาจถูกบังคับโดยรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม

2.2.3 การอพยพโดยถูกบีบบังคับ เป็นการถูกบีบบังคับหรือกระตุ้นให้ถูกบีบบังคับเช่นกัน แต่ผู้ที่ถูกบีบบังคับยังมีสิทธิในการตัดสินใจว่าจะอยู่หรือไป

2.2.4 การอพยพโดยเสรี เป็นการอพยพของปัจเจกชน โดยเสรีอาจจะเกิดจากแรงจูงใจจากภายนอก เช่น โดยตำแหน่งงาน รายได้ หรือเพื่อผจญภัย

2.2.5 การอพยพแบบชนจำนวนมาก สืบเนื่องมาจากการอพยพเสรี ซึ่งย้ายถิ่นฐานเข้ามากรุกหรือผจญภัยในถิ่นที่อยู่ใหม่ จูงใจให้คนจำนวนมากย้ายถิ่นตาม การอพยพย้ายถิ่นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคม การอพยพมีสาเหตุที่แตกต่างกัน ลักษณะการอพยพก็แตกต่างกัน เช่น การอพยพหนีความแห้งแล้ง อพยพหนีภัยธรรมชาติ และอพยพเพื่อการศึกษา เป็นต้น และการอพยพมีทั้งการอพยพแบบถาวรและอพยพแบบชั่วคราว

สาเหตุของการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว มีทั้งที่เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของผู้อพยพไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เกิดปัญหาความยากจน อดอยาก เกิดภาวะแรงงานล้นเกิน เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์มีอัตราค่อนข้างสูง หรือประเทศเกิดสงคราม มีการสู้รบภายในประเทศของผู้อพยพ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งประเทศของผู้อพยพนั้นไม่มีมาตรฐานการควบคุมการออกนอกประเทศทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศที่ง่ายขึ้น ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้อันเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีระดับความเจริญต่ำกว่าและไม่มีช่องทางในการแสวงหารายได้เข้ามาทำมาหากิน ทั้งค่าจ้างในประเทศไทยก็สูงกว่าที่ได้รับในประเทศของตน และการที่คนไทยเองไม่นิยมทำอาชีพบางอย่างที่หนักและสกปรก ซึ่งแรงงานต่างด้าวมักจะยอมทำงานทุกประเภทโดยไม่เกี่ยงงาน เมื่อแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว ก็มักจะชักจูงญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงให้เข้ามาทำงานด้วยกัน นอกจากนั้นการเข้าออกตามแนวชายแดนกระทำได้ง่าย เพราะช่องทางเข้าออกมีมากทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้ง

ทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติดัวเป็นนายหน้าหาแรงงานต่างด้าวให้กับนายจ้างในประเทศ และจากการที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเจริญในภูมิภาคนี้ ยิ่งเป็นแรงจูงใจให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก

2.3 รูปแบบของแรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้าทำงานในประเทศไทย

แรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย และแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย (สำนักบริหารแรงงานต่างด้าว 2546:5) แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย คือ แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 ซึ่งได้แก่

2.3.1 คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่มีใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าวตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งคนต่างด้าวกลุ่มนี้ได้แก่ คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศตามกฎหมายว่าด้วยการเนรเทศ แต่ได้รับการผ่อนผันให้ไปประกอบอาชีพ ณ ที่แห่งใดแทนการเนรเทศหรืออยู่ระหว่างการรออนรเทศ หรือคนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับสัญชาติตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือกฎหมายอื่น หรือคนต่างด้าวโดยผลของการถูกถอนสัญชาติตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือกฎหมายอื่น คนต่างด้าวกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนญวน เขมร และลาว ที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งรอการส่งตัวไปยังประเทศที่สาม พวกอพยพเหล่านี้หากกับบริเวณไว้เฉยๆ จะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณรัฐบาล รัฐบาลจึงพิจารณาอนุญาตให้บุคคลที่มีความประพฤติดีคือออกมาทำงานได้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดอาชีพให้ทำได้จำนวน 27 อาชีพ

2.3.2 แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หมายถึง คนต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมืองและไม่มีใบอนุญาตทำงานของกระทรวงแรงงาน - ออพินท์ พิกัดกฎหมาย 2540:7) ได้แบ่งประเภทของแรงงานต่างชาติได้ดังต่อไปนี้

(1) แรงงานต่างชาติที่ถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ คนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมาย โดยถือวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว (non-immigration visa) หรือพวกที่ลักลอบเข้าเมือง โดยบุคคลเหล่านี้ต้องขอรับใบอนุญาตทำงานจากทางราชการ โดยให้ทำงานได้ช่วงเวลานึง และบุคคลที่ได้รับอนุญาตทำงาน จำต้องทำงานในอาชีพ ในสถานที่และในระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต จึงถือว่าเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยยังแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ

(1.1) ประเภทตลอดชีพ คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย โดยขอวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว แล้วอาศัยอยู่ในประเทศไทยครบ 3 ปี จึงทำการขอมิถุนฐานในราชอาณาจักรและได้รับอนุญาตแล้วยื่นขอรับใบอนุญาตทำงานได้ จะได้รับใบอนุญาตแบบตลอดชีพ

(1.2) ประเภทชั่วคราว คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย โดยขอวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราวแล้วได้ยื่นขออนุญาตทำงานได้ครั้งละไม่เกิน 90 วัน

(1.3) ประเภทผ่านการส่งเสริมการลงทุน คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมายโดยขอวีซ่าประเภทอยู่ชั่วคราวแล้วได้รับใบอนุญาตทำงานได้ตามเงื่อนไขของการส่งเสริมการลงทุน ซึ่งอนุญาตได้ตามระยะเวลาที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเสนอมา

(1.4) ประเภทเข้าเมืองผิดกฎหมาย หรือลักลอบเข้าเมือง คือคนต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองเมื่อถูกจับส่งศาลและรอการเนรเทศ นายจ้างสามารถยื่นประกันตัวไปทำงานตามมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พุทธศักราช 2521

(2) แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมาย ได้แก่คนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมาย โดยถือวีซ่าประเภทต่างๆ เช่น คนอยู่ชั่วคราว นักท่องเที่ยว นักศึกษา หรือพวกที่ลักลอบเข้าเมืองทั่วไป ซึ่งบุคคลเหล่านี้ยกเว้นผู้ที่ถือวีซ่าคนอยู่ชั่วคราวอยู่แล้ว จะไม่มีสิทธิขอหรือได้รับใบอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยได้ เมื่อการทำงานจึงถือเป็นแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมาย แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

(2.1) แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือ หรือ กึ่งมีฝีมือ ซึ่งจะมาในลักษณะเป็นนักท่องเที่ยว หรือการแวะเข้าเมืองในระยะเวลาสั้นๆ (Transit of Entry Visa) หรือนักเรียนที่เข้ามาในประเทศไทยเกินระยะเวลาที่กำหนด แล้วเข้ามาทำงาน โดยไม่ได้รับอนุญาต (No Work Permit)

(2.2) แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายที่เป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ เข้าประเทศมาโดยการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย แล้วมาหางานทำในประเทศไทยเป็นการถาวรหรือชั่วคราว ก่อนที่จะเดินทางไปยังประเทศอื่นต่อไป

(2.3) กลุ่มที่ไม่มีสัญชาติ (no man's land) ซึ่งเป็นชาวนา หรือชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย แต่ไม่ได้รับสัญชาติ ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานของไทย เวลาเข้ามาทำงานในประเทศไทยจึงถือเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายทันที

2.4 แหล่งที่มาของแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

แหล่งที่มาของแรงงานต่างชาติในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะมาจากประเทศต่างๆ 2 กลุ่มดังต่อไปนี้

2.4.1 จากประเทศอุตสาหกรรมที่เข้ามาลงทุนในประเทศไทย ได้แก่ ญี่ปุ่น อเมริกา ฮองกง เกาหลีใต้ ไต้หวัน เป็นต้นซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นนักลงทุน ผู้บริหาร หรือช่างเทคนิค ในด้านการผลิตหรือด้านเทคโนโลยีที่มีความรู้สูง มีความชำนาญสูง กลุ่มนี้จะเป็นแรงงานฝีมือและ กึ่งฝีมือซึ่งจะเข้ามาเป็นแรงงานทั้งที่ถูกกฎหมายและผิดกฎหมายในประเทศไทย

2.4.2 จากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า ลาว เขมร บังกลาเทศ จีน เวียดนาม เป็นต้น ซึ่งเป็นประเภทหนีภัยสงคราม หรือมีความผิดเคืองในประเทศของตน จึงเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหางานทำและตั้งถิ่นฐาน งานที่ทำส่วนใหญ่ ได้แก่ งานก่อสร้าง งานประมง งานเหมืองแร่ งานป่าไม้ ทำงานบ้าน รวมทั้งที่ถูกล่อลวงให้เข้ามาทำงานด้านบริการในประเทศไทย ทั้งนี้เพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงานและค่าจ้างสูงเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเหล่านี้เข้าประเทศ ซึ่งส่วนมากจะเป็นแรงงานไร้ฝีมือมีความรู้ค่อนข้างต่ำและไม่ค่อยได้รับสวัสดิการจากนายจ้าง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแรงงานต่างชาติมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

2.5 ผลกระทบของแรงงานต่างด้าวที่มีต่อประเทศไทย

แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองเหล่านี้ ส่งผลกระทบต่อประเทศไทยหลายประการด้วยกัน ซึ่งมีทั้งผลดีและผลเสีย โดยสามารถแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ได้ดังนี้

2.5.1 ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ

(1) ประเทศพัฒนาแล้วอาจใช้กรณีการจ้างแรงงานค่าจ้างต่ำกว่าในการผลิตสินค้า เป็นข้ออ้างในการกีดกันทางการค้า เนื่องจากประเทศไทยเป็นสมาชิก WHO ซึ่งกลุ่มสมาชิกทางยุโรปและอเมริกามักเชื่อมโยงปัญหาของแรงงานเข้ากับการค้าเพื่อกีดกัน การส่งออกสินค้าออกของประเทศกำลังพัฒนา

(2) ปิดกั้นการพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิตของประเทศ เนื่องจากการใช้แรงงานค่าจ้างต่ำกว่าทำให้นายจ้างหรือผู้ประกอบการขาดความสนใจหรือกระตือรือร้นในการพัฒนาเทคโนโลยีทางการผลิต ทำให้ประเทศไทยไม่สามารถผลิตสินค้าในระดับสูงขึ้นไป เนื่องจากนายจ้างหรือผู้ประกอบการหันไปใช้แรงงานต่างด้าวซึ่งมีค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานไทย

(3) การใช้แรงงานต่างด้าวซึ่งมีค่าจ้างแรงงานต่ำกว่าส่งผลกระทบต่อโครงสร้างค่าจ้างของแรงงานไทย ทำให้ไม่สามารถขยับให้สูงขึ้นได้ เนื่องจากนายจ้างหันไปใช้แรงงานต่างด้าว

(4) เกิดการแย่งแรงงานไทยในบางสาขาอาชีพ

(5) ประเทศไทยต้องเสียบประมาณเพิ่มมากขึ้นทางด้านสาธารณสุข และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐานรวมทั้งทรัพยากรธรรมชาติ ในกรณีที่แรงงานต่างด้าวเข้ามาร่วมใช้ทรัพยากรเหล่านี้ด้วย

2.5.2 ผลกระทบทางสังคม

(1) แรงงานต่างด้าวเข้ามาจำนวนมากส่วนใหญ่เป็นคนที่ขาดการศึกษา และขาดความรู้ความเข้าใจเรื่องสุขอนามัย ซึ่งเมื่ออยู่รวมกันเป็นชุมชนอาจเป็นต้นเหตุของการเกิดแหล่งเสื่อมโทรมและเป็นที่เพาะเชื้อโรคต่างๆ โดยเฉพาะแรงงานต่างด้าวเองที่ส่วนใหญ่พบว่าเป็นพาหะของโรคติดต่อบางประการ เช่น โรคเท้าช้าง และโรคพยาธิ ทั้งที่โรคเหล่านี้ได้หายออกไปจากระบบสาธารณสุขของประเทศไทยไปนานแล้ว รวมทั้งยังอาจก่อให้เกิดปัญหาการแพร่ระบาดของโรคเอดส์และกามโรคได้

(2) เด็กที่ติดตามพ่อแม่ต่างด้าวเข้ามาในประเทศไทย หรือลูกของแรงงานต่างด้าวที่เกิดในประเทศไทยจะเป็นเด็กไร้สัญชาติ และเติบโตเป็นแรงงานที่ไม่มีคุณภาพเนื่องจากขาดโอกาสในการรับการศึกษา อีกทั้งยังอาจจะผันตัวเองเป็นแรงงานเด็กเนื่องจากเด็กเหล่านี้จะต้องช่วยพ่อแม่ทำงานในที่สุด

(3) ปัญหาอาชญากรรม ยาเสพติด และความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของคนไทยในบริเวณชุมชนแรงงานชาวต่างด้าว รวมทั้งการประกอบอาชีพของหญิงบริการข้ามชาติ

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

2.5.3 ผลกระทบด้านความมั่นคงภายในประเทศ

(1) เมื่อมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่ภายในประเทศเป็นจำนวนมากขึ้น อาจก่อให้เกิดปัญหาของชนกลุ่มน้อยภายในประเทศ ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยมากกว่า 1 ล้านคน ถ้าคนเหล่านี้ก่อความไม่สงบหรือเกิดความขุ่นมัวหรือเรียกร้องขึ้น อาจส่งผลกระทบต่อความมั่นคงภายในประเทศได้

2.5.4 ผลกระทบด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

(1) แรงงานสัญชาติพม่าที่ลักลอบอยู่ในประเทศส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์หรือเกี่ยวข้องกับปัญหาด้านการเมือง แต่ยังมีกลุ่มต่อต้านรัฐบาลพม่าที่ยังอาศัยอยู่ใน

ประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นนักรการเมืองหรือนักศึกษาที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยที่ยังคงดำเนินการเคลื่อนไหวต่อต้านรัฐบาลพม่า โดยใช้ประเทศไทยเป็นฐานและที่หลบซ่อน ซึ่งอาจกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศพม่า นอกจากนี้ยังได้มีความพยายามของกลุ่มบุคคลในการดำเนินการหาข่าวให้ทางการพม่า โดยการแฝงตัวเข้ามาในหมู่แรงงานพม่า รวมทั้งปัญหาด้านสัญชาติ โดยเฉพาะในประเทศพม่าที่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติกันอย่างชัดเจน และมักไม่ยอมรับว่าชาวพม่าเชื้อชาติมอญหรือกะเหรี่ยงเป็นประชาชนของตนเอง ทำให้ประเทศไทยยังคงประสบปัญหาในการส่งกลับแรงงานต่างด้าวชาวพม่าอยู่จนถึงปัจจุบันนี้

ในปัจจุบันมีแรงงานต่างด้าวจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวที่มาจากประเทศเพื่อนบ้าน ได้แก่ พม่า ลาว เขมร บังคลาเทศ จีน เวียดนาม เป็นต้น ซึ่งหนีภัยสงคราม หรือมีความผิดเคืองในประเทศของตน จึงเข้ามาในประเทศไทยเพื่อหางานทำ และตั้งถิ่นฐาน งานที่ทำส่วนใหญ่ ได้แก่ งานก่อสร้าง งานประมง งานเหมืองแร่ งานป่าไม้ ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาโอกาสในการทำงานและค่าจ้างสูงเป็นปัจจัยดึงดูดให้มีการเคลื่อนย้ายแรงงานเหล่านี้เข้าสู่ประเทศ ซึ่งส่วนมากจะเป็นแรงงานไร้ฝีมือมีความรู้ค่อนข้างต่ำและไม่ค่อยได้รับสวัสดิการจากนายจ้าง และเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมาย ในช่วงหลายปีที่ผ่านมาแรงงานต่างชาติดังกล่าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจในความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ จึงได้ทำการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อหาข้อเท็จจริง

3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน และปัจจัยการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว

3.1 ความหมายของการย้ายถิ่น

การย้ายถิ่น (migration) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานที่ของบุคคล หรือกลุ่มบุคคล จากสถานที่หนึ่งไปอีกสถานที่หนึ่ง (Nelson 1948 : 122, อ้างถึงใน ปรีชา สุวรรณบุบผา 2531 : 12)

การย้ายถิ่น (migration) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงสถานที่อยู่อาศัยจากที่เดิม ไปยังสถานที่ที่ย้ายเข้าไปอยู่ การย้ายมิได้หมายรวมไปถึงการเดินทางไปกลับระหว่างบ้านที่อยู่อาศัยกับที่ทำงาน การเดินทางท่องเที่ยว เยี่ยมเยียนหรือการทัศนจร การที่จะระบุว่าลักษณะใดถึงจะเรียกว่าเป็นการย้ายถิ่นหรือไม่ขึ้นอยู่กับกฎหมาย หรือกฎหมายของแต่ละประเทศเป็นผู้กำหนดขึ้นมา เช่น อาจคำนึงถึงระยะเวลาทำการย้ายถิ่นหรือสถานที่ตามหลักการแบ่งเขตการปกครอง (นิพนธ์ เทพวัลย์ 2523 : 205, อ้างถึงในปรีชา สุวรรณบุบผา 2531 : 12)

โดยสรุปแล้ว การย้ายถิ่น หมายถึง การย้ายที่อยู่อาศัยจากที่หนึ่งไปยังอีกที่หนึ่ง เพื่อเปลี่ยนแปลงที่อยู่อาศัย โดยการย้ายข้ามเขตพื้นที่ระยะเวลาที่กำหนด โดยมีปัจจัยการย้ายถิ่น 2 ประเภท คือ การย้ายถิ่นภายในประเทศ และการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ

3.2 แนวคิดเชิงทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแรงงานต่างชาติ

ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา ได้เกิดกระบวนทัศน์สามประการที่มีความสำคัญต่อแนวคิดทฤษฎีการย้ายถิ่น ได้แก่

3.3.1 ทัศนะทางด้านเศรษฐศาสตร์คลาสสิกใหม่เกี่ยวกับดุลยภาพด้านเศรษฐกิจ (the neo-classical economic equilibrium perspective) ซึ่งก่อกำเนิดขึ้นจากกลุ่มทฤษฎีทางภูมิศาสตร์ในศตวรรษที่ 19 ซึ่งยังคงใช้โดยนักภูมิศาสตร์และนักเศรษฐศาสตร์อยู่ แนวคิดนี้มักจะอ้างถึงแนวคิดเกี่ยวกับปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูดให้เกิดการย้ายถิ่น เพราะมองว่าการย้ายถิ่นเกิดจากปัจจัยผลักดัน (ความยากจน ความขาดแคลนที่ดิน ประชากรมีมากไป) ในประเทศต้นทางและปัจจัยดึงดูด (เช่น โอกาสในการทำงาน ค่าจ้าง ความทันสมัย) ของประเทศผู้รับ นักเศรษฐศาสตร์คลาสสิกใหม่มองว่า ผู้ย้ายถิ่นแต่ละคนจะทำการตัดสินใจเลือกว่าจะย้ายไปประเทศใด ขึ้นอยู่กับการประเมินโอกาสทางเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ในตลาดแรงงานซึ่งจะนำไปสู่ความเท่าเทียมกันของค่าจ้างในระยะยาว และก่อให้เกิดดุลยภาพทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศผู้ส่งและประเทศผู้รับ

3.3.2 แนวคิดเชิงโครงสร้างที่มองย้อนประวัติศาสตร์ (the historical - structuralist approach) แนวคิดนี้เป็นแนวคิดของนักเศรษฐศาสตร์การเมืองที่วิจารณ์แนวคิดแรกว่าการที่มองแต่ละบุคคลว่าสามารถมีทางเลือกได้อย่างอิสระนั้นเป็นสิ่งที่ไม่เป็นจริง ที่จริงแล้วความไม่เท่าเทียมกันเกิดจากโครงสร้างทางทรัพยากรและพลังอำนาจต่างๆ ในแต่ละประเทศที่แตกต่างกันไปมาแต่เดิม ประกอบกับนโยบายการเข้าประเทศของประเทศผู้รับจะเป็นข้อจำกัดประการสำคัญต่อทางเลือกของผู้ย้ายถิ่น แนวความคิดเชิงโครงสร้างที่มองย้อนประวัติศาสตร์นี้ มีรากฐานทางด้านเศรษฐกิจและอำนาจทางการเมืองในระบบเศรษฐกิจโลก การย้ายถิ่นถูกมองว่าเป็นทางเลือกหนึ่งของการเคลื่อนย้ายแรงงานราคาถูกมาสู่แหล่งทุน ซึ่งส่งผลถึงการพัฒนาที่ไม่ทัดเทียมกันตลอดช่วงกาลนาน และการขูดรีดทรัพยากรจากประเทศที่ยากจนไปให้ประเทศที่ร่ำรวยมากขึ้น

แนวคิดทั้ง 2 ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์บนพื้นฐานที่ว่า แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดที่มีมุมมองเพียงด้านเดียว ไม่พอที่จะนำไปวิเคราะห์วิจารณ์ ความจริงการย้ายถิ่นมีความซับซ้อนอย่างมหาศาล โดยแนวคิดของกลุ่มคลาสสิกใหม่ ก็ละเลยมุมมองเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งเป็นสาเหตุของการเคลื่อนย้ายและมุมมองในด้านบทบาทของภาครัฐ ในขณะที่แนวคิดเชิงโครงสร้างทางประวัติศาสตร์

ก็ให้ความสนใจแต่เรื่องคน ซึ่งเป็นตัวกำหนดทุกอย่าง แต่ให้ความสนใจต่อเป้าหมายและการทำงานของแต่ละคน และกลุ่มต่างๆ ที่เกี่ยวข้องน้อย เพื่อตอบสนองต่อข้อวิจารณ์ต่างๆดังกล่าว แนวคิดใหม่ซึ่งรู้จักในแนวคิดของ “แนวคิดระบบการย้ายถิ่น” จึงเกิดขึ้น โดยนำรายละเอียดของแนวคิดทั้งสองมารวมเข้าด้วยกัน แม้ว่าแนวคิดใหม่นี้จะมีความใกล้เคียงกันกับแนวคิดเชิงโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ เพราะเน้นปัจจัยทางประวัติศาสตร์ และปัจจัยทางสถาบันฯ

3.2.3 แนวคิดเชิงระบบการย้ายถิ่น (migration systems approach) ถูกสร้างขึ้นโดยกลุ่มประเทศต่างๆ ซึ่งอยู่ระหว่างการมีกระแสของผู้ย้ายถิ่นสูง มันอาจจะประกอบด้วยประเทศเพียง 2 ประเทศ แต่มันอาจมีประโยชน์มากกว่าถ้าได้พยายามที่จะรวบรวมเอาประเทศอีกหลายๆประเทศ ซึ่งถูกเชื่อมโยงโดยระบบอื่นๆเข้ากับระบบการย้ายถิ่น เพื่อวิเคราะห์ระบบการย้ายถิ่นเชิงภูมิภาค เช่น ภูมิภาคแปซิฟิกใต้ ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ตาม อาจมีการนำเอาภูมิภาคที่มีสภาพภูมิศาสตร์ที่ไกลออกไปเข้ามาเชื่อมโยงด้วย เช่น ระบบการย้ายถิ่นที่รวมเอาฟิลิปปินส์ และอเมริกาเข้ามา หรือการเชื่อมโยงประเทศในกลุ่มอาเซียน กับประเทศในกลุ่มอาหรับ แนวคิดเชิงระบบการย้ายถิ่น วางกรอบแนวคิดทุกมิติ โดยตรวจสอบทุกมิติของความสัมพันธ์ระหว่างกระแสหลักของคนและกระแสอื่นๆ เช่น กระแสทุน สินค้าและเทคโนโลยีแบบจำลองจะเน้นให้เห็นกระแสของสิ่งต่างๆ ดังกล่าวในเชิงของการเชื่อมโยงทางประวัติศาสตร์ เช่น การล่าอาณานิคม การส่งทหารไปประจำตามฐานทัพ การมีอิทธิพลทางการเมือง การแทรกซึมทางการค้าหรือวัฒนธรรม ยิ่งกว่านั้นยังมีความเชื่อมโยงภายในในระบบการย้ายถิ่นเอง ซึ่งสามารถทำให้เข้าใจปัจจัยแวดล้อมทางการเมือง สังคม ประชากร และเศรษฐกิจ ได้กว้างมากขึ้น

แนวคิดเชิงระบบการย้ายถิ่น ยังช่วยให้เข้าใจการไหลเวียนของประชากร และการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์เชิงทิศทาง ระหว่างประเทศผู้ส่งและประเทศผู้รับ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการทางโลกาภิวัตน์ (ซึ่งแต่ก่อนได้ติดชนบทออกมา) การเปิดสู่ระบบเศรษฐกิจโลก เทคโนโลยีและอิทธิพลทางวัฒนธรรม การย้ายถิ่นทั้งภายใน (จากชนบทสู่เมือง) และการย้ายถิ่นระหว่างประเทศย่อมส่งผลกระทบต่อสิ่งต่างๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาเกือบทั้งหมดมักจะทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของประชากรเสมอ ยิ่งกว่านั้นสิ่งเหล่านี้ไม่ได้ทำให้เกิดผลกระทบในทิศทางเดียวกัน และในช่วงเวลานั้นเท่านั้น กล่าวคือ เมื่อเริ่มมีการเคลื่อนย้ายถิ่นเมื่อไหร่ก็จะเกิดความเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ที่ย้ายออก และพื้นที่ที่ย้ายเข้าทั้งรูปของคน ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ ค่านิยมของสังคม และการไหลเวียนของวัฒนธรรม ในทั้งสองทิศทางหรือทั้งสองพื้นที่อย่างถาวร

แนวคิดเชิงระบบของการย้ายถิ่น ยังตีความหมายรวมไปถึงกระแสการย้ายถิ่นแต่ละ กระแสที่จะก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง ทั้งในระดับมหภาค และระดับจุลภาค หมายถึง ปัจจัยด้านสถาบันในระดับที่กว้างขึ้น เช่น เศรษฐศาสตร์การเมืองของตลาดโลก ความสัมพันธ์ ระหว่างประเทศและกฎหมาย โครงสร้างการบริหารต่างๆ ที่รัฐนำมาให้ควบคุมการย้าย ส่วน โครงสร้างระดับจุลภาค หมายถึง เครือข่ายและการปฏิบัติที่ไม่เป็นทางการ ที่ได้รับการพัฒนาโดยผู้ ย้ายถิ่นและผู้ไม่ย้ายถิ่นเข้าด้วยกันอย่างซับซ้อน โดยอาศัยบทบาททางสังคมและสายสัมพันธ์ ส่วนตัว โดยโครงสร้างระดับมหภาค และจุลภาคดังกล่าว จะถูกเชื่อมโยงกันทุกระดับ และถูก ตรวจสอบทุกแง่มุมของกระบวนการย้ายถิ่น แนวคิดหลักก็คือ การนำเอาปัจจัยและปฏิสัมพันธ์ที่ ซับซ้อนของปัจจัยทุกประเภทมาพิจารณาเข้าด้วยกันว่าสิ่งนั้นนำไปสู่การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ อย่างไร และส่งผลกระทบต่อกลับอย่างไร

ครอบครัวและชุมชน นับว่ามีความสำคัญต่อเครือข่ายการย้ายถิ่น เครือข่ายนี้ถือเป็น เครือข่ายทางสังคม (social network) เพราะการตัดสินใจย้ายถิ่นโดยไม่ปกติ ไม่ได้กระทำโดยคนใด คนหนึ่ง แต่ครอบครัวจะเข้ามามีส่วนร่วมด้วย ซึ่งได้พูดถึงเรื่องนี้ไว้อย่างละเอียด ท่ามกลาง สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ครอบครัวอาจจะตัดสินใจส่งสมาชิกคนใดคนหนึ่งหรือ หลายคนไปทำงานในเมืองหรือต่างประเทศ เพื่อที่จะหารายได้ให้มากที่สุด และเพื่อโอกาสในการ ดำรงชีพที่ดีขึ้น ข้อพิจารณาดังกล่าวจะกระตุ้นให้เกิดการย้ายถิ่นในลักษณะชั่วคราว หรือการย้ายถิ่น ไปๆ กลับๆ เพราะการส่งสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งไปทำงานที่อื่น ในช่วงเวลาที่จำกัดช่วงหนึ่ง นับว่าเป็นหนทางหนึ่งของการป้องกันไม่ให้สมาชิกเห็นห่างจากครอบครัว (โดยเฉพาะผู้ชาย) คน หนุ่มสาวและผู้หญิงได้รับความคาดหวังว่าจะเชื่อฟังบุพการี ยกตัวอย่างเช่น ครอบครัวอาจจะ ตัดสินใจส่งเด็กสาวมาทำงานในเมืองหรือต่างประเทศ เพราะแรงงานของผู้ชายยังต้องใช้ในการทำ ไร่นา ประกอบกับความต้องการแรงงานสตรีในต่างประเทศ เพื่อให้ไปทำงานตามโรงงาน หรือ ทำงานบ้านยังมีอยู่มาก ซึ่งทำให้การย้ายถิ่นของสตรีมีแนวโน้มสูงขึ้น

การย้ายถิ่นจะมีความเป็นไปได้มากขึ้น ถ้ามีสายสัมพันธ์เชื่อมโยงทางครอบครัว ทำให้มี ความช่วยเหลือทั้งทางด้านเงินทุนและวัฒนธรรมประเพณี นอกจากนี้ยังมีบทบาทช่วยเหลือใน ขบวนการปรับตัวในถิ่นปลายทางด้วย โดยปกติลูกโซ่ของกระบวนการย้ายถิ่นเริ่มต้นจากปัจจัย ภายนอก เช่น บริการจัดหางาน บริการด้านอาหาร หรือเริ่มโดยการเคลื่อนย้ายของคนหนุ่มสาว (โดยเฉพาะผู้ชาย) ที่เป็นนักบุกเบิก เมื่อการย้ายถิ่นเริ่มขึ้น ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ก็ย้ายถิ่นตามผู้ย้ายถิ่น รุ่นก่อนๆ มาและได้รับความช่วยเหลือจากเพื่อนและญาติในถิ่นปลายทาง เครือข่ายดังกล่าว ซึ่งเกิด จากความสัมพันธ์ทางเครือญาติ หรือมาจากถิ่นฐานทางเดียวกัน ซึ่งจะให้ความช่วยเหลือในการ

จัดหาที่พัก หางาน ช่วยเหลือในการดำเนินการตามขั้นตอนของระบบราชการ รวมทั้งความช่วยเหลือในการแก้ปัญหายุ่งยากส่วนตัวหรือข่ายทางสังคมดังกล่าว ทำให้ผู้ที่อยู่ในกระบวนการท้องถิ่นย้ายถิ่นปลอดภัยกว่า และสามารถจัดการได้ดีกว่า สำหรับทั้งตัวผู้ย้ายไปสู่พื้นที่ที่ญาติหรือเพื่อนร่วมงานอาศัยอยู่ก่อน อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า ทราบไคกระบวนการย้ายมนุษย์เพิ่มมากขึ้น การย้ายถิ่นก็จะกลายเป็นกระบวนการทั้งสังคมที่ดำรงอยู่ได้ด้วยตนเอง

อย่างไรก็ตามเครือข่ายทางสังคมเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและบางครั้งก็ขัดแย้งในตัวเอง ความแตกต่างของโครงสร้างหน้าที่ เกิดขึ้นจากกลุ่มบุคคล (ทั้งผู้ย้ายถิ่นและผู้ไม่ย้ายถิ่น) บางกลุ่มที่ได้กลายเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการย้ายถิ่น “อุตสาหกรรมย้ายถิ่น” ที่เกิดขึ้นมามากจะประกอบไปด้วยธุรกิจจัดหางาน นายหน้าหาคนงาน ผู้ลักลอบเข้ามาทำงาน และคนกลาง ซึ่งจะมีทั้งผู้ให้ความช่วยเหลือ และผู้ที่ทุจริตเอารัดเอาเปรียบผู้ย้ายถิ่น ในสถานการณ์ของการย้ายถิ่นแบบผิดกฎหมาย หรือสถานการณ์ที่ผู้ย้ายถิ่นมีแนวโน้มมากขึ้นไป ปัญหาการทุจริตหรือเอารัดเอาเปรียบผู้ย้ายถิ่นอาจจะมีมาก เช่น ผู้ย้ายถิ่นหลายคนถูกโกงเงินที่เก็บออมไว้เป็นค่านายหน้า แล้วถูกทิ้งให้ตกงานหรือหมดตัวในประเทศปลายทาง การเกิดของอุตสาหกรรมการย้ายถิ่นในลักษณะดังกล่าวกำลังได้รับความสนใจโดยภาครัฐได้พยายามที่จะควบคุม หรือหยุดกระบวนการดังกล่าว

นอกจากนี้ เครือข่ายทางสังคมดังกล่าว ไม่เพียงแต่อำนวยความสะดวกด้านข้อมูลข่าวสารระหว่างถิ่นต้นทาง และถิ่นปลายทางเท่านั้น ยังจัดหาเส้นทางในการตั้งหลักและตั้งชุมชนในถิ่นปลายทางที่ย้ายเข้าไปอยู่ ผู้ย้ายถิ่นจะพัฒนาโครงสร้างทางสังคมและเศรษฐกิจของตนเองขึ้นมา เช่น สถานที่พิธีกรรม สมาคม ร้านขายของ ร้านกาแฟ หาผู้เชี่ยวชาญ เช่น แพทย์ นักกฎหมายและบริการอื่นๆ เมื่ออยู่นาน ไปสิ่งเหล่านี้จะกลับทำให้ผู้ย้ายถิ่นมองเห็นช่องทางที่มีชีวิตใหม่ในประเทศปลายทาง จึงเริ่มนำคู่สมรสและลูกๆ จากถิ่นต้นทาง (ไม่ว่าจะเป็นคนงานหรือผู้ลี้ภัย) มาอยู่ด้วยกัน ซึ่งเป็นการรวบรวมครอบครัวใหม่อีกครั้ง (family reunion) หรือแต่งงานสร้างครอบครัวใหม่ และเมื่อไรที่กระบวนการย้ายถิ่นก้าวมาถึงสถานการณ์ที่ลูกของเขาจะเข้าโรงเรียนประเทศใหม่ต้องเรียนภาษา สร้างความสัมพันธ์ในกลุ่มเพื่อนและพัฒนาวัฒนธรรมที่ผสมผสานเป็นของตัวเอง ก็เป็นการยากที่พ่อแม่ของเขาจะกลับไปอยู่บ้านเกิด

มีตัวอย่างของการเกิดชุมชนใหม่หลายแห่ง อันเนื่องจากการย้ายถิ่นระหว่างประเทศ ในช่วงหลังปี ค.ศ.1945 เช่น การย้ายถิ่นของกรีก และเตอร์กีในเยอรมันนี การย้ายถิ่นของชาวไทย ชาวจีน และชาวเม็กซิโก ในสหรัฐอเมริกา เป็นต้น ซึ่งชุมชนเหล่านี้ส่วนใหญ่ยังเชื่อมโยงชุมชนของผู้ย้ายถิ่นเข้าประเทศกับถิ่นต้นทางหลายชั่วอายุคน โดยเงินส่งกลับเริ่มลดจำนวนลง และจำนวนครั้งของการกลับไปเยี่ยมบ้านก็ลดลง แต่ยังมี การติดต่อเชื่อมโยงกันทางครอบครัว และวัฒนธรรม

ประเพณีกับถิ่นต้นทางอยู่ แต่อาจจะหาผู้ครองในถิ่นใหม่ การย้ายถิ่นยังก่อให้เกิดการจัดตั้งสาขาธุรกิจขึ้นมา โดยเฉพาะความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ อาจมีการนำเข้าสินค้าประเภทอาหารและผลิตภัณฑ์อื่นๆ เข้ามา ในทางกลับกันก็ส่งสินค้าอุตสาหกรรมจากประเทศที่มาอยู่ใหม่ไปขายยังประเทศแม่มากขึ้น การย้ายถิ่นสามารถส่งผลถึงความสัมพันธ์ด้านการเมืองระหว่างประเทศผู้ส่งและประเทศผู้รับได้หลายทาง เหนือสิ่งอื่นใดความเชื่อมโยงทางวัฒนธรรมยังคงมีอยู่ในขณะที่อิทธิพลของความเป็นสมัยใหม่ที่ได้รับจากประเทศที่ย้ายถิ่นอาจจะนำไปสู่เครือข่ายด้านการสื่อสารระหว่างประเทศ ซึ่งจะมีผลต่อความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ สถาบันทางสังคม และการเมืองรวมทั้งเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมและเชื้อชาติของทุกประเทศที่เกี่ยวข้อง

3.3 ทฤษฎีการย้ายถิ่นของลี (Lee's Theory of Migration)

ในการวิเคราะห์ทฤษฎีของลี พบว่า ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นนั้นจะมีอยู่ 4 ปัจจัยคือ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของแหล่งต้นทาง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ของถิ่นปลายทาง อุปสรรคที่แทรกอยู่ระหว่างถิ่นต้นทางและปลายทาง และปัจจัยส่วนบุคคล ดังนี้

3.3.1 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับถิ่นต้นทาง ซึ่งได้แก่ ปัจจัยที่จะทำการยึดเหนี่ยวหรือดึงดูดคนเอาไว้ในถิ่นเดิม ปัจจัยที่มีแนวโน้มผลักดันให้คนออกจากถิ่นเดิม หรือปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความ คั่นเคยกับถิ่นเดิม เป็นต้น

3.3.2 ปัจจัยเกี่ยวกับถิ่นปลายทาง เช่น ปัจจัยที่จะดึงดูดใจคน หรือดึงดูดคนเอาไว้ที่ถิ่น

หนึ่ง อาจจะเป็นด้านเศรษฐกิจ หรือสภาพแวดล้อมที่ดี รายได้ที่ดี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความคั่นเคยหรือไม่คั่นเคยในถิ่นปลายทาง ข้อจำกัดของกฎหมายหรืออื่นๆ รวมทั้งการต้อนรับจากคนในถิ่นปลายทางต่อผู้ย้ายมาใหม่ เป็นต้น

3.3.3 อุปสรรคที่แทรกกลางอยู่ระหว่างถิ่นเดิมกับถิ่นปลายทาง เช่น ระยะทางหรือธรรมชาติค่าเสียสูงในการเคลื่อนย้าย ความยากลำบากในการผ่านอุปสรรคการย้ายถิ่น เป็นต้น

3.3.4 ปัจจัยส่วนบุคคล คือปัจจัยส่วนที่บุคคลที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนการย้ายถิ่น เช่น ความรู้หรือสติปัญญาความรู้เกี่ยวกับประสบการณ์ในถิ่นต้นทาง และข่าวสารเกี่ยวกับถิ่นปลายทาง เป็นต้น

ในพื้นที่แต่ละพื้นที่จะมีปัจจัยหลายๆประการที่ดึงดูดให้บุคคลอยู่ภายในเขตนั้น และดึงดูดให้บุคคลอื่นย้ายเข้ามาอยู่ด้วย ขณะเดียวกันในพื้นที่นั้นก็จะจะมีปัจจัยที่ผลักดันให้บุคคลย้ายถิ่นออกด้วย ทั้งปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดันนี้บางปัจจัยจะมีผลต่อบุคคลทุกคน เช่น ปัจจัยด้าน

ภูมิอากาศ การขนส่งคมนาคม แต่บางปัจจัยจะส่งผลกระทบต่อคน เช่น การมีโรงงานอุตสาหกรรม อาจเป็นผลดีสำหรับคนบางคนในขณะที่เป็นผลไม่ดีสำหรับคนบางคนก็ได้ ดังนั้นปัจจัยเดียวกันจะส่งผลไม่เหมือนกันต่อบุคคลที่แตกต่างกันออกไป

สรุปในทัศนะของลี การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ขึ้นอยู่กับผลการประเมินข้อดีข้อเสียของเขตที่อาศัยอยู่และเขตที่จะย้ายเข้า การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อข้อดีและข้อได้เปรียบมากกว่าข้อเสีย แต่เงื่อนไขดังกล่าวนี้แม้ว่าจะจำเป็นแต่ก็ไม่เพียงพอ กล่าวคือผู้ย้ายถิ่นจะต้องสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆที่ขัดขวางด้วย อุปสรรคที่ขัดขวางนั้นจะมีผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ที่จะย้ายถิ่นว่าจะสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆได้หรือไม่ บุคคลมีความสามารถไม่เท่ากัน อุปสรรคเดียวกันอาจมีความหมายสำหรับคนบางคน การตัดสินใจการย้ายถิ่นบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลโดยสมบูรณ์ บางคนอาจต้องย้ายถิ่นโดยที่ไม่มีโอกาสได้ตัดสินใจย้าย เช่น กรณีเด็กต้องย้ายตามบิดามารดา ภรรยาต้องย้ายตามสามี เป็นต้น

3.4 ปัจจัยการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว

3.4.1 สถานการณ์และแนวโน้มของแรงงานต่างชาติไร้ฝีมือในประเทศไทย แรงงานต่างชาติในประเทศไทยมีมาเป็นเวลาช้านานตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ไทยได้มีการติดต่อสื่อสารกับต่างชาติ สมัยรัตนโกสินทร์ในรัชกาลที่ 3 และรัชกาลที่ 5 มีการปฏิรูปประเทศไทย ก็ต้องอาศัยแรงงานต่างชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่เข้ามาเป็นกรรมกร ขุดคลอง สร้างทางรถไฟ และทำเหมืองแร่ เป็นต้น แต่การอพยพแรงงานในกลุ่มอินโดจีน และเอเชียใต้เกิดมาตั้งแต่สมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นได้นำแรงงานพม่าเข้ามาสร้างทางรถไฟจากไทยไปพม่าในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ประเทศไทยก็ได้กลายเป็นแหล่งพักพิงเป็นการชั่วคราวของผู้พลัดถิ่นจาก เวียดนาม ลาว เขมร และเนปาล อันเป็นผลจากสงครามสู้รบกันในประเทศเหล่านั้น ทำให้ไทยจำเป็นต้องรับผู้อพยพจากประเทศดังกล่าว พร้อมทั้งการเป็นแหล่งแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาทำงานทั้งที่เป็นกึ่งถาวร และชั่วคราว และเป็นฐานเพื่อเดินทางต่อไปยังประเทศที่สาม

บุคคลต่างด้าวที่หลบหนีเข้าเมือง โดยผิดกฎหมายจากประเทศเพื่อนบ้าน ตามทะเบียนควบคุมคนต่างด้าวของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย พบว่ามีประมาณเกือบ 1 ล้านคนเป็นชาวพม่าประมาณ 426,391 คน (ร้อยละ 44 ของผู้หลบหนีเข้าเมืองทั้งหมด) สำหรับแนวโน้มของแรงงานต่างชาติไร้ฝีมือในประเทศไทย พบว่ามีจำนวนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ โดยส่วนใหญ่เป็นแรงงานที่ลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และเป็นแรงงานที่มาจากประเทศพม่า ซึ่งเป็นคนต่างด้าวที่หลบหนีเข้าประเทศไทยมากที่สุดจากการสำรวจของกรมจัดหางานร่วมกับหอการค้าจังหวัด

3.4.2 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ามาในประเทศไทยของแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน

(1) ปัจจัยผลักดันจากภายนอกประเทศ ระบบการเมือง การปกครอง ระบอบการเมือง การปกครองของประเทศเพื่อนบ้าน เช่น ลาว เขมร และพม่า หลังการได้รับเอกราชจากการเป็นอาณานิคมของฝรั่งเศสและอังกฤษก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงระบอบ การปกครองเป็นแบบสังคมนิยม ปกครองโดยรัฐบาล ทหาร มีการผูกขาดทางอำนาจ จำกัดสิทธิ ทำให้มีความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ เช่น ในพม่าก็ได้มีการแบ่งเป็น 3 ฝ่ายใหญ่ๆ คือ ฝ่ายรัฐบาลทหาร, ฝ่ายองชานซูจี และชนกลุ่มน้อย ได้แก่ กะเหรี่ยง ชะนิน ไทยใหญ่ มอญ ทำให้เกิดการประท้วง สู้รบและปราบปรามกันอยู่เรื่อยๆ เกิดความไม่สงบต่างๆ ประกอบกับการปกครองระบบเผด็จการ ทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความไม่มั่นคง แสวงหาเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า

ภาวะเศรษฐกิจในประเทศเพื่อนบ้าน จากนโยบายการเปิดประเทศไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมประกอบกับความไม่สงบจากการปราบปรามชนกลุ่มน้อยตามแนวชายแดนไทยในรัฐฉาน และรัฐกะเหรี่ยงของพม่า และความขัดแย้งทางการเมืองในประเทศเพื่อนบ้านทำให้ประชาชนไม่มีที่ดินทำกิน รายได้ไม่เพียงพอต่อการยังชีพ ประชาชนว่างงานมีเกณฑ์แรงงานไปสร้างถนนและทางรถไฟ รวมทั้งไปเป็นทหารเพื่อปราบปรามชนกลุ่มน้อย มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนโดยเฉพาะกับชนกลุ่มน้อย ทำให้ถูกต่อต้านจากประเทศต่างๆ ทั้งในยุโรปและอเมริกาในรูปแบบของการยุติหรือชะลอความสัมพันธ์ทางการค้า ทำให้ไม่มีความเจริญก้าวหน้าในด้านการลงทุนทั้งภายในประเทศและการลงทุนจากต่างประเทศ ระบบเศรษฐกิจและเทคโนโลยีต่างๆ ไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควร จึงไม่ก่อให้เกิดการสร้างงานภายในประเทศ ตลอดจนสภาพความผันผวนทางเศรษฐกิจมีภาวะเงินเฟ้อ ค่าเงินตกต่ำ ประชาชนไม่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ จึงทำให้มีแรงงานหลังไหลมาทำงานในประเทศไทยซึ่งมีภาวะเศรษฐกิจที่ดีกว่า

มาตรการควบคุมการออกนอกประเทศ รัฐบาลของประเทศเพื่อนบ้านไม่มีมาตรการและการควบคุมที่ชัดเจนเข้มงวด ในการจัดระเบียบการออกนอกประเทศของประชาชน ในส่วนของประชาชนที่หลบหนีออกนอกประเทศ ก็ไม่ได้รับความสนใจจากรัฐบาลโดยเฉพาะชนกลุ่มน้อย เพราะพม่าถือว่าพวกนี้ทรยศต่อประเทศชาติและถ่วงความเจริญก้าวหน้า

(2) ปัจจัยดึงดูดภายในประเทศไทย

(2.1) การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วประสบความสำเร็จในการพัฒนาโครงสร้าง

พื้นฐานเชิงถาวรวัตถุประสงค์ด้านการสื่อสาร สาธารณูปโภค สาธารณูปการ และเงินตราวมรวม จาครายได้ ประชาชาติที่เพิ่มขึ้น และกำลังอยู่ในสถานการณ์ขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศการเป็น อุตสาหกรรมที่ทดแทนการนำเข้า (import substitution) มาเป็นการพัฒนาอุตสาหกรรมเพื่อการ ส่งออก (export led growth) เป็นการส่งผลที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจในอัตราเร่งที่ สูงขึ้นติดต่อกัน เศรษฐกิจมีการเปิดตัวออกสู่ระบบเศรษฐกิจโลกมากขึ้น (internationalization) โดย รัฐบาลดำเนินการผ่อนปรนมาตรการทางการลงทุนและการเงิน เพื่อส่งเสริมให้มีการเคลื่อนย้ายทุน ได้อย่างเสรี ตลาดมีการขยายตัวมากขึ้น ประกอบกับนโยบายกระจายการลงทุนและการจ้างงานมาก ขึ้น (วรวิทย์ เจริญเลิศ 2539) รวมถึงมีนโยบายกระจายความเจริญและภาคอุตสาหกรรมไปสู่ภูมิภาค มากขึ้น ปัจจัยการขยายตัวทางเศรษฐกิจทำให้มีความต้องการแรงงานมากขึ้น ในขณะที่อัตราการ แข่งขันกับตลาดโลกมีสูงขึ้น การลดต้นทุนในการผลิตโดยใช้แรงงานราคาถูกจึงเป็นทางเลือก หนึ่งที่ง่ายที่สุดของผู้ประกอบการ

ก. การพัฒนาเศรษฐกิจ (2.2) ภาวะการณ์ขาดแคลนแรงงาน อันเนื่องจาก (2.2.1) การเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างประชากรไทย จาก รายงานสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่า อัตราการเพิ่มของประชากรของประเทศมีอัตราลดลงอย่าง ต่อเนื่อง ในปี 2530 อัตราการเพิ่มของประชากรเท่ากับร้อยละ 1.71 ปี 2538 อัตราการเพิ่มของ ประชากรร้อยละ 1.4 ต่ำกว่าอัตราการเพิ่มของประชากรทั่วโลกเฉลี่ยซึ่งมีอัตราเท่ากับร้อยละ 1.5 ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงทางโครงสร้างทางอายุของประชากร สัดส่วนประชากรวัยแรงงานมีการ ะลดตัวลง กล่าวคือ อัตราเฉลี่ยของกำลังแรงงานลดลงจากร้อยละ 2.53 ในช่วง พ.ศ.2523-2533 เป็นร้อยละ 1.77 ในช่วง พ.ศ.2533-2543 (Bauer 1990 อ้างถึงใน กุศล สุนทรธาดา 2539 : 110) ในขณะที่การผลิตในระบบเศรษฐกิจที่กำลังขยายตัวยังเน้นการผลิตแบบใช้แรงงานหนาแน่น (labor intensive)

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี (2.2.2) มีการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือบางประเภท จากการที่ รัฐบาลมีนโยบายกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค โดยการจัดสรรงบประมาณจำนวนที่มากเพื่อ พัฒนาสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานต่างๆ (infrastructures) และเพิ่มมาตรการในการกระจายการลงทุน สู่ภูมิภาค โดยการปรับปรุงเงื่อนไขและสิทธิประโยชน์ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกต่อนัก ลงทุนในภูมิภาค ทำให้เกิดการจ้างงานในภูมิภาคเพิ่มมากขึ้น แรงงานกรรมกรที่ใช้ในกิจกรรมต่างๆ โดยเฉพาะในกิจกรรมการเกษตร ประมง ก่อสร้าง และในโรงงานอุตสาหกรรม แต่เดิมมาเป็น แรงงานที่ได้มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากปัจจุบันเศรษฐกิจของภาค ตะวันออกเฉียงเหนือมีการขยายตัวสูงขึ้น โดยรัฐบาลได้เน้นการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้แก่

ประชาชน ทำให้แรงงานในท้องถิ่นไม่นิยมเดินทางไปทำงานในภูมิภาคอื่น แม้ว่าจะมีคนว่างงาน หลังจากฤดูเก็บเกี่ยวอยู่บ้าง แรงงานเหล่านี้ก็ไม่สามารถหาอาชีพเสริมในหมู่บ้านของตน ประกอบกับมีแรงงานบางส่วนมุ่งไปทำงานในต่างประเทศ ซึ่งได้รับค่าตอบแทนสูงกว่าในงานประเภทเดียวกัน โดยเฉพาะงานก่อสร้างซึ่งรับทั้งคนที่ไม่มีฝีมือและไร้ฝีมือ นอกจากนี้ในปัจจุบันคนไทยมีการศึกษาสูง และมีค่านิยมที่ไม่ทำงานบางประเภทที่เสี่ยงอันตราย งานหนัก งานสกปรก และงานที่ใช้ความอดทนสูงแต่ได้ค่าจ้างต่ำ ทำให้ผู้ประกอบการหันไปใช้แรงงานต่างชาติโดยเฉพาะพม่า ทั้งนี้เนื่องจากซัพพลายของแรงงานพม่าจำนวนมากประกอบด้วยมีค่าจ้างแรงงานที่ถูกกว่า มีความอดทนสูงกว่า และเป็นแรงงานที่ลี้ภัยเข้ามาเมืองโดยผิดกฎหมายจึงไม่กล้าจะหนีไปไหน ทำให้มีการลักลอบจ้างแรงงานต่างชาติเป็นจำนวนมาก

2.2.3) การไปทำงานต่างประเทศของแรงงานไทย ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมแรงงานไปทำงานต่างประเทศ นับตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เป็นต้นมา ตั้งแต่เริ่มมีนโยบายจนถึงปี 2538 รวมแรงงานไทยที่ไปใช้แรงงานในต่างประเทศ มีจำนวนสะสมถึง 746,815 คน ไปถูกต้องตามกฎหมายร้อยละ 48 และลักลอบร้อยละ 52 และแรงงานเหล่านี้ได้ส่งรายได้กลับประเทศจำนวน 54,580 ล้านบาท และ 59,550 ล้านบาท นโยบายดังกล่าวทำให้เกิดภาวะขาดแคลนแรงงาน ซึ่งจากสถิติการไปทำงานต่างประเทศของคนไทยในปี 2548-2550 พบว่า ผู้ปฏิบัติงานโดยใช้ฝีมือเช่น ช่างต่างๆ เป็นสาขาอาชีพที่คนงานได้รับอนุญาตเดินทางไปทำงานมากที่สุด 154,492 คน (33.41%) รองลงมาคืออาชีพพื้นฐานซึ่งเป็นแรงงานด้านการผลิต ก่อสร้าง เกษตร ฯลฯ 120,842 คน (26.13%) ผู้ปฏิบัติงานในโรงงานประเภทควบคุมเครื่องจักรและประกอบชิ้นส่วน 110,790 คน (23.96%) พนักงานบริการต่างๆ พนักงานขายในร้านค้าและตลาด 38,567 คน (8.34%) และช่างเทคนิคและผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง 12,469 คน (2.70%) ตามลำดับ จากการสำรวจของกองนโยบายและแผนพัฒนาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พบว่า แรงงานในภาคเกษตรที่มีปัญหาการขาดแคลนแรงงานและมีการนำแรงงานต่างชาติ

มาใช้มากมีอยู่ 3 ประเภทกิจการคือ กิจการประมง สวนยาง และไร่อ้อย ตามลำดับ โดยเฉพาะกิจการประมง มีการใช้แรงงานต่างชาติตั้งแต่ร้อยละ 30-70 โดยเฉพาะเขตประมงอ่าวไทยตอนบน และทะเลอันดามัน มีการแรงงานต่างชาติถึงร้อยละ 60-70 และจากการสำรวจของกรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม ในปี 2539 ร่วมกับหอการค้าจังหวัดต่างๆ ก็พบว่า สถานประกอบการต่างๆ ใน 39 จังหวัดที่ผ่อนผันให้มีการใช้แรงงานต่างชาติ พบว่ามีความต้องการแรงงานต่างชาติถึง 1,295,098 คน ขณะที่มีแรงงานต่างชาติที่ใช้อยู่แล้ว 717,698 คน เฉพาะกรุงเทพมหานคร มีความต้องการแรงงานต่างชาติถึง 300,000 คน

(2.3) มาตรการสกัดกั้น และควบคุมคนเข้าเมืองของไทยยังไม่มีประสิทธิภาพ หน่วยงานของรัฐ โดยเฉพาะสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง และตำรวจตระเวนชายแดน ที่ทำหน้าที่สกัดกั้นและควบคุมดูแลการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย และตำรวจภูธรทำหน้าที่จับกุมดำเนินคดีกับผู้ลักลอบเข้าเมือง ไม่สามารถบังคับใช้กฎหมายได้ประสิทธิภาพ การจับกุมผลักดันและส่งกลับแรงงานต่างชาติดลักลอบเข้าเมืองกลับประเทศเดิมนั้นยังทำให้ยาก การดูแลผู้ที่รอการส่งกลับทำให้รัฐเสี่ยงประมาณจำนวนมาก จึงทำให้มีการเสนอให้มีการใช้แรงงานต่างด้าวที่รอการส่งกลับเพื่อบรรเทาปัญหาการขาดแคลนแรงงานไปก่อน ขาดความเข้มงวดและเที่ยงตรง มีการทุจริต คอร์รัปชัน ทำให้ไม่สามารถสกัดกั้นและควบคุมแรงงานต่างชาติไม่ให้ไหลทะลักเข้าสู่ประเทศไทย

(2.4) นโยบายผ่อนปรนการใช้แรงงานต่างชาติ สำหรับนโยบายและมาตรการที่ภาครัฐได้มีความพยายามแก้ไขปัญหามาจากการขาดแคลนแรงงาน มีอย่างน้อย 6 ครั้ง ในรูปของมติคณะรัฐมนตรี โดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 17 แห่งพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พ.ศ. 2522 ในการออกมติคณะรัฐมนตรี (พื้นที่พื้ กาญจนะจิตราสายสุนทร 2540)

(2.4.1) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 17 มีนาคม 2535 ซึ่งเป็นมติที่ผ่อนผันให้ผู้ที่หลบหนีเข้าเมืองเฉพาะสัญชาติพม่าที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยหลัง 9 มีนาคม 2519 และตั้งหลักแหล่งในประเทศไทย ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนประวัติ และมีบัตรประจำตัวที่ทางกระทรวงมหาดไทยออกให้ จะได้รับการผ่อนผันให้อยู่ในประเทศไทยเป็นการชั่วคราว และสามารถทำงานได้ในพื้นที่ 7 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ กาญจนบุรี ตาก ระนอง ประจวบคีรีขันธ์ และชุมพร (ตอนหลังเพิ่มจังหวัดเพชรบุรีเข้าไปอีกรวมเป็น 8 จังหวัด) โดยให้กระทรวงมหาดไทยเป็นผู้กำหนดพื้นที่ (อำเภอ) ผ่อนผันให้แต่ละจังหวัดดังกล่าว และกำหนดมาตรการทางด้านการบริหารจัดการ และจัดทำทะเบียนประวัติผู้ขายแรงงาน รวมทั้งกวาดล้างแรงงานที่ไม่ถูกต้องและจับกุมดำเนินคดีทั้งนายจ้างและลูกจ้าง

(2.4.2) มติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2536 มติมีขึ้นเพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานในกิจการประมง โดยผ่อนผันให้สามารถใช้แรงงานต่างด้าวทุกสัญชาติที่หลบหนีเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย และอยู่ระหว่างรอการส่งกลับ สามารถทำงานในกิจการประมงทะเลในพื้นที่จังหวัดชายทะเลรวม 22 จังหวัด แต่มตินี้จะมีผลในทางปฏิบัติก็ต่อเมื่อมีการแก้ไข พ.ร.บ. ว่าด้วยสิทธิการประมงไทย พ.ศ.2482 ซึ่งห้ามมิให้ใช้คนงานต่างด้าวทำงานในเรือประมงไทยเสียก่อน ซึ่ง พ.ร.บ. ฉบับนี้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับเมื่อวันที่ 9 กันยายน 2539 ซึ่งมีผลบังคับใช้ไปแล้วเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2539

(2.4.3) มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 25 มิถุนายน 2539 มตินี้เป็นไปตามข้อเสนอของภาคเอกชน โดยเฉพาะสภาหอการค้าไทย โดยความเห็นชอบของสภาความมั่นคงแห่งชาติ โดยมีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือในบางพื้นที่ 2) ต้องการจัดระบบและควบคุมการทำงานของแรงงานต่างชาติผิดกฎหมาย 3) ป้องกันและสกัดกั้นคนที่ลักลอบเข้ามาใหม่ มตินี้กำหนดให้คนต่างด้าวทำงานได้เฉพาะอาชีพกรรมกรอย่างเดียว โดยเพิ่มคนรับใช้ในบ้านด้วย และเพิ่มพื้นที่ผ่อนผันทั้งหมดเป็น 43 จังหวัด โดยค่าจ้างแรงงานต่างชาติเป็นไปตามกฎหมายแรงงานไทย นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระเบียบปฏิบัติ เช่น จะต้องเสียเงินประกันตัวลูกจ้าง 1,000 บาทต่อคน ในการดำเนินงานในลักษณะรวมศูนย์ (one stop service) และให้ระยะเวลาในการผ่อนปรน 2 ปี เป็นต้น

ผลจากการมีมติคณะรัฐมนตรีทั้งสองครั้งดังกล่าว ส่งผลให้มีการนำแรงงานต่างชาติมารายงานตัว หรือมีการใช้แรงงานต่างชาติอย่างถูกกฎหมายมากขึ้นจากครั้งแรกที่มีแรงงานต่างชาติมารายงานตัวเพื่อขออนุญาตทำงานเพียง 8,000 กว่าคน (ใน 9 จังหวัด) ใน พ.ศ.2539 เพิ่มเป็น 340,819 คน หรือร้อยละ 47 ของแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายทั้งหมดที่สำรวจได้ (ใน 19 จังหวัด) หลังจากครบกำหนดระยะเวลาในการจดทะเบียนผ่อนผัน (30 พฤศจิกายน 2539) (กรรมการจัดหางาน 2540)

4. ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร

ประชากร (ณ วันที่ 31 ธันวาคม 2551)	478,146 คน
พื้นที่	872.34 ตารางกิโลเมตร
เขตการปกครอง	3 อำเภอ
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด GPP(ปี 2550)	315,473 ล้านบาท
เกษตรกรรม	8,747 ล้านบาท
นอกเกษตรกรรม	306,726 ล้านบาท
- อุตสาหกรรม	87.23%
- ไฟฟ้า ประปา และ โรงแยกก๊าซ	2.43%
- การเงิน	0.78%
- โรงแรม/ภัตตาคาร	0.34%
- การค้า	-
- ขนส่ง	1.98%
- ก่อสร้าง	1.39%

- อื่นๆ	5.85%
- รายได้เฉลี่ยต่อหัว (ปี 2550)	564,488 บาท
- อัตราการว่างงาน (ไตรมาส 4)	0.5%
- ค่าแรงขั้นต่ำ (ก.ค. 52)	203 บาท/วัน
อัตราเงินเฟ้อ (ก.ค. 52)	0.7%
ทะเบียนนิติบุคคลที่ยังคงอยู่ (ก.ค. 52)	7,718 ราย
ทะเบียนนิติบุคคลที่จัดใหม่ (ก.ค.52)	47 ราย
เงินทุนจดทะเบียน (ก.ค. 52)	
- จัดใหม่ 29 ราย	56.600 ล้านบาท
- เพิ่มทุน 14 ราย	161.079 ล้านบาท
การจัดเก็บภาษี (ก.ค. 52)	
- ภาษีนิติบุคคล	116.551 ล้านบาท
- ภาษีมูลค่าเพิ่ม	302.284 ล้านบาท
- ภาษีธุรกิจเฉพาะ	7.589 ล้านบาท
ดัชนีราคาผู้บริโภค (ก.ค.52) เพิ่มขึ้น-ลดลง เทียบกับเดือน (มิ.ย.52)	108.0,-+0.2

จังหวัดสมุทรสาครมีสถานประกอบการในพื้นที่จำนวน 5,249 แห่ง มีผู้ใช้แรงงานจำนวนทั้งสิ้น 316,473 คน เป็นสถานประกอบการที่อยู่ในความรับผิดชอบของสำนักงานประกันสังคม ที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 10 คนขึ้นไป จำนวน 5,219 แห่ง ลูกจ้างที่ขึ้นทะเบียนประกันสังคมจำนวน 298,846 คน แรงงานประมาณร้อยละ 30 เป็นแรงงานที่มีภูมิลำเนาในจังหวัด แรงงานส่วนที่เหลืออีกประมาณร้อยละ 70 เป็นแรงงานที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ และภาคกลาง ปัจจุบันมีแรงงานประมาณ 200,000 กว่าคนทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมประเภทอาหาร เครื่องดื่ม เครื่องแต่งกาย เครื่องหนัง สิ่งทอ และยังมีแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในสถานประกอบการประเภทโรงงานอุตสาหกรรมภายใต้การส่งเสริมการลงทุน ได้แก่ ชาวญี่ปุ่น ไต้หวัน ซึ่งส่วนใหญ่จะทำงานในกิจการต่อเนื่องจากการประมง ห้องเย็น และทอผ้า เป็นต้น

4.1 แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครมี 2 ประเภท คือ

4.1.1 ประเภทที่มีเข้ามาทำงาน โดยถูกต้องตามกฎหมายมีจำนวน 2,110 คน

4.1.2 ประเภทที่มีการเข้ามาทำงาน โดยผิดกฎหมาย แต่ซึ่งทางคณะรัฐมนตรี

ได้มีมติเมื่อวันที่ 19 ธันวาคม พุทธศักราช 2549 อนุญาตให้แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และ

กัมพูชา ที่ใบอนุญาตทำงานหมดอายุเมื่อวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2550 และวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2550 อยู่ในราชอาณาจักรได้อีก 1 ปี โดยในปี พุทธศักราช 2550 จังหวัดสมุทรสาคร ได้มีนายจ้างจำนวน 4,089 ราย แจ้งขอใบอนุญาตทำงาน ให้คนต่างด้าวที่ขึ้นทะเบียนไว้กับสำนักงานจัดหางานจังหวัด จำนวน 74,531 คน จำแนกดังนี้ (สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดสมุทรสาคร 2552)

- สัญชาติพม่า จำนวน 73,489 คน (ร้อยละ 98.60)
- สัญชาติลาว จำนวน 896 คน (ร้อยละ 1.20)
- สัญชาติกัมพูชา จำนวน 146 คน (ร้อยละ 0.20)

สำหรับการจัดระบบการจ้างงานแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ในปี 2551 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 18 ธันวาคม พุทธศักราช 2550 เห็นชอบให้มีการจัดระบบการจ้างแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ปีพุทธศักราช 2551 โดยอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่ใบอนุญาตทำงานหมดอายุในวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2551 และวันที่ 30 มิถุนายน พุทธศักราช 2551 อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับและทำงานได้เป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี สิ้นสุดไม่เกินวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2553 และอนุญาตให้แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ที่เคยรายงานตัวและจดทะเบียนไว้กับกรมการปกครอง (มี ท.ร.38/1) อยู่ในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราวเพื่อรอการส่งกลับและทำงานได้เป็นเวลาไม่เกิน 2 ปี สิ้นสุดไม่เกินวันที่ 28 กุมภาพันธ์ พุทธศักราช 2553

จังหวัดสมุทรสาครเป็นจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากการเจริญเติบโตและการขยายตัวของกรุงเทพมหานคร ประกอบกับจังหวัดมีโครงสร้างพื้นฐานและปัจจัยการผลิตที่เหมาะสมต่อการลงทุนในภาคอุตสาหกรรม จึงมีผู้สนใจมาลงทุนตั้งโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดสมุทรสาครจำนวนมาก ในปัจจุบันจังหวัดสมุทรสาครมีโรงงานอุตสาหกรรมที่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดจำนวน 3,329 โรงงาน เงินลงทุน 132,674 ล้านบาท ลูกจ้างในโรงงานอุตสาหกรรม 62,715 คน โรงงานอุตสาหกรรมส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอกระทุ่มแบน ประกอบกิจการประเภทอุตสาหกรรมอาหาร และแปรรูปอาหาร (357 โรงงาน) อุตสาหกรรมพลาสติก (427 โรงงาน) อุตสาหกรรมสิ่งทอ (392 โรงงาน) อุตสาหกรรมโลหะ (283 โรงงาน) และผลิตภัณฑ์โลหะ (379 โรงงาน) การลงทุนในภาคอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาครมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เนื่องจากยังคงมีการลงทุนอยู่อย่างต่อเนื่อง

5. การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology)

5.1 ประวัติความเป็นมาของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) เป็นการศึกษาที่มีพื้นฐานมาจากศาสตร์ สาขาปรัชญา สังคมวิทยาและจิตวิทยา (Streubert and Carpenter, 2007) เป็นการศึกษาปรากฏการณ์ การให้ความหมายจากประสบการณ์ที่เป็นจริง และตามการรับรู้ของผู้ที่อยู่อาศัยในสถานการณ์นั้นๆ โดยเน้นธรรมชาติและความเป็นจริงของปรากฏการณ์และสะท้อนให้เห็นถึงบริบทของปรากฏการณ์อย่างลึกซึ้ง (Koch, 1995 cited in Holloway and Wheeler, 1996) ตามแนวคิดของปรากฏการณ์วิทยา การวิจัยคือการตั้งคำถามเกี่ยวกับวิธีการที่บุคคลเกิดประสบการณ์เกี่ยวกับโลกที่บุคคลมีชีวิตอยู่ และความรู้เกี่ยวกับโลกที่เราอยู่จะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยกรที่เราดำเนินอยู่ในโลกนั้นในสถานการณ์หนึ่งๆ

ผู้ให้กำเนิดแนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยาค้นแรกคือ Edmund Husserl (1857-1938) ซึ่งมีแนวคิดหลักที่สำคัญคือ การค้นหาความจริงที่ปรากฏอยู่โดยไม่มีกรคิดคำตอบไว้ล่วงหน้า หรือถ้ามีผู้ศึกษาจะต้องแยกออกจากสิ่งที่กำลังศึกษา ประสบการณ์ ความเป็นอยู่ หรือการมีชีวิตอยู่ในสิ่งแวดล้อมของบุคคลไม่สามารถเข้าใจได้ทันทีทันใด แต่บุคคลจะเป็นผู้ให้ความหมายด้วยตนเองต่อประสบการณ์นั้นๆ บุคคลไม่สามารถแยกร่างกายและจิตใจออกจากกันได้ แต่จะมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

ต่อมา Heidegger เป็นนักปรัชญาชาวเยอรมันที่มีชื่อเสียงมากคนหนึ่งในยุคสงครามโลกครั้งที่ 2 (1889-1976) เป็นศิษย์เอกและเพื่อนร่วมงานของ Husserl ได้นำแนวคิดของ Husserl มาพัฒนาต่อเป็นการศึกษาแบบปรากฏการณ์วิทยาการแปลความ (Hermeneutic phenomenology) โดยเป็นผู้ริเริ่มและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงจากการศึกษาวิธีการได้มาซึ่งสิ่งที่เรารู้ หรือที่เรียกว่า Epistemology มาเป็นการศึกษาวิธีของสิ่งที่เป็นในโลก หรือศึกษาความหมายของการเป็นบุคคล โดยมีความเชื่อว่าสิ่งที่เป็นอยู่และทุกสิ่ง มีความหมายในตัวของมันเอง และสามารถแปลความหมายได้โดยใช้ภาษาเป็นสื่อสำคัญในการแปลความหมายเพื่อให้เข้าใจต่อความหมายนั้น (Leonard 1994, cited in Holloway & Wheeler 1996) ซึ่งมีแนวคิดที่เป็นองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการคือ

- (1) บุคคล (Person) เป็นผู้ที่ให้วามหมายของปรากฏการณ์ที่เขาประสบตามความคิด ความรู้สึกของเขาเอง ซึ่งอาจแตกต่างจากความหมายของบุคคลอื่นหรือความเป็นจริงตามทฤษฎีซึ่งเป็นประสบการณ์เฉพาะและเป็นจริงของบุคคลนั้น
- (2) สิ่งแวดล้อม (World) เป็นกลุ่มของความสัมพันธ์ที่บุคคลมีประสบการณ์ใน

ปัจจุบัน รวมถึงภูมิหลัง อายุ ภาษา วัฒนธรรมและค่านิยมทางสังคม ซึ่งองค์ประกอบเหล่านี้จะซึมซับอยู่ในตัวบุคคลโดยการเรียนรู้ตั้งแต่เกิด และเชื่อว่าบุคคลไม่สามารถแยกออกจากสิ่งแวดล้อมได้ ดังนั้นการศึกษาปรากฏการณ์จึงเป็นการค้นหาความหมาย ความรู้สึก การรับรู้ของบุคคลต่อสิ่งนั้น ซึ่งมีอิทธิพลมาจากสังคม วัฒนธรรม และภูมิหลังของบุคคลนั้น

(3) การเชื่อมโยงประสบการณ์ชีวิต (Hermeneutic circle) เป็นการเชื่อมโยงประสบการณ์ในอดีตที่เคยได้รับหรือเข้าใจมาก่อนเข้ากับประสบการณ์ครั้งใหม่ นั่นคือบุคคลเข้าใจบางสิ่งได้โดยการเปรียบเทียบกับอีกสิ่งหนึ่งที่บุคคลนั้นรู้จักหรือเคยมีประสบการณ์มาก่อน

5.2 การพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในปรัชญาของปรากฏการณ์วิทยา

การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาได้เริ่มขึ้นในทศวรรษที่ 20 และมีการพัฒนาแนวคิดเชิงปรัชญาอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนแปลงในปรัชญาของปรากฏการณ์วิทยาแบ่งเป็น 3 ระยะคือ 1) Preparatory phase 2) German phase และ 3) French phase (Streubert and Carpenter 2007) ดังนี้

ระยะที่ 1 Preparatory phase เป็นระยะที่เริ่มมีการปูพื้นฐาน โดย Franz Brentano (1838-1917) และ Carl Stumpf (1848-1936) มีแนวคิดมุ่งศึกษาเพื่ออธิบายการรับรู้ของผู้มีประสบการณ์ ความคิดเกี่ยวกับโลกที่ตนอยู่อย่างไร เน้นการอธิบายให้กระจ่าง และอธิบายความเป็นเหตุเป็นผล ว่าเป็นเอกภาพและเป็นจริงในบุคคลนั้น โดยแยกบุคคลเป็นร่างกายและจิตใจ

ระยะที่ 2 German phase เป็นระยะที่เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงแนวคิดโดยนักปรัชญาชาวเยอรมัน ได้แก่ Edmund Husserl (1857-1938) และ Martin Heidegger (1889-1976) Husserl อธิบายการศึกษาเชิงปรากฏการณ์ว่าเป็นการค้นหาความจริงที่ปรากฏอยู่โดยไม่มีการคิดล่วงหน้า หรือถ้ามีผู้ศึกษาก็ต้องเก็บความคิด ความเชื่อนั้นไว้ เพื่อให้สามารถรับรู้ข้อมูลหรือข้อเท็จจริงที่มีอยู่ได้ และเชื่อว่าภาวะจิตใจมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมรอบตัวโดยไม่แยกบุคคลออกจากสิ่งแวดล้อม Heidegger ให้ความเห็นว่าเราไม่สามารถอธิบาย หรือแม้แต่สังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งที่สำคัญในชีวิตประจำวัน หากไม่เข้าไปตรวจสอบ และรู้จักประสบการณ์นั้นจะไม่สามารถเข้าใจประสบการณ์

ชีวิตหากปราศจากการตีความจากภูมิหลังของบุคคลซึ่งประกอบด้วยวัฒนธรรม ประวัติชีวิต ภาษา และภูมิหลังของผู้ศึกษา Gadama ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่าความแตกต่างระหว่างภาษาทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความหมายจากการอธิบายของผู้ศึกษา จึงควรใช้การอธิบายองค์ประกอบด้วยถ้อยคำของเจ้าของประสบการณ์และให้ผู้อ่านเป็นผู้ตีความจากคำพูดของผู้ให้ข้อมูล

ระยะที่ 3 French phase เป็นระยะที่นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส ซึ่งได้แก่ Gabriel Marcel (1889-1973, Jean Paul Sartre (1905-1980) และ Maurice Merleau-ponty (1905-1980) แนวคิดในระยะนี้เป็นการศึกษาที่มุ่งอธิบายสิ่งที่มีอยู่จริงเน้นการแสดงออกเป็นรูปธรรมและสิ่งที่เป็นอยู่ใน

โลก โดยมีความเชื่อว่าการกระทำทุกอย่างถูกสร้างจากการรับรู้หรือการตระหนัก เราสามารถเข้าใจประสบการณ์ได้โดยผ่านการรับรู้ ความคิด การสัมผัส การรับรส การได้ยิน และการมีสติ

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดเชิงปรากฏการณ์วิทยาของ Edmund Husserl เป็นแนวคิดในการศึกษาวิจัย

5.3 แนวคิดพื้นฐานการศึกษาปรากฏการณ์วิทยาของ Husserl

Husserl นักปรัชญา และนักคณิตศาสตร์ชาวเยอรมัน มีมุมมองพื้นฐาน Cartesian (Koch 1995) ว่าบุคคลไม่สามารถแยกร่างกายและจิตใจออกจากกันได้แต่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน จึงศึกษาเพื่ออธิบายว่าจิตใจกระทำอย่างไร สิ่งรอบตัวเป็นอย่างไรและมีความสัมพันธ์กันอย่างไร โดยเน้นการให้ความหมายด้วยตนเองของบุคคลที่มีประสบการณ์ต่อสิ่งนั้นๆ หลักการในการวิจัยเชิงปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Husserl ประกอบด้วยวิธีการที่สำคัญที่นิยมใช้คือ (Streubert and Carpenter 2007 อ้างถึงใน จอนพะจง เพ็ญจาด 2546)

5.3.1. การพรรณนา (Descriptive phenomenology) เกี่ยวข้องกับการสืบค้นการวิเคราะห์ และการบรรยาย โดยปราศจากการเดา เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างถ่องแท้ โดยเน้นที่ความสมบูรณ์ของข้อมูล รายละเอียด และความลึกซึ้ง ประกอบด้วยกระบวนการที่สำคัญ 3 ประการ คือ 1) การหยั่งรู้ (Intuition) จะเกิดขึ้นโดยผู้วิจัยอ่านทบทวนข้อมูลที่ได้หลายๆครั้งเพื่อให้เกิดความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่ศึกษา 2) การวิเคราะห์ (Analyzing) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาเพื่อให้เกิดภาพความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆที่เกี่ยวข้อง หรือเป็นแก่นสาระสำคัญ และ 3) การบรรยาย (Describing) มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการสื่อสาร เพื่อการบรรยายหรือการเปรียบเทียบให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวที่ต้องการนำเสนอ

5.3.2 การศึกษาแก่นความรู้ หรือสาระสำคัญ (Study of essence) เป็นการสืบค้นข้อมูลแบบเจาะลึก เพื่อหาประเด็นที่พบบ่อยในประสบการณ์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูล

5.3.3 การลดทอนปรากฏการณ์ (Phenomenological reduction) เป็นกระบวนการที่ผู้วิจัยลดอคติในการศึกษาโดยจัดกรอบความคิด ความเชื่อ และความรู้ที่มีอยู่ก่อนในปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาเพื่อให้ประสบการณ์เดิมนี้อย่างแท้จริง แยกออกจากประสบการณ์ชีวิตของผู้ให้ข้อมูล ไม่นำความรู้เดิมมาทำการเจาะลึกข้อมูลหรือวิเคราะห์ข้อมูลตามความรู้ที่ผู้วิจัยมีอยู่ แต่ปรับให้ข้อมูลสั้นไหลไปตามประสบการณ์ที่ผู้ให้ข้อมูลบอกเล่าโดยผู้วิจัยไม่แสดงความคิดเห็นใดๆ ทั้งสิ้น

5.4 ระเบียบวิธีการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา

Streubert & Carpenter (2007) ได้สรุปหลักสำคัญของกระบวนการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยาได้ดังนี้

5.4.1 เลือกระบบการณที่ต้องการศึกษา (Descriptive phenomenology) โดยผู้วิจัยตั้งคำถามการวิจัยที่จำเป็นและเหมาะสมตามระเบียบวิธีวิจัยนี้ ความรู้สึกและประสบการณ์ที่ศึกษาจะทำให้เข้าใจความเป็นจริงที่เกิดขึ้นของมนุษย์ (Omery, 1995) ตั้งเป้าหมายที่จะค้นหาวิเคราะห์ และอธิบายปรากฏการณ์โดยปราศจากการคิดล่วงหน้า เพื่อให้รับรู้สิ่งที่เป็นจริงตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล โดยไม่วิพากษ์วิจารณ์ ประเมินหรือให้ความเห็นที่คิดว่าถูกต้อง

5.4.2 การเลือกผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposeful sampling) โดยต้องกำหนดคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูลคือมีประสบการณ์ มีความรู้ในประสบการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการศึกษา สามารถสื่อสารภาษากับผู้วิจัยได้ และผู้วิจัยสามารถให้ข้อมูลเกี่ยวกับการวิจัยได้และเป็นผู้ที่สมัครใจให้ข้อมูล

5.4.3 ผู้วิจัยเป็นเครื่องมือของการศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา (Researcher as instrument) ต้องมีความตระหนักในการรับรู้ข้อมูลที่เป็นจริง จึงต้องมีทักษะที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลระลึกถึงความรู้สึก และบอกเล่าประสบการณ์ที่เป็นจริงมีรายละเอียดมากที่สุด เช่น การสร้างสัมพันธภาพ สร้างความไว้วางใจ เป็นผู้เคารพในสิทธิและความเป็นมนุษย์ของผู้ให้ข้อมูลไม่วิพากษ์วิจารณ์ข้อมูลที่ได้รับจากผู้ให้ข้อมูล

5.4.4 วิธีการเก็บข้อมูล มีหลายวิธี เช่นการสัมภาษณ์ การสังเกต การบันทึกภาคสนาม แต่วิธีหลักที่นิยมใช้คือ การสัมภาษณ์ เมื่อใดข้อมูลต้องอ่านบทสนทนาซ้ำๆหลายๆครั้ง เพื่อทำความเข้าใจวิเคราะห์ อาจต้องสัมภาษณ์หลายๆครั้ง เพื่อช่วยขยาย ตรวจสอบ และเพิ่มเติมข้อมูลที่ขาดหายไปโดยก่อนสัมภาษณ์ครั้งที่ 2 ผู้วิจัยควรฟังเทปซ้ำ ทำความเข้าใจ และเตรียมแนวคำถามประเด็นที่ต้องการข้อมูลเพิ่มเติมผู้วิจัยเป็นผู้บอกได้ว่าเมื่อใดที่ได้ข้อมูลเพียงพอ ข้อมูลอิมตัวคือไม่มีองค์ประกอบสำคัญเกิดขึ้น และข้อมูลเริ่มซ้ำได้ความครบถ้วนสมบูรณ์ในทุกประเด็น

5.4.5 การจัดกระทำกับข้อมูล (Data treatment) วิธีที่เลือกใช้ คือเทคนิคการสัมภาษณ์ด้วยคำถามปลายเปิด บันทึกเทป และถอดเทปคำสนทนาแบบคำต่อคำร่วมกับการบันทึกสนาม และบันทึกความคิด ความรู้สึก ของผู้วิจัยขณะเก็บข้อมูล เพื่อนำมาร่วมวิเคราะห์ข้อมูล

5.4.6 การวิเคราะห์ข้อมูล (Data analysis) การวิเคราะห์ข้อมูลควรทำไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล เพื่อให้เกิดแนวทางในการเก็บข้อมูลและการได้มาซึ่งข้อมูลที่สมบูรณ์ การเลือกวิเคราะห์ข้อมูลแบบใดนั้นขึ้นอยู่กับตัวผู้วิจัยเห็นว่าวิธีใดเหมาะสมกับการวิจัยมากที่สุด

5.4.7 ความน่าเชื่อถือของข้อมูล (Trustworthiness) ในการวิจัยเชิงคุณภาพมีการควบคุมคุณภาพของการวิจัยในด้านต่างๆ ดังนี้ (Lincoln & Guba 1985, cited in Streubert and Carpenter 2007)

(1) ความน่าเชื่อถือ (Credibility) เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความตรงเชื่อถือได้ซึ่งประกอบด้วย 1) การอยู่ในสนามวิจัยที่นานพอ 2) การเฝ้าสังเกตอย่างต่อเนื่อง 3) การตรวจสอบแบบสามเส้า 4) การตรวจสอบโดยผู้ให้ข้อมูลทุกขั้นตอนของการวิจัย และ 5) การตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

(2) การถ่ายโอนข้อมูล (Transferability) คือการนำผลการวิจัยไปอ้างอิงในกรณีปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มที่มีลักษณะเหมือนกับผู้ให้ข้อมูลเท่านั้น จะไม่นำไปอ้างอิงในประชากรกลุ่มอื่น

(3) การใช้เกณฑ์พึ่งพาอื่นๆ (Dependability) คือการใช้ระเบียบวิธีวิจัยในการทำวิจัยอย่างมีขั้นตอน ประกอบด้วยการนำเสนอข้อมูลที่ละเอียดครบถ้วนครอบคลุม ซึ่งจะทำให้ผู้อ่านสามารถติดตามกระบวนการในการวิเคราะห์ข้อมูลได้ โดยเฉพาะขั้นตอนการถอดรหัสและการตรวจซ้ำ ที่ทำให้ได้มาซึ่งประเด็นหลัก และมีการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ

(4) การยืนยันผลการวิจัย (Confirmability) เป็นการจัดการบันทึกข้อมูลอย่างเป็นระบบ สามารถตรวจสอบได้ (Audit trail) ทั้งการบันทึกเทป การถอดเทปแบบคำต่อคำ (Verbatim) มีการตรวจสอบความถูกต้องและครบถ้วน โดยการฟังเทปซ้ำ และมีการอ้างคำพูด (Direct quotes) ของผู้ให้ข้อมูลในการนำเสนอข้อมูล

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครมีการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องที่สามารถนำผลการวิจัยมาประกอบการศึกษาได้ดังนี้

ขวัญชัย เอี่ยมลออ (2550) ศึกษาสภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอปลวกแดง จังหวัดระยอง เป็นการวิจัยสำรวจ โดยแยกกระจายสัมภาษณ์ตามอาชีพของแรงงานต่างด้าวจำนวน 419 คน โดยมีแบบสอบถามที่สร้างขึ้นจากกรอบแนวคิด ผลจากการศึกษาพบว่า สภาพชีวิตแรงงานต่างด้าวทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านการทำงาน ด้านสังคม และด้านครอบครัว อยู่ในระดับพอใจทั้ง 3 ด้าน โดยพบว่าแรงงานต่างด้าวปัจจัยในการอพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยเนื่องจากเห็นว่าเพื่อนที่เข้ามาทำงานก่อนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้ชักชวนกันเข้ามาทำงาน นอกจากนั้นยังมีรายได้ดีกว่าเดิม และแรงงานต่างด้าวบางส่วนยังต้องการเปลี่ยนสัญชาติเป็นคนไทย เพราะเศรษฐกิจที่

ประเทศไทยดีกว่า ในการมาทำงานส่วนใหญ่จะพักอาศัยที่นายจ้างจัดไว้ให้ ยามเจ็บป่วยบ่อยครั้งก็จะซื้อยากินเองไปรักษาตามคลินิก หรือ โรงพยาบาลบางครั้ง ส่วนในการติดต่อราชการเห็นว่ามี ความยุติธรรมดี และเห็นว่าคนไทยมีนิสัยดีง่าย แค่ว่าพูดให้ถูกใจ ไม่ต้องถูกต้อง ก็สามารถอยู่ได้ไม่มี ปัญหา

พร้อมพรรณ เชียรสุนทร (2547) ศึกษาสภาพการทำงาน ปัญหาสุขภาพ ผลของปัญหา สุขภาพต่อความเป็นอยู่ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างหญิงพม่าในโรงงาน อุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่แข็ง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 10 คน เก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกต และสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล ประกอบกับข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ผลการศึกษาพบว่า แรงงานหญิงพม่าบางคนมีอาการ เจ็บป่วยที่เกิดจากการทำงาน เช่น ปวดศีรษะ ปวดตา ปวดหลัง และโรคกระเพาะอาหาร เมื่อมีปัญหา สุขภาพส่วนใหญ่เลือกไปรับบริการสุขภาพจากแพทย์คลินิก และซื้อยาจากร้านขายยาไป รับประทานเอง ถ้ามีอาการเจ็บป่วยมาก จึงไปรับบริการสุขภาพจากสถานพยาบาลของรัฐ ส่วนใหญ่ มีอุปสรรคในการสื่อสารภาษาให้แพทย์เข้าใจอาการเจ็บป่วย เพื่อรักษาให้ถูกโรคด้วย ทักษะติดต่อคำ ว่า สุขภาพดี พบว่า ส่วนใหญ่ไม่มีความรู้เกี่ยวกับระบบสุขภาพและคุณลักษณะของการมีสุขภาพดี น้อยมาก

วรรณิ ตั้งเสาวภาคย์ (2546) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานย้ายถิ่นชาว พม่า ที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สาย จังหวัดเชียงรายระหว่าง 12-20 ปี จำนวน 570 คน โดยใช้ แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเองพบว่า แรงงานย้ายถิ่นชาวพม่าโดยรวมมีการปรับตัวได้ในระดับปาน กลาง คะแนนการปรับตัวเพิ่มขึ้นตามระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอแม่สาย และปัจจัยที่มีผลต่อการ ปรับตัว ได้แก่ อาชีพ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ รายได้ การศึกษา ประสบการณ์ย้ายถิ่น สถานภาพสมรส และการติดต่อกับบ้านเกิด

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี

จันทนา ทานรุ่งชโรทร (2545) ศึกษาการปรับตัวและปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการ ปรับตัวของแรงงานต่างชาติ โดยศึกษาเฉพาะแรงงานในจังหวัดสมุทรสาครจำนวน 393 คน โดยใช้ การสัมภาษณ์ตามแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง จากการศึกษาพบว่า แรงงานต่างชาติส่วนใหญ่ สามารถปรับตัวได้ในระดับปานกลาง จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ปัจจัยด้านเพศ กลุ่มชาติพันธุ์ สถานภาพสมรส และที่พักอาศัยในชุมชนที่แตกต่างกัน มีการปรับตัวแตกต่างกัน ปัจจัยด้าน อายุ รายได้ การสนับสนุนทางสังคม และระยะเวลาที่อยู่อาศัย มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการ ปรับตัว ส่วนกลุ่มอาชีพที่แตกต่างกันมีการปรับตัวไม่แตกต่างกัน

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก (2544) ศึกษาาระดับคุณภาพชีวิตการทำงาน และปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน และการจัดการกับปัญหาที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างชาติที่มีใบอนุญาตทำงาน โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก และการสนทนากลุ่ม ผลการศึกษาพบว่า แรงงานต่างชาติมีคุณภาพชีวิตการทำงานอยู่ในระดับค่อนข้างสูง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพชีวิตการทำงาน โดยการทดสอบสมมติฐานพบว่าคุณภาพชีวิตการทำงานไม่แตกต่างกันตามเพศ และอายุ แต่จะแตกต่างกันตามสถานภาพการสมรส ภูมิลำเนาเดิม ระยะเวลาการทำงาน ประเภทของกิจการ และอัตรารายได้ต่อเดือน การจัดการกับปัญหาคือ พยายามปรับตัว ทำใจยอมรับสภาพ และอดทนอดกลั้น

สุคนธ์ แยกประยูร (2543) ศึกษาวิธีการดำเนินชีวิตและการทำงาน รวมทั้งปัญหาที่เกิดขึ้นและความต้องการด้านสวัสดิการที่จำเป็นของคณงานหญิงชาวพม่า โดยเลือกศึกษาด้วยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเฉพาะคนหญิงเฉพาะคนงานหญิงที่ทำงานอยู่ในโรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็น ในพื้นที่ชุมชนอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จำนวน 10 ราย พบว่า คณงานหญิงในโรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็น ส่วนใหญ่เป็นคนพม่าเชื้อชาติมอญ ส่วนใหญ่ฟังและพูดภาษาไทยได้ การทำงานคิดตามปริมาณงานที่ทำ เมื่อหยุดงานก็จะไม่ได้รับค่าแรง ไม่มีสวัสดิการใดๆ บางครั้งก็โดนนายจ้างโกงค่าแรง แต่ก็ต้องอดทน เพราะต้องทำงานกับนายจ้างที่ขึ้นทะเบียนด้วย คณงานพม่าจะเช่าที่พักอยู่รวมกัน ทั้งกลุ่มที่แต่งงานแล้วและคนโสด เพื่อเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย รวมถึงในชุมชนมีการช่วยเหลือกัน

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก (2517) ศึกษาสภาพการดำรงชีวิต และสภาพการทำงานของแรงงานต่างด้าวในอาชีพประมงทะเล โดยใช้วิธีการพูดคุย สอบถาม สังเกต และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) ด้วยแบบสอบถาม โดยทำการเลือกตัวอย่างแรงงานต่างด้าวที่ประกอบอาชีพประมงทะเลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเขตด้วยวิธีเฉพาะเจาะจง (specific random sampling) ประมาณ 10-15 คน ผลการศึกษาพบว่า แรงงานต่างด้าวทั้งหมดเป็นเพศชายมีอายุระหว่าง 20-35 ปี ส่วนใหญ่มีสัญชาติพม่าและกัมพูชา รายได้ของแรงงานต่างด้าวในอาชีพประมงจะไม่ค่อยแน่นอนขึ้นอยู่กับปริมาณสัตว์น้ำที่จับได้ในแต่ละครั้ง รวมแล้วจะได้รับเงินประมาณเดือนละ 3,000-4,000 บาท บางคนอยู่กินบนเรือ นายจ้างออกค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่ใช้บนเรือให้ แรงงานบางรายถูกโกงโดยนายจ้างและไต่เรือ แรงงานมีความเสี่ยงทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน นอกจากนั้นแรงงานยังต้องคอยหลบหนีปัญหาการทะเลาะวิวาทกับคนไทยด้วย

ศศิพร ตัชชานานุสรณ์ (2516) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะส่วนบุคคล แบบแผนการดำเนินชีวิตกับภาวะสุขภาพของแรงงานต่างชาติ โดยศึกษาเฉพาะแรงงานต่างชาติที่เข้ามา

รับบริการทางสุขภาพที่โรงพยาบาลสมุทรสาคร เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผ่านล่ามจำนวน 130 คน และศึกษาจากฐานข้อมูลของโรงพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า ลักษณะส่วนบุคคลไม่สัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ แต่แบบแผนในการดำเนินชีวิตได้แก่ การดื่มสุรา สูบบุหรี่ การใช้ยาหรือสารเสพติด พฤติกรรมเสี่ยงทางเพศสัมพันธ์ การทำงานหนัก เสี่ยงต่ออันตราย และมีระยะเวลาการทำงานยาวนาน ปัญหาความเครียด ความวิตกกังวล การขาดความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ และสภาพที่อยู่อาศัยไม่เหมาะสม มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ โดยร้อยละ 96.9 ของแรงงานต่างชาติ มีแบบแผนการดำเนินชีวิตในระดับที่ไม่ดี

สมพร พรทิพย์เสถียร (2513) ศึกษาปัญหาสังคมที่เกิดจากแรงงานต่างด้าว โดยศึกษาที่ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัดปทุมธานี สุ่มตัวอย่างนายจ้างที่มีการจ้างแรงงานต่างด้าว 199 คน ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเอง การสังเกต การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์เจาะลึกจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า แรงงานต่างด้าวที่เป็นเพศชาย อายุน้อย มีรายได้ต่ำ มีระยะเวลาการทำงานเป็นเวลานาน และทำงานในหน่วยงานที่มีแรงงานจำนวนมาก มีแนวโน้มที่จะก่อปัญหาสังคมมากกว่า ส่วนสถานภาพสมรสที่แตกต่างกัน ไม่มีความสัมพันธ์กับการก่อปัญหาสังคมที่ต่างกัน

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ที่ผ่านมานั้นพบว่าส่วนใหญ่จะเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ และมีงานวิจัยเชิงคุณภาพเพียงเล็กน้อย ส่วนใหญ่จะศึกษาเกี่ยวกับสภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ด้านสุขภาพของแรงงานต่างด้าว ระดับคุณภาพชีวิตในการทำงาน และวิธีการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวเป็นต้น แต่จะเป็นการศึกษาเพียงเรื่องใดเรื่องหนึ่งเท่านั้น เช่น พร้อมพรรณ เขียรสุนทร (2547) ศึกษาสภาพการทำงาน ปัญหาสุขภาพ ผลของปัญหาสุขภาพต่อความเป็นอยู่ รวมทั้งการเข้าถึงบริการสุขภาพของแรงงานต่างหญิงพม่าในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารทะเลแช่แข็งจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งจะเป็นการศึกษาในส่วนของสภาพการทำงาน และปัญหาสุขภาพของแรงงานต่างด้าวเท่านั้น ทั้งนี้ผู้วิจัยพบว่ามีการศึกษาในระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวน้อย จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการศึกษาอย่างครอบคลุม โดยได้ทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ โดยศึกษาตั้งแต่คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว และการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว โดยรวมตั้งแต่ก่อนเข้าสู่ประเทศไทยจนกระทั่งเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย และการศึกษาที่ยังไม่มีผู้ใดเคยทำการศึกษามาก่อน

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย

1. ระเบียบวิธีการวิจัย

การศึกษา เรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เป็นการศึกษาโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในรูปแบบของการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เพื่อให้รับทราบข้อมูลรายละเอียด และประกอบกับการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์และอธิบายตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา

1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant)

1.1.1 กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลแบบเจาะจง (Purposive Sampling) และเลือกศึกษากับแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครที่คิดว่าให้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน เหมาะสม และดีที่สุด โดยกำหนดคุณลักษณะที่สำคัญดังนี้

1) เป็นแรงงานต่างด้าวซึ่งดำรงชีวิตในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มากกว่า 3 ปีขึ้นไป

2) เป็นแรงงานต่างด้าวทั้งเพศหญิงและเพศชาย ที่มีอายุ 20 ปีขึ้นไป

3) เป็นแรงงานต่างด้าวที่ถูกต้องตามกฎหมาย และขึ้นทะเบียนเป็นแรงงานต่างด้าวแล้ว

4) เป็นแรงงานต่างด้าวที่สามารถสื่อสาร และพูดภาษาไทยได้

5) เป็นแรงงานต่างด้าวที่มีความสมัครใจ และแสดงความรู้สึกเต็มใจที่จะเล่าประสบการณ์ต่างๆ ได้อย่างเปิดเผย อีกทั้งยังยินยอมให้ผู้วิจัยสามารถบันทึกเสียงขณะสนทนาได้

ซึ่งจากการลงภาคสนามเพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้น สามารถคัดเลือกแรงงานต่างด้าวที่ตามคุณลักษณะดังกล่าวได้จำนวน 10 คน โดยแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มอาชีพดังนี้

กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม	จำนวน	2	คน
กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม	จำนวน	3	คน

กลุ่มอาชีพประมง	จำนวน	3	คน
-----------------	-------	---	----

กลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ	จำนวน	2	คน
------------------------	-------	---	----

1.1.2 กลุ่มผู้เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวโดยตรง ซึ่งเป็นผู้ที่ให้ข้อมูลทั่วไป ในประเด็นของการรับแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงาน สวัสดิการพนักงาน สุขอนามัย รวมถึงการให้ ข้อมูลในเรื่องของปัญหาและอุปสรรคที่ได้พบระหว่างการทำงานและการดำเนินชีวิตของแรงงาน ต่างด้าว รวมจำนวน 8 คน ได้แก่

ผู้ประกอบการหรือนายจ้าง	จำนวน	4	คน
-------------------------	-------	---	----

เจ้าหน้าที่สาธารณสุข	จำนวน	2	คน
----------------------	-------	---	----

เจ้าหน้าที่ประกันสังคม	จำนวน	2	คน
------------------------	-------	---	----

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยที่สำคัญ ได้แก่ ตัวผู้วิจัย และเครื่องมือช่วยผู้วิจัย ซึ่งเป็น เครื่องมือที่ใช้ประกอบในการวิจัย ได้แก่ แนวทางการสัมภาษณ์ และเครื่องบันทึกเสียง ดัง รายละเอียดต่อไปนี้

2.1 ตัวผู้วิจัย

ในการวิจัยคุณภาพแบบปรากฏการณ์วิทยา ตัวผู้วิจัยถือเป็นเครื่องมือในการวิจัยที่สำคัญ ผู้วิจัยได้มีการเตรียมความพร้อม เพื่อดำเนินการวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สุภางค์ จันทวานิช 2543 อ้างถึงใน องอาจ นัยพัฒน์ 2548)

2.1.1 การเตรียมความรู้ด้านเนื้อหา แนวคิดต่างๆ เกี่ยวกับคุณภาพชีวิต แรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้แก่ แนวคิดการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา แนวคิดเกี่ยวกับคุณภาพชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าว แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน และปัจจัยการย้ายถิ่นของแรงงานต่างด้าว และข้อมูลทั่วไปของจังหวัดสมุทรสาคร ทั้งนี้เพื่อเป็น แนวทางในการสร้างแนวคำถามในการสัมภาษณ์ที่สามารถหาคำตอบได้ และได้เนื้อหาที่ครอบคลุม ประเด็นที่ตรงตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้

2.1.2 การเตรียมความรู้ด้านระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธี ปรากฏการณ์วิทยาตามแนวคิดของ Edmund Husserl ตลอดจนแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิง คุณภาพ ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม

2.1.3 การเตรียมทักษะการเก็บข้อมูล ในการเก็บรวบรวมข้อมูลงานวิจัย เชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก และการสังเกตเป็นวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่สำคัญ ผู้วิจัย จำเป็นต้องมีทักษะในการสัมภาษณ์เชิงลึก ทักษะการฟังการสร้างความสัมพันธ์การใช้เทคนิค และ

ศิลปะในการสัมภาษณ์ เพื่อการเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถดำเนินการสัมภาษณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2 แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างโดยการกำหนดข้อคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย เขียนแนวคำถามเป็นลักษณะคำถามปลายเปิด และใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมในงานของ Newstrom & Keith (1997) ประกอบด้วยการมีส่วนร่วมทางจิตใจและอารมณ์ การมีแรงจูงใจในการให้ความร่วมมือ และการยอมรับความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมายงาน พร้อมทั้งความรู้ที่ได้จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องมาเป็นพื้นฐานในการสร้างแนวคำถามในประเด็นต่างๆ เพื่อป้องกันไม่ให้ผู้วิจัยหลงทาง เมื่อเข้าสู่สนามการวิจัย

2.3 เครื่องบันทึกเสียง

เป็นอุปกรณ์ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูลขณะทำการสัมภาษณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์อย่างครบถ้วน โดยผู้วิจัยจัดหามาเอง และมีความพร้อมในการใช้งาน

2.4 แบบสังเกต

ผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดๆของแรงงานต่างด้าว แต่จะเป็นการสังเกตการณ์ในระยะไกลเพื่อดูถึงพฤติกรรมการทำงาน และการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวเท่านั้น

3. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยต้องติดต่อกับสถานประกอบการที่ทำวิจัย และการขออนุญาตอย่างไม่เป็นทางการ เพื่อลงปฏิบัติการวิจัย

3.1 การเก็บข้อมูลเบื้องต้น

3.1.1 ผู้วิจัยทำการสร้างแนวคำถามการวิจัยก่อน จากการศึกษาข้อมูลสภาพปัญหาเบื้องต้นจากผู้ประกอบการ ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

3.1.2 ลงสำรวจภาคสนามจริง เพื่อศึกษาข้อมูลเบื้องต้นยังสถานประกอบการที่เป็นแหล่งข้อมูล เพื่อตรวจสอบแนวคำถามการวิจัยในเบื้องต้นว่ามีความเหมาะสมหรือเป็นไปได้ในการวิจัยหรือไม่ เพื่อปรับเปลี่ยนหรือปรับปรุงแนวคำถามการวิจัยให้เหมาะสมต่อไป

3.1.3 ทำการศึกษาเอกสาร และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ศึกษา และให้สอดคล้องกับแนวคำถามการวิจัยที่ได้จากการลงสำรวจภาคสนาม

3.2 การเก็บข้อมูลจริงในภาคสนาม

3.2.1 ดำเนินการศึกษาวิจัยยังภาคสนามอีกครั้งเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการศึกษา โดยที่ผู้วิจัยจะต้องไม่นำความรู้ที่มีอยู่จากการศึกษาเบื้องต้นมาปะปนกับข้อมูลที่ได้หรือนำมาตีความจากข้อมูลที่ได้ในภาคสนามโดยเด็ดขาด (Study first-order constructs and bracket the theories) ทั้งนี้ผู้วิจัยอาจดำเนินการหลายรอบ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ที่สุดตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลในภาคสนามนี้ใช้วิธีการดังนี้

(1) วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก คือผู้วิจัยจะใช้วิธีการซักถามอย่างมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลตรงตามที่ต้องการ ซึ่งจะใช้การสัมภาษณ์โดยเจาะจง และไม่เป็นทางการ

(2) วิธีการสังเกต ซึ่งผู้วิจัยจะใช้การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมใดๆของแรงงานต่างด้าว แต่จะเป็นการสังเกตการณ์ในระยะไกลเพื่อดูถึงพฤติกรรมการทำงาน และการดำเนินชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวเท่านั้น

3.2.2 การตรวจสอบผลข้อมูลที่ได้มาทั้งหมดของผู้วิจัยอย่างละเอียด เพื่อตรวจสอบว่าได้ละเอียดหรือตกหล่นในส่วนใดที่เป็นจุดสำคัญ (key word) ของเนื้อหาหรือไม่ แล้วทำการทำการปรับปรุงให้สมบูรณ์

3.2.3 ความสัมพันธ์ของร่องรอย หรือหลักฐานต่างๆทั้งหมดที่ได้จากภาคสนามทั้งจากการสัมภาษณ์ และจากสิ่งที่สังเกตได้ เช่น สภาพบ้าน สภาพสถานประกอบการ ซึ่งถือเป็นประสบการณ์การรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล กับการศึกษาปรากฏการณ์วิทยา มาอธิบายเชื่อมโยงกับแนวคิดต่างๆที่มีอยู่

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูลของ Colaizzi (1978, อ้างถึงใน อารียวรรณ อ่วมธานี 2549) โดยมีขั้นตอนดังนี้

4.1 การอ่านคำบรรยายหรือถอดเทปข้อมูลทั้งหมดที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลายๆครั้ง เพื่อให้เข้าใจในข้อมูล หรือปรากฏการณ์ที่เป็นประเด็นสำคัญ

4.2 พยายามดึงใจความสำคัญที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ต้องการศึกษาออกมาให้ได้มากที่สุด โดยแยกใจความสำคัญนั้นไว้

4.3 นำใจความสำคัญที่แยกไว้นั้น

4.4 ดำเนินการซ้ำ ตามข้อ 1-3 สำหรับข้อมูลจากผู้ให้สัมภาษณ์คนต่อไปแล้วนำมาจัดกลุ่มประเด็นต่างๆ ถ้าเป็นประเด็นในเรื่องเดียวกันก็จะเก็บรวบรวมไว้ด้วยกัน โดยไม่ต้องพิจารณาว่าประเด็นใดเป็นประเด็นหลัก และประเด็นใดเป็นประเด็นย่อย ขั้นตอนนี้ นักวิจัยต้องตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วย โดยนำใจความสำคัญที่ได้ กลับไปตรวจสอบกับต้นฉบับ

4.5 เมื่อได้ประเด็นต่างๆจำนวนมาก และไม่มีประเด็นใหม่เกิดขึ้น จึงหยุดการสัมภาษณ์

4.6 พยายามลดทอนข้อมูล โดยการพิจารณาการจัดหมวดหมู่ให้กับประเด็นเหล่านั้นใจความสำคัญใดควรเป็นประเด็นหลัก และใจความสำคัญใดควรเป็นประเด็นย่อยที่อยู่ภายใต้ประเด็นหลัก

4.7 ผู้วิจัยกลับไปหาผู้ให้ข้อมูลเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นที่ยังไม่ชัดเจน

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามแนวทางการวิเคราะห์เบื้องต้น โดยวิเคราะห์ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลแต่ละราย รวมทั้งวิเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมของทั้งหมด ตลอดจนกระบวนการวิจัย ข้อมูลเริ่มแสดงให้เห็นถึงประเด็นต่างๆที่เกี่ยวข้องกับปรากฏการณ์ที่ศึกษาขึ้นเรื่อยๆตามจำนวนของผู้ให้ข้อมูล ข้อมูลเริ่มสมบูรณ์ มีแบบแผนของข้อมูลที่ซ้ำๆกัน เป็นประเด็นที่ชัดเจน และไม่พบประเด็นใหม่ที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยสรุปประเด็นต่างๆเป็นผลการวิจัยเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา

5. การพิทักษ์สิทธิ์ผู้ให้ข้อมูล

ก่อนทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ผู้วิจัยได้มีการขออนุญาตจากสถานประกอบการต่างๆ ตามลำดับขั้นตอนอย่างไม่เป็นทางการ และก่อนการสัมภาษณ์ได้มีการสร้างสัมพันธภาพที่ดี เพื่อให้เกิดความไว้วางใจระหว่างผู้วิจัยกับผู้ให้ข้อมูล และสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมวิจัยจากผู้ให้ข้อมูลทุกราย ผู้วิจัยได้ชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับวัตถุประสงค์การวิจัย ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล การขออนุญาตบันทึกเสียงขณะทำการสัมภาษณ์ ระยะเวลาและสถานที่ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ การขอให้ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การมีสิทธิตอบหรือไม่ตอบคำถาม การไม่เปิดเผยขอมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องถึงผู้ให้ข้อมูล การรักษาความลับของข้อมูลโดยเก็บไว้ในที่ปลอดภัย และเมื่อผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลเสร็จแล้ว ข้อมูลดิบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลจะถูกทำลายลงในทันที นอกจากนี้ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลได้ซักถามข้อข้องใจเพิ่มเติมจนกระทั่ง และมีเวลาในการคิดทบทวนก่อนตัดสินใจให้คำตอบด้วยความสมัครใจ

6. การตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของข้อมูล

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ เพื่อให้ข้อมูลที่ได้มีความเชื่อถือได้ โดยผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

6.1 ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักที่เฉพาะเจาะจงตามคุณสมบัติของผู้ให้ข้อมูล โดยมีประสบการณ์ตรงตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา คือ แรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัด

สมุทรสาคร ที่เป็นชายและหญิง อายุ 20 ปีขึ้นไป สื่อสารและพูดภาษาไทยได้เป็นอย่างดี มีประสบการณ์การทำงานและดำเนินชีวิตในจังหวัดสมุทรสาครมาแล้ว 3 ปี ซึ่งมีขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูลอย่างละเอียดตรวจสอบได้ก่อนการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการถอดเทปการสัมภาษณ์ และตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์โดยการฟังเทปซ้ำ

6.2 การสร้างความคุ้นเคย และความไว้วางใจกับผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์ โดยหลังจากผู้วิจัยเข้าพบ และแนะนำตัวกับผู้ให้ข้อมูลด้วยตัวเองที่สถานประกอบการนั้นๆแล้ว ผู้วิจัยหาโอกาสแวะไปเยี่ยมเยือนผู้ให้ข้อมูลขณะปฏิบัติงาน ผู้วิจัยก็จะพูดคุยในเรื่องงาน และเรื่องทั่วไป

6.3 การควบคุมสถานการณ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง โดยให้ผู้ให้ข้อมูลกำหนดวันเวลา และสถานที่ในการสัมภาษณ์ เพื่อให้ผู้ให้ข้อมูลมีความสะดวก และสบายใจ ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ให้ข้อมูลเลือกสถานที่ทำงานของตนเป็นสถานที่ในการให้ข้อมูล ก่อนการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของการวิจัย และการสัมภาษณ์ให้ผู้ให้ข้อมูลเข้าใจ พร้อมกับเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลซักถามจนมีความกระจ่างพอที่จะได้รับความไว้วางใจ แล้วจึงเริ่มการเก็บรวบรวมข้อมูล

6.4 การตรวจสอบข้อมูลจากหลายแหล่งข้อมูล ได้แก่ การบันทึกเทป การบันทึกภาคสนาม และผู้วิจัยได้ขอความร่วมมือให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยเชิงคุณภาพตรวจสอบความน่าเชื่อถือได้ของผลการวิจัยอีกครั้งหนึ่ง โดยผู้วิจัยนำประเด็นที่ได้จากการวิเคราะห์ไปปรึกษาอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยตลอดจนกระบวนกรวิจัย เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันเกี่ยวกับประเด็นที่ศึกษา ผู้วิจัยมีการปรับเปลี่ยน และจัดหมวดหมู่ของประเด็นหลัก และประเด็นย่อยบางประเด็น

6.5 การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า ดังนี้

6.5.1 การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล จะเน้นการตรวจสอบข้อมูลที่ได้อาจมาจากแหล่งต่างๆ นั้นมีความเหมือนกันหรือไม่ ซึ่งถ้าทุกแหล่งข้อมูลพบว่าได้ข้อค้นพบมาเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้นั้นมีความน่าเชื่อถือ

6.5.2 ใช้การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย เน้นการตรวจสอบจากผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลต่างคนกันว่า ได้ค้นพบที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร ซึ่งถ้าผู้วิจัยหรือผู้เก็บข้อมูลทุกคนพบว่าข้อค้นพบที่ได้มามีความเหมือนกัน แสดงว่าข้อมูลที่ผู้วิจัยได้มามีความน่าเชื่อถือ

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผู้ศึกษาวิจัยได้วิจัยภาคสนามโดยการออกสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานต่างด้าว และบุคคลที่เกี่ยวข้องโดยตรงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น 10 คน โดยใช้คำถามปลายเปิด เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้รับการสัมภาษณ์ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ซึ่งคำถามนั้นแยกผู้ตอบแบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่างแต่ละประเภท เพื่อทดสอบความคิดเห็นของผู้ให้สัมภาษณ์ โดยผู้วิจัยได้ตั้งคำถามเพื่อตรงตามกรอบที่ต้องการศึกษาวัตถุประสงค์ของการวิจัยและเพื่อความสะดวกต่อการค้นคว้าศึกษาวิจัย โดยสรุปผลการศึกษาวิจัย และเพื่อให้เกิดความสะดวกต่อการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาวิจัยได้สรุปผลการวิจัยโดยแยกเป็นกลุ่มตามบุคคลตัวอย่างที่ได้ตั้งเอาไว้จำนวน 4 กลุ่มคือ แรงงานต่างด้าว นายจ้างหรือผู้ประกอบการ เจ้าหน้าที่แรงงานที่เกี่ยวข้อง และเจ้าหน้าที่องค์กรเอกชนที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว ซึ่งจะแบ่งผลการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย

- 1.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในภูมิภาคอาเซียน
- 1.2 สภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิมของแรงงานต่างด้าว
- 1.3 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

- 2.1 สาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย
- 2.2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

- 3.1 สภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าว
- 3.2 ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง
- 3.3 ปัญหา และการแก้ไขปัญหาในการทำงานของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

4.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

4.2 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย

คุณภาพชีวิตคือ ชีวิตที่เป็นสุข มีความสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ อยู่ในครอบครัวที่อบอุ่น มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ มีชีวิตอยู่ในสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี มีการพักผ่อนหย่อนใจที่เพียงพอ มีความพร้อมและสามารถที่จะดำรงสถานภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและค่านิยมทางสังคม สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าและปัญหาที่สลับซับซ้อนได้ และสามารถดำเนินวิธีการที่ชอบธรรมเพื่อให้ได้มาในสิ่งที่ตนพึงประสงค์ภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีเป็นสิ่งที่ทุกคนพึงปรารถนา แต่การที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ต้องขึ้นอยู่กับปัจจัยต่างๆที่เป็นองค์ประกอบมากมาย ซึ่งแต่ละองค์ประกอบก็มีความสำคัญมากน้อยแตกต่างกันตามทัศนะของแต่ละบุคคลหรือแต่ละสังคม อย่างไรก็ตาม ปัจจัยสำคัญที่เป็นองค์ประกอบของคุณภาพชีวิตนั้นต้องประกอบไปด้วย ปัจจัยที่เป็นภาวะวิสัย (Objectivity) และปัจจัยที่เป็นอัตวิสัย (Subjectivity) เช่น ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม ค่านิยม จิตใจ ฯลฯ

ผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลที่เป็นแรงงานต่างด้าว ที่อยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครจำนวน 10 ราย เกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทยทั้งด้านครอบครัว ด้านการทำงาน และด้านสังคม ในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้สัมภาษณ์ได้มีการสร้างประเด็นคำถามขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องข้อมูลส่วนตัว ภูมิหลัง สภาพการดำเนินชีวิต สภาพการดำเนินงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตอันเป็นสาเหตุให้ย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทย จากการสัมภาษณ์เชิงลึกแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมืองจังหวัดสมุทรสาคร ได้ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของแรงงานต่างด้าว สภาพการดำเนินชีวิต สภาพการทำงานและลักษณะงานอาชีพเดิม รวมถึงปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย ดังนี้

1.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในภูมิลำเนาเดิม

สังคมหนึ่งหรือชุมชนหนึ่งๆ จะต้องมีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมนั้น วิถีชีวิตจึงเป็นเสมือนเอกลักษณ์ของสังคม ดังนั้นวิถีชีวิตชุมชนจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ใน

สังคมนั้นก็คือ วัฒนธรรมในสังคมนั้นเอง ทั้งนี้เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย ฉะนั้นวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของสังคม

วิถีชีวิตของแรงงานต่างด้าวในสังคมหนึ่งๆ เป็นแบบแผนหรือแนวทางพฤติกรรมที่แรงงานต่างด้าวก่อหนึ่งใช้ร่วมกันหรือยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นแบบแผนการดำรงชีพของแรงงานต่างด้าวกุศลใดบุคคลหนึ่ง ครอบครัวใดครอบครัวหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การพักผ่อน และความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่า แบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมของแรงงานต่างด้าวแต่ละคนในสังคมนั้น แรงงานต่างด้าวก่อหนึ่งๆ ย่อมมีวิถีชีวิตเป็นของตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ซึ่งการปรับตัวนี้มีหลายระดับ ทั้งด้านสรีระวิทยา การปรับตัวในเชิงพฤติกรรมและการปรับจิตสำนึก อีกทั้งด้านการปรับก็มีทั้งการจัดการกับตัวเอง และการเข้าไปจัดการกับปัจจัยรอบตัว เพื่อเพิ่มพูนสมรรถนะให้สามารถเผชิญกับแรงกดดันจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น วิถีชีวิตจึงเป็นทั้งวิถีในการดำเนินชีวิตหลักเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตและเครื่องมือเครื่องใช้วัตถุต่างๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อนำมาใช้ในการดำเนินชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีการติดต่อสื่อสารกันระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

จากการสัมภาษณ์นาง โทน (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า เชื้อชาติมอญ ที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้เป็นอย่างดี เนื่องจากอาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน เกี่ยวกับสภาพการดำเนินชีวิตในภูมิลำเนาเดิม ผลจากการสัมภาษณ์พบว่าสภาพการดำเนินชีวิตในภูมิลำเนาเดิมค่อนข้างจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก ไฟฟ้ายังไม่มีใช้ ต้องจุดเทียนหรือตะเกียงเวลามืด ส่วนน้ำนั้นก็นำมาจาดาล ส่วนบ้านไหนมีฐานะดีก็จะพอมิเงินซื้อเครื่องปั่นไฟไว้ใช้ และยังมีรายได้เสริมจากการให้บ้านอื่นเช่าไฟฟ้าใช้ สภาพความเป็นอยู่นั้นค่อนข้างจะลำบากมาก ดังที่นาง โทนกล่าวว่า “ลำบากมาก ไฟฟ้าก็ไม่มีใช้ เวลามืดก็จุดเทียนหรือตะเกียง บ้านไหนมีเงินหน่อยก็ซื้อเครื่องปั่นไฟไว้ใช้ และก็ให้บ้านอื่นเช่าด้วย น้ำก็ใช้น้ำในบ่อที่ขุดเอา เงินก็ไม่พอใช้” (โทน 2554)

ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะหมดไปในเรื่องของอาหารการกิน อาหารการกินของแรงงานต่างด้าวในภูมิลำเนาเดิมนั้นเป็นไปตามอัตภาพ แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา แล้วผลผลิตที่ได้ก็นำมาบริโภค ส่วนที่เหลือก็นำไปขายซึ่งก็ได้เงินไม่มาก อาหารที่บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นผัก ผลไม้ เนื่องจากของเหล่านี้ไม่ต้องเสียเงินซื้อ และที่ขาดไม่ได้เลยคือน้ำมัน จะใช้น้ำมันและผงชูรสเป็นหลักในการทำอาหาร ดังที่นาย ก้อย (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่าได้ให้รายละเอียดไว้ว่า “มีอะไรกินก็กินได้ ไม่เรื่องมาก ส่วนใหญ่ก็จะกินผักที่ปลูกเอง ข้าวก็ไม่ต้องซื้อ

ปลูกเองที่เหลือก็เอาไปขาย แล้วก็ซื้อหมู ไก่ มาทำกับข้าว ใช้น้ำมันกับผงชูรสมากหน่อย แค่นี้ก็อร่อยแล้ว” (ก้อย 2554)

แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ บางคนก็ไม่ได้เรียนหนังสือ เนื่องจากพ่อแม่มีลูกหลายคนและรายได้ไม่เพียงพอที่จะส่งเสียให้ลูกได้เรียนหนังสือครบทุกคน ปัญหารายได้ไม่เพียงพอจึงเป็นปัญหาหลักของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ ดังที่นายเอก (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่า ได้กล่าวให้รายละเอียดไว้ว่า “ผมเรียนจบ ป.4 ก็ต้องออกจากโรงเรียน ก็ไม่มีเงินเรียนต่อ พ่อแม่มีลูกหลายคน ก็ต้องออกมาทำงานหาเงิน ต้องเสียสละให้น้องๆ ได้เรียนบ้าง” (เอก 2554)

สำหรับสภาพที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าวในภูมิลำเนาเดิมนั้น มีการอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน หมู่บ้านละประมาณ 100-200 หลังคาเรือน ลักษณะของบ้านส่วนใหญ่จะเป็นบ้านไม้เกือบทั้งหมด เนื่องจากสภาพการเงินที่ย่ำแย่ บ้านไหนที่พอมีเงินหน่อยก็จะเป็นบ้านปูน แต่ภายในหมู่บ้านอยู่กันแบบช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังที่นายเอก (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่า ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “อยู่รวมกันเป็นหมู่บ้านประมาณ 100-200 หลัง บ้านส่วนใหญ่ก็เป็นบ้านไม้ ถ้าบ้านไหนมีเงินหน่อยก็จะเป็นบ้านปูน แต่ส่วนใหญ่ก็ไม่มีเงินปลูกบ้านปูนหรอก ต้องใช้เงินเยอะ” (เอก 2554)

1.2 สภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิมของแรงงานต่างด้าว

สภาพการทำงานและสภาพแวดล้อมในการทำงานเป็นปัจจัยหนึ่งของการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตและคุณภาพชีวิตในการทำงานจะแตกต่างกันตามขนาดของอุตสาหกรรม จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวกลุ่มหนึ่งขณะทำงานในลี้กึ่งแห่งหนึ่ง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ในประเด็นสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิมของแรงงานต่างด้าวก่อนที่เข้าสู่ประเทศไทยพบว่า การทำงานของแรงงานต่างด้าวในภูมิลำเนาเดิมนั้นไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน แรงงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ปลูกพืช ผัก รวมถึงผลไม้ต่างๆ ผลผลิตที่ได้ก็นำไปบริโภคเป็นส่วนใหญ่ แล้วยังเหลือจากการบริโภคก็นำไปขาย ซึ่งมีปริมาณไม่มากและขายไม่ค่อยได้ราคา และหลังจากหมดฤดูทำนาหรือฤดูเก็บเกี่ยวแล้วแรงงานเหล่านี้ก็ไม่มีรายได้เสริมจากอาชีพอื่น ดังที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่ากลุ่มหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ตอนอยู่ที่บ้านก็ทำนา ปลูกผัก ปลูกข้าวไว้กินจะได้ไม่ต้องเสียเงินซื้อ แม่ก็เปิดร้านขายของชำเล็กๆ ในหมู่บ้านก็พอมีรายได้บ้างแต่ก็ไม่มากนัก ส่วนข้าวที่เหลือจากเก็บไว้กินก็เอาไปขาย แล้วยังเก็บเงินไว้ ได้วันละ 3,500 จ๊าด ก็ประมาณ 100 บาท” (โทน 2554)

สำหรับแรงงานบางคนที่ไม่ปรับจ้างอิสระในกรุงย่างกุ้ง เมืองหลวงของประเทศพม่า แต่ก็ไม่สามารถอยู่ได้นาน เนื่องจากในเมืองหลวงนั้นมีค่าครองชีพสูง เครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาแพง

ค่าใช้จ่ายมาก รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ดังที่แอนกล่าวว่า “เมื่อก่อนทำงานรับจ้างอยู่ในกรุงเทพฯ ในเมืองข้าวของมีราคาแพงมาก รายได้ไม่พอกับค่าใช้จ่ายก็อยู่ไม่ได้” (แอน 2554)

1.3 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ปัญหาและอุปสรรค เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไม่ประสบความสำเร็จ รวมถึงยังเป็นบททดสอบที่สำคัญของชีวิตมนุษย์ในการฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคไปให้ได้ ดังนั้นความพยายาม ความอดทนอดกลั้น และแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดีและถูกต้องจะช่วยให้สามารถผ่านปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่บั่นทอนทั้งชีวิตและจิตใจไปได้ดีเยี่ยม

บางครั้งปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่คนเราทุกคนต้องเผชิญอยู่นั้นล้วนแล้วมีความแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับสภาพการดำเนินชีวิตของแต่ละคน เพราะแต่ละคนนั้นมีการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันก็จะทำให้สภาพปัญหาและอุปสรรคที่ต้องเผชิญนั้นแตกต่างกันออกไปด้วย บางคนมีสภาพการดำเนินชีวิตที่ดี ก็พบเจอปัญหาและอุปสรรคที่เล็กน้อยสามารถผ่านไปได้อย่างง่าย แต่สำหรับบางคนที่มีสภาพการดำเนินชีวิตที่ไม่ดี ปัญหาและอุปสรรคที่จะต้องเผชิญก็เป็นเรื่องที่ต้องใช้ความมานะอดทน และความพยายามเป็นอย่างมากในการฝ่าฟันปัญหาและอุปสรรคนั้นไปให้ได้ ดังที่ แรงงานต่างด้าวชาวพม่ากลุ่มหนึ่ง ได้กล่าวไว้ว่า “ปัญหาเยอะแยะ บางทีก็ท้อ ไม่รู้จะทำยังไง ไม่มีใครช่วยได้เพราะคนอื่นเขาก็มีปัญหามากเหมือนกัน เขาก็รับฟังแต่ก็ไม่ช่วยอะไร เราต้องอดทน ต้องอดทนกันไป เหนื่อยไปบางทีก็ไม่ได้อะไร” (ค้อย 2554)

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวกลุ่มหนึ่งซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพม่า ที่อาศัยอยู่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับประเด็นปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย ผลจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าสภาพปัญหาและอุปสรรคที่แรงงานต่างด้าวเผชิญอยู่ก่อนเข้าสู่ประเทศไทยนั้นไม่ค่อยมีความแตกต่างกันเท่าไร ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องสภาพการเงิน รายได้น้อยไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เนื่องจากราคาเครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้นตลอดแต่รายได้ของแรงงานเหล่านี้ไม่ได้เพิ่มขึ้นตาม กล่าวคือรายได้ของแรงงานเหล่านี้ส่วนใหญ่จะได้อาจจากการจำหน่ายข้าว พืช ผัก ที่ปลูกไว้เพื่อการบริโภค โดยการนำส่วนที่เหลือจากการบริโภคไปจำหน่ายซึ่งก็มีปริมาณไม่มากทำให้รายได้ไม่เพียงพอ หลังจากหมดฤดูการทำไร่ทำนาหรือหลังฤดูการเก็บเกี่ยวแล้ว แรงงานเหล่านี้ก็ไม่มีอาชีพเสริมไม่ได้ทำงาน จึงทำให้ไม่มีรายได้เข้ามา เงินที่เหลืออยู่ก็หมดไปกับค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน ดังที่นายมอญกล่าวว่า “ปัญหาเรื่องเงินไม่มี มีเหมือนกันแต่น้อย งานก็ไม่มีทำไม่รู้จะไปทำงานอะไร ปลูกข้าว พอเกี่ยวได้ก็ต้องเก็บไว้กิน ญาติพี่น้องก็เยอะ เหลือไปขายนิดเดียว ได้เงินมานิดเดียว ลำบากมาก ต้องประหยัดเอา” (มอญ 2554)

สำหรับแรงงานต่างด้าวบางส่วนที่ทำงานในเมือง เช่น กรุงย่างกุ้ง เมืองหลวงของประเทศพม่า นั้นส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รายได้มากกว่าเดิมเล็กน้อย แต่รายได้ก็ไม่เพียงพออยู่ดี เพราะในเมืองนั้นมีค่าครองชีพสูงมาก อีกทั้งยังมีค่าใช้จ่ายอีกมากมายทำให้และงานก็มีน้อย เหมาะสำหรับคนที่มีการศึกษาสูงจึงจะสามารถอยู่ได้ เพราะสังคมในเมืองนั้นยังไม่ยอมรับคนที่มีการศึกษาดำรงที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่ากลุ่มหนึ่งกล่าวไว้ว่า “ไปทำงานในเมืองไม่ได้หรืองานหายากไม่มีงานให้ทำ ถ้าคนเรียนสูงก็มีงานทำ แต่ถ้าเรียนน้อยก็ทำไม่ได้” (เอก 2554)

สำหรับหมู่บ้านที่อาศัยอยู่นั้นส่วนใหญ่ก็จะอยู่ห่างไกลจากความเจริญ สภาพชีวิตค่อนข้างลำบาก ไฟฟ้ายังไม่มีใช้ เวลากลางคืนต้องใช้เทียนหรือตะเกียงแทน ข่าวสารหรือความเจริญต่างๆ ยังเข้ามาไม่ถึง แต่บางบ้านที่พอจะมีเงินบ้างก็จะมีเครื่องปั่นไฟใช้และให้คนอื่นเช่า แต่ด้วยความยากจนทำให้แรงงานบางคนก็เลือกที่จะอดทนต่อความยากลำบากดีกว่าเสียเงินเพื่อเช่าไฟฟ้าใช้ ส่วนน้ำที่ใช้นั้นเป็นน้ำบาดาลที่ขุดบ่อสูบน้ำขึ้นมาเพื่อไว้ใช้กันภายในหมู่บ้าน เนื่องจากน้ำที่ใช้นั้นไม่สะอาดมาก ไม่ได้ผ่านการกรองหรือผ่านการฆ่าเชื้อโรค เมื่อนำมาดื่มกินบางครั้งอาจจะมีเชื้อโรคปะปนอยู่ซึ่งทำให้เกิดโรคลิ้นไส้เจ็บ ดังที่นายกิต (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่าได้กล่าวไว้ว่า

อยู่ที่พม่าค่อนข้างจะลำบาก ไฟฟ้าก็ไม่มีใช้ ถ้าไม่มีเงินไปเช่าไฟฟ้าเขาก็ต้องอดทนกันไปเวลาจะใช้ไฟก็จุดตะเกียงเอา น้ำที่ใช้นั้นเป็นน้ำบาดาล ขุดมาจากใต้ดิน ใช้น้ำถึงตักชกรอกขึ้นมา น้ำก็ไม่รู้สะอาดหรือเปล่าแต่ก็ต้องใช้ บางบ้านเขามีเครื่องปั่นไฟใช้ก็สบายหน่อย แต่บ้านที่ไม่มีก็ลำบากกว่าคนอื่น(กิต 2554)

บ้านที่มีเครื่องปั่นไฟ ก็ให้เช่าด้วย เราก็มีรายได้จากตรงนั้นเดือนละประมาณ 2,000-3,000 บาทต่อบ้าน ในหมู่บ้านมีบ้านที่เช่าเครื่องปั่นไฟ ก็มีคนมาเช่าแต่ก็ไม่มาก ประมาณ 30 บ้านเพราะเขาไม่มีเงินกัน แต่น้ำประปาไม่มีใช้น้ำบาดาลเหมือนกัน (โทน 2554)

สำหรับโรคที่พบส่วนใหญ่จะเป็นโรคไข้กาฬหลังแอ่น และโรคเท้าช้าง เป็นต้น ด้วยความที่อยู่ห่างไกลจากความเจริญ ยากจน รวมทั้งข่าวสารยังเข้าไม่ถึง เมื่อเจ็บป่วยหรือไม่สบายก็รักษาตนเองหายากินเอง ไม่มีเงินไปหาหมอแล้วหมอก็อยู่ในเมืองซึ่งไกลจากหมู่บ้านมาก ซึ่งบางครั้งการซื้อยามาบริโภคเองนั้นอาจจะเป็นการรักษาที่ไม่ถูกวิธีและอาจจะเป็นอันตรายได้ ดังที่พี่อ้อม (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่าคนหนึ่งได้กล่าวสนับสนุนไว้ “คนพม่าจะต้องกินยาป้องกันโรคไข้กาฬหลังแอ่น และโรคเท้าช้าง เป็นประจำ เวลาไม่สบายเขาก็ไม่มีเงินไปหาหมอ หมอก็

อยู่ไกลก็ซื้อยามากินเอง ถ้าเป็นหนักๆ ถึงจะไปหาหมอ แต่ไปหาหมอก็เสียเงินเยอะก็ไม่ค่อยอยากไป” (ออม 2554)

ดังนั้นจากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่าปัญหาด้านการเงินเป็นปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตขอแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เป็นอย่างมาก แรงงานเหล่านี้ต้องดิ้นรนเพื่อหาเงินเลี้ยงตนเองและครอบครัว ความยากลำบากเหล่านี้เองที่เป็นเหตุที่ทำให้พวกเขาต้องเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ซึ่งพวกเขาก็หวังว่าจะเป็นทางเลือกที่ดี

ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นหรือไม่เกิดขึ้น ขึ้นอยู่กับผลการประเมินข้อดีข้อเสียของเขตที่อาศัยอยู่และเขตที่จะย้ายเข้า การย้ายถิ่นจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อข้อดีและข้อได้เปรียบมากกว่าข้อเสีย แต่เงื่อนไขดังกล่าวนี้แม้ว่าจะจำเป็นแต่ก็ไม่เพียงพอ กล่าวคือผู้ย้ายถิ่นจะต้องสามารถเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ที่ขัดขวางด้วย อุปสรรคที่ขัดขวางนั้นจะมีผลหรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ที่จะย้ายถิ่นว่าจะสามารถเอาชนะอุปสรรคนั้นๆ ได้หรือไม่ บุคคลมีความสามารถไม่เท่ากัน อุปสรรคเดียวกันอาจมีความหมายสำหรับคนบางคน การตัดสินใจการย้ายถิ่นบางครั้งไม่จำเป็นต้องมีเหตุผลโดยสมบูรณ์ บางคนอาจต้องย้ายถิ่น โดยที่ไม่มีโอกาสได้ตัดสินใจย้าย เช่น กรณีเด็กต้องย้ายตามบิดามารดา ภรรยาต้องย้ายตามสามี เป็นต้น

ประเทศไทยได้ปรากฏหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่ามีแรงงานต่างด้าวเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานาน ตั้งแต่ครั้งสุโขทัย และต่อเนื่องมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา ซึ่งมีแรงงานหลายประเทศเข้ามาอยู่ในประเทศไทย เช่น แวก ขอม ลาว พม่า ญวน อังกฤษ เดนมาร์ก ฝรั่งเศส ฮอลันดา และ สเปน คนต่างด้าวบางประเทศเข้ามาอาศัยอยู่เป็นเวลานานจนสามารถโอนสัญชาติเป็นไทยในเวลาต่อมา ที่เห็นได้ชัดเจน ได้แก่ ชาวจีน แต่บางประเทศเข้ามา เป็นไปในลักษณะที่ขาดตอน เช่น อังกฤษ ฝรั่งเศสและเดนมาร์ก ซึ่งเคยเข้ามา มีบทบาททางการค้าในสมัยพระนารายณ์มหาราช แต่ได้ขาดตอนไปจนกระทั่งเข้ามาอีกครั้งในสมัยรัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา บางประเทศเคยเข้ามา มีบทบาทมากแต่ก็ได้ลดลงตามลำดับ จนกลายเป็นประเทศที่มีสัมพันธ์ทางการค้าในลักษณะธรรมดา เช่น ฮอลันดา และ โปรตุเกส และบางชนชาติเพิ่งเข้ามาติดต่อกับประเทศไทยภายหลังปี พ.ศ.2399 ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยเริ่มทำสนธิสัญญาเบาริ่งกับอังกฤษเป็นต้นมา และได้เข้ามามีอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจในประเทศไทยจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา จีน ญี่ปุ่น และได้หวัน ในอดีตคนต่างด้าว มีบทบาทเป็นอย่างมากต่อเศรษฐกิจการค้าของประเทศไทย คนต่างด้าวจะเข้ามาในประเทศไทยโดยลักษณะทำการติดต่อค้าขายหรือเป็นเจ้าของกิจการ ไม่ได้เข้ามาลักษณะของการเป็นลูกจ้างหรือรับจ้างแรงงาน จนทำให้เกิดปัญหาผู้มีว่างงานในอัตราที่สูง ทั้งนี้เป็นเพราะโครงสร้างของ

ประเทศไทยในอดีตมีอัตราการเพิ่มของประชากรในอัตราที่สูง มีกำลังแรงงานใหม่มาก ทำให้ตลาดแรงงานอุตสาหกรรมและบริการยังไม่สามารถรองรับแรงงานใหม่ได้ในจำนวนที่เพียงพอ จึงเป็นผลให้มีการว่างงานอยู่โดยทั่วไป ดังนั้นแรงงานต่างด้าวจึงไม่มีความจำเป็นสำหรับตลาดแรงงานในอดีตที่ผ่านมา นับตั้งแต่ประเทศไทยนำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑ มาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2504 เพื่อส่งเสริมการลงทุน มีการปรับปรุงขบวนการผลิตโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม ทำให้แรงงานภาคอุตสาหกรรมเริ่มขาดแคลน อาทิช่างฝีมืออุตสาหกรรม ช่างเทคนิค การพาณิชย์ นักวิทยาศาสตร์ ผู้เชี่ยวชาญด้านการเงินการธนาคาร และวิศวกร เป็นต้น จึงทำให้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวในประเภทแรงงานฝีมือเพิ่มขึ้นและต่อมาในปี พ.ศ.2530 เป็นต้นมาการพัฒนาประเทศไทยได้อยู่ในจุดหัวเลี้ยวหัวต่อที่สำคัญโดยที่เศรษฐกิจของประเทศไทยก้าวเข้าสู่ระดับนานาชาติ และต้องแข่งขันในเวทีโลกมากขึ้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจได้เปลี่ยนจากเกษตรกรรมและการบริการเพิ่มมากขึ้น มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจและตลาดแรงงานอย่างมาก ประชาชนมีการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ทำให้โครงสร้างแรงงานเปลี่ยนแปลง แรงงานไทยมีความรู้ความชำนาญและมีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น จึงก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในระดับล่าง เช่นแรงงานกรรมกรในกิจการบางประเทศ อันเนื่องมาจากแรงงานไทยส่วนหนึ่งนิยมเดินทางไปทำงานยังต่างประเทศเพิ่มขึ้นและบางส่วนหลังไหลเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรม นายจ้างหรือผู้ประกอบการจึงจำเป็นต้องหาแรงงานจากที่อื่นเข้ามาทดแทนแรงงานที่ขาดหายไป แรงงาน พม่า ลาว และกัมพูชา จึงเป็นที่สนใจของผู้ประกอบการ และได้มีการจ้างแรงงานต่างด้าวกันอย่างกว้างขวางทั่วประเทศ จนกระทั่งปี พ.ศ.2539 รัฐบาลจึงเริ่มกำหนดมาตรการควบคุมแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองอย่างเป็นทางการ (สถาบันจิตวิทยาความมั่นคง 2545) และปัจจุบันพบว่า การเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยมีแนวโน้มที่จะเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ

2.1 สาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

สาเหตุของการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว มีทั้งที่เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของผู้อพยพไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน ทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เกิดปัญหาความยากจน อดอยาก เกิดภาวะแรงงานล้นเกิน เนื่องจากภาวะเจริญพันธุ์มีอัตราค่อนข้างสูง หรือประเทศเกิดสงคราม มีการสู้รบภายในประเทศของผู้อพยพ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งประเทศของผู้อพยพนั้นไม่มีมาตรฐานการควบคุมการออกนอกประเทศทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศทำได้ง่ายขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลที่น่าสนใจ (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่าได้กล่าวว่า “ที่พี่ต้องเข้ามาทำงานในประเทศไทย เพราะอยู่ที่พม่าไม่มีงานทำ รายได้ก็

“ไม่เพียงพอ บางวันต้องอด ก็ไม่มีเงินก็ไม่รู้จะทำไง พอดีเพื่อนชวนมาประเทศไทยก็เลยตามมา”
(ออม 2554)

ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้อันเป็นปัจจัยดึงดูดให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งมีระดับความเจริญต่ำกว่าและไม่มีช่องทางในการแสวงหารายได้เข้ามาทำมาหากิน ทั้งค่าจ้างในประเทศไทยก็สูงกว่าที่ได้รับในประเทศของตน และการที่คนไทยเองไม่นิยมทำอาชีพบางอย่างที่หนักและสกปรก ซึ่งแรงงานต่างด้าวมักจะยอมทำงานทุกประเภทโดยไม่เกี่ยงงาน เมื่อแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยแล้ว ก็มักจะชักจูงญาติพี่น้องหรือเพื่อนฝูงให้เข้ามาทำงานด้วยกัน นอกจากนั้นการเข้าออกตามแนวชายแดนกระทำได้ง่าย เพราะช่องทางเข้าออกมีมากทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติตัวเป็นนายหน้าหาแรงงานต่างด้าวให้กับนายจ้างในประเทศ และจากการที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเจริญในภูมิภาคนี้ ยิ่งเป็นแรงจูงใจให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก ดังที่นายปิ่นกล่าวว่า

มีญาติทำงานอยู่ที่ไทย เขาบอกมาว่าที่ไทยมีงานเยอะ โรงงานก็เยอะ แล้วเงินก็ได้มากกว่าเขาก็ชวนให้มาอยู่กับเขา ก็เลยตัดสินใจเข้ามา ก็มีคนมารับที่หมู่บ้าน นั่งรถเข้ามาทางแม่สอด ก็เสียเงินให้เขา 7,000-8,000 บาท แต่ที่เข้ามาแล้ว ตอนนี้อาชีพเพิ่มแล้วนะ น่าจะแพงกว่าเดิมเยอะ (ปิ่น 2554)

แนวคิดเกี่ยวกับจุดเริ่มต้นในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพ (Law of migration) เพื่ออธิบายมูลเหตุแห่งการเข้ามาหางานทำของผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมืองว่าลักษณะการอพยพของประชากร ตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันได้แบ่งออกเป็น 5 ลักษณะคือ

1. การอพยพแบบดั้งเดิม เป็นการอพยพย้ายถิ่นของประชาชนในอดีตเป็นการย้ายถิ่นที่อยู่เพื่อการดำรงชีวิต ปัจจุบันการอพยพเข้าสู่เมืองเพื่อแสวงหาวิถีการดำรงชีวิตแบบใหม่ คือว่าอยู่ในลักษณะนี้
2. การอพยพย้ายถิ่นโดยถูกบังคับ เป็นการย้ายถิ่นที่อาจถูกบังคับโดยรัฐบาลหรือผู้มีอิทธิพลบางกลุ่ม
3. การอพยพโดยถูกบีบบังคับ เป็นการถูกบีบบังคับหรือกระตุ้นให้ถูกบีบบังคับเช่นกัน แต่ผู้ที่ถูกบีบบังคับยังมีสิทธิในการตัดสินใจว่าจะอยู่หรือไป

4. การอพยพโดยเสรี เป็นการอพยพของปัจเจกชนโดยเสรีอาจจะเกิดจากแรงจูงใจจากภายนอก เช่น โดยตำแหน่งงาน รายได้ หรือเพื่อผจญภัย

5. การอพยพแบบชนจำนวนมาก สืบเนื่องมาจากการอพยพเสรี ซึ่งย้ายถิ่นฐานเข้ามากรุกหรือผจญภัยในถิ่นที่อยู่ใหม่ จูงใจให้คนจำนวนมากย้ายถิ่นตาม การอพยพย้ายถิ่นเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในทุกประเทศ เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในสังคม การอพยพมีสาเหตุที่แตกต่างกัน ลักษณะการอพยพก็แตกต่างกัน เช่น การอพยพหนีความแห้งแล้ง อพยพหนีภัยธรรมชาติ และอพยพเพื่อการศึกษาเป็นต้น และการอพยพมีทั้งการอพยพแบบถาวรและอพยพแบบชั่วคราว ดังที่นางโทนกล่าวว่า “ถ้าพอเก็บเงินได้มากแล้ว ก็จะกลับบ้าน อยู่บ้านดีกว่าญาติพี่น้องที่อยู่โน้นเยอะ ไม่อยู่ตลอด อยากกลับบ้าน คิดถึงบ้าน คิดถึงลูก พี่มีลูกตอนแรกก็อยู่กับพี่แต่ตอนหลังก็ส่งกลับไปให้แม่เลี้ยง กล่าวว่าถ้าอยู่นี่เขาจะพูดพามาไม่ได้ ก็เลยส่งกลับไปเรียนที่บ้าน” (โทน 2554)

2.2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

แรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย และแรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. แรงงานต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยถูกต้องตามกฎหมาย คือแรงงานต่างด้าวที่เข้ามาในประเทศไทยโดยถูกต้องตามพระราชบัญญัติคนเข้าเมือง พุทธศักราช 2522 ซึ่งได้แก่

1.1 คนต่างด้าวที่เข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย แต่มีใบอนุญาตทำงานของคนต่างด้าวตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว ซึ่งคนต่างด้าวกลุ่มนี้ ได้แก่ คนต่างด้าวที่ถูกเนรเทศตามกฎหมายว่าด้วยการเนรเทศ แต่ได้รับการผ่อนผันให้ไปประกอบอาชีพ ณ ที่แห่งใดแทนการเนรเทศหรืออยู่ระหว่างการรอนเนรเทศ หรือคนต่างด้าวที่เกิดในราชอาณาจักรแต่ไม่ได้รับสัญชาติตามประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือกฎหมายอื่น หรือคนต่างด้าวโดยผลของการถูกลอนสัญชาติตามประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 หรือกฎหมายอื่น คนต่างด้าวกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนญวน เขมร และลาว ที่อพยพเข้ามาทำงานในประเทศไทย ซึ่งรอการส่งตัวไปยังประเทศที่สาม พวกเขาอพยพเหล่านี้หากกับบริเวณไว้เฉยๆ จะเป็นการสิ้นเปลืองงบประมาณรัฐบาล รัฐบาลจึงพิจารณาอนุญาตให้บุคคลที่มีความประพฤติดีออกมาทำงานได้เป็นการชั่วคราว โดยกำหนดอาชีพให้ทำได้จำนวน 27 อาชีพ

1.2 แรงงานต่างชาติที่ถูกต้องตามกฎหมาย ได้แก่ คนต่างชาติที่เข้ามาอยู่ในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมาย โดยถือวีซ่าประเภทคนอยู่ชั่วคราว (non-immigration visa) หรือพวกที่ลักลอบเข้าเมือง โดยบุคคลเหล่านี้ต้องขอรับใบอนุญาตทำงานจากทางราชการ โดยให้ทำงาน

ได้ช่วงเวลานี้ และบุคคลที่ได้รับอนุญาตทำงาน จำต้องทำงานในอาชีพ ในสถานที่และใน ระยะเวลาที่กำหนดไว้ในใบอนุญาต จึงถือว่าเป็นแรงงานที่ถูกกฎหมาย

ดังที่นายก้อนกล่าวไว้ว่า “บ้านผมอยู่ติดชายแดนแม่สอด ต้องข้ามแม่น้ำ ผมทำ เฟอร์นิเจอร์ เบื่อและ หลวงพ่อก็ชวนมาอยู่ด้วยกันที่ไทย หลวงพ่อก็ทำหนังสือให้เข้ามา หลวงพ่อ จัดการให้หมด ถูกกฎหมาย ไม่เสียเงิน ตำรวจไม่จับ” (ก้อย 2554)

นายมอญได้ให้ข้อมูลว่า “ตอนแรกก็มีนายหน้าที่เป็นคนพม่ามาชักชวนให้มาทำงานใน ประเทศไทย เสียเงินให้นายหน้า 14,000 บาท แล้วเขาก็มีรถมาส่งที่แม่สอด ตอนแรกไม่มีบัตรก็ต้อง เดินป่าหลบ แล้วก็จะมีการรับอีกที แล้วเขาก็พามาส่งให้นายจ้าง นายจ้างก็พาไปทำบัตรอีกที” (มอญ 2554)

แรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายในประเทศไทยยังแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภทคือ

(1) ประเภทตลอดชีพ คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย โดยขอวีซ่า ประเภทคนอยู่ชั่วคราว แล้วอาศัยอยู่ในประเทศไทยครบ 3 ปี จึงทำการขอมิถุนฐานในราชอาณาจักร และได้รับอนุญาตแล้วยื่นขอรับใบอนุญาตทำงานได้ จะได้รับใบอนุญาตแบบตลอดชีพ

(2) ประเภทชั่วคราว คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย โดยขอวีซ่าประเภท คนอยู่ชั่วคราวแล้วได้ยื่นขออนุญาตทำงานได้ครั้งละ ไม่เกิน 90 วัน

(3) ประเภทผ่านการส่งเสริมการลงทุน คือคนต่างด้าวที่เข้าเมืองถูกต้องตามกฎหมาย โดยขอวีซ่าประเภทอยู่ชั่วคราวแล้วได้รับใบอนุญาตทำงานได้ตามเงื่อนไขของการส่งเสริมการ ลงทุน ซึ่งอนุญาตได้ตามระยะเวลาที่สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเสนอมา

(4) ประเภทเข้าเมืองผิดกฎหมาย หรือลักลอบเข้าเมือง คือคนต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมือง เมื่อถูกจับส่งศาลและรอการเนรเทศ นายจ้างสามารถยื่นประกันตัวไปทำงานตามมาตรา 12 ของ พระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว พุทธศักราช 2521

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ตอนก่อนที่ยังไม่มีบัตร ก็โดนตำรวจจับติดคุกไปนาน 25 วัน ไม่ได้กินข้าว นอนก็นอนไม่ได้ โย้ย นั่งแบบนี้ทั้งคืนทั้งวัน 25 วันออกมาตัวเล็กนิดเดียว เดินไม่ได้ ออกคุก งงไม่รู้อะไรเป็น อะไร ข้าวณะเขาให้กินข้าวสีแดงๆ ข้าวกล้องมั่งกินไม่ได้ กินกับผักกาดคอง ผัดผักก็ราดน้ำมา นิดนึ่ง ไก่กึ่งนิดหนึ่ง ไม่อิม น้ำกินไม่มีนะ น้ำก็ออก ใครไม่มีตังนะ น้ำก็ต้องกินน้ำห้องน้ำ จืดตูด น้ำสายยางเนี่ยละ แต่พี่ว่ามีสวยมีตังซื้อกินหมด พี่สวยเรียกแม่บ้าน คิวก็มีก็บอกเขาเอา อะไรๆ ก็ให้เขา 10-20 บาทอยากกินอะไรก็ได้ (หัวเราะ) ตอนนั้นนะพี่สวยมีเงินอยู่สามพัน ตำรวจไทยนี่ดิเนะหล่อก็หล่อเงินก็ไม่เอา แต่โดนจับนมด้วยนะ แล้วสักพักเขาก็ปล่อยตัวมา (หัวเราะ) (สวย 2554)

2. แรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้าเมืองโดยผิดกฎหมาย หมายถึง คนต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาในราชอาณาจักรโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าเมืองและไม่มีใบอนุญาตทำงานของกระทรวงแรงงาน

แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมาย ได้แก่คนต่างชาติที่เข้ามาในประเทศไทยทั้งที่ถูกกฎหมาย โดยถือวีซ่าประเภทต่างๆ เช่น คนอยู่ชั่วคราว นักท่องเที่ยว นักศึกษา หรือพวกที่ลักลอบเข้าเมืองทั่วไป ซึ่งบุคคลเหล่านี้ยกเว้นผู้ที่ถือวีซ่าคนอยู่ชั่วคราวอยู่แล้ว จะไม่มีสิทธิขอหรือได้รับใบอนุญาตให้ทำงานในประเทศไทยได้ เมื่อการทำงานจึงถือเป็นแรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมาย

เข้ามาครั้งแรกที่ตามพ่อแม่เข้ามา พ่อแม่มีบัตร ทำพาสปอร์ตแล้ว แต่พี่ไม่มี ตอนเข้ามาก็มีนายหน้ามารับนั่งรถกระบะมา พ่อกับแม่เสียเงิน 7,000-8,000 บาท พี่จำได้ว่าตอนถึงแม่สอด เขาก็บอกให้ก้มหน้าแล้วเงียบๆไม่ต้องพูดอะไร พี่ก็กลัวไม่ได้มอง ไม่เห็นอะไรเลย รู้แต่ว่าเขาคุยกันก็พวกทหาร แล้วพอสานมาลี้ภัยเขาก็บอกว่างายหน้าได้ (โทน 2554)

นางโทนได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ตอนนั้นอยู่ที่ตลาดกุ่มมีตำรวจมาตรวจ พ่อกับแม่พี่มีบัตร แต่พี่ไม่มี แม่ก็เอาพี่ไปซ่อนไว้ในตู้เสื้อผ้า ตำรวจเขาก็ถามว่าอยู่ที่คน แม่พี่ก็บอกว่าอยู่สองคน เขาก็ขอดูบัตร พ่อกับแม่พี่ก็ให้เขาดู พอเขาไปแล้ว แม่ก็มาบอกพี่ว่าเขาไปแล้วออกมาได้” (โทน 2554)

แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

(1) แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายที่เป็นแรงงานที่มีฝีมือ หรือกึ่งมีฝีมือ ซึ่งจะมาในลักษณะเป็นนักท่องเที่ยว หรือการแวะเข้าเมืองในระยะเวลาสั้นๆ (Transit of Entry Visa) หรือนักเรียนที่เข้ามาในประเทศเกินระยะเวลาที่กำหนด แล้วเข้ามาทำงานโดยไม่ได้รับอนุญาต (No Work Permit)

(2) แรงงานต่างชาติที่ผิดกฎหมายที่เป็นแรงงานที่ไร้ฝีมือ เข้าประเทศมาโดยการลักลอบเข้าเมืองอย่างผิดกฎหมาย ซึ่งรวมถึงผู้อพยพ ผู้ลี้ภัย แล้วมาหางานทำในประเทศไทยเป็นการถาวรหรือชั่วคราว ก่อนที่จะเดินทางไปยังประเทศอื่นต่อไป

(3) กลุ่มที่ไม่มีสัญชาติ (no man's land) ซึ่งเป็นชาวนา หรือชนกลุ่มน้อยที่อยู่ตามแนวชายแดนไทย แต่ไม่ได้รับสัญชาติ ทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายแรงงานของไทย เวลาเข้ามาทำงานในประเทศไทยจึงถือเป็นแรงงานที่ผิดกฎหมายทันที

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวจำนวนหนึ่ง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับกระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย จากผลการสัมภาษณ์ทำให้ทราบ

ว่าแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่จะเข้าสู่ประเทศไทยทางอำเภอแม่สอด จังหวัดตาก และเกาะสอง จังหวัดระนอง โดยในการเข้ามาสู่ประเทศไทยนั้นจะเป็นการลักลอบเข้ามา โดยจะมีนายหน้าติดต่อให้และเสียค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่งเป็นเงินไทยประมาณ 7,000-15,000 บาท โดยจะมีการนัดวันและเวลาที่มารับ นายหน้าชาวพม่าจะมารับแรงงานเหล่านี้นั่งรถกระบะไปลงที่ชายแดน หลังจากนั้นแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ก็จะต้องเดินป่าเพื่อหลบด่านตรวจคนเข้าเมือง ซึ่งพอหมดด่านแล้วก็จะมีการมารับอีกทีหนึ่ง นายหน้าซึ่งเป็นคนไทยเหล่านี้ก็จะพาแรงงานต่างด้าวไปส่งตัวให้กับนายจ้างหรือผู้ประกอบการที่ต้องการแรงงานต่างด้าวที่มีการติดต่อกันก่อนหน้านี้ โดยนายหน้าเหล่านี้จะได้รับค่านายหน้าจากผู้ประกอบการอีกทีหนึ่ง กล่าวคือนายหน้าจะได้รับเงินทั้งจากผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว

ซึ่งจากการสัมภาษณ์ก็พบว่ามีแรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งที่ไม่ต้องเดินป่าเพื่อหลบด่านตรวจคนเข้าเมือง แต่พอถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองก็จะให้แรงงานเหล่านี้ก้มหน้าลงแล้วไม่ต้องพูดอะไรทั้งสิ้น เพราะนายหน้าเหล่านี้บางคนเป็นลูกน้องของผู้มีอิทธิพลซึ่งมีจะการตกลงให้สินบนให้ค่าน้ำร้อนน้ำชา เพื่ออำนวยความสะดวกในการลักลอบเข้าเมือง

นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างด้าวบางคน que เข้าสู่ประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีวีซ่าและใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมายทุกอย่าง แต่ก็เป็นส่วนน้อยมาก ซึ่งหลังจากแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เข้าสู่ประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีนายหน้าคอยหางานให้ โดยจะต้องเสียค่านายหน้าเป็นเงินจำนวนหนึ่ง แม้ว่าแรงงานเหล่านี้จะมีเงินไม่มากนักแต่พวกเขาก็ต้องจำยอมจ่ายเงินให้นายหน้าเพื่อให้เขาหางานให้ ซึ่งหลังจากที่มึงงานทำแล้ว นายจ้างหรือผู้ประกอบการก็จะพาแรงงานเหล่านี้ไปขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว โดยจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับนายจ้างหรือสถานประกอบการที่แรงงานเหล่านี้ทำงานด้วย อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการบางรายที่ทำพาสปอร์ตให้กับแรงงานต่างด้าวเหล่านี้อีกด้วย

พลังคนไร้สัญชาติอยู่กับนายจ้างทั้งหมด เนื่องจากรัฐบาลต้องการให้นายจ้างเป็นผู้รับผิดชอบตัวแรงงาน โดยนายจ้างที่ประสงค์ที่จะจ้างแรงงานต่างชาติจะต้องนำหลักฐานมาขอประกันตัวจากเจ้าหน้าที่ตำรวจตรวจคนเข้าเมืองในจังหวัดที่จดทะเบียนพร้อมทั้งเสียเงินค่าประกันตัว 1,000 บาท และต้องนำแรงงานต่างชาติเข้ารับการตรวจสุขภาพโดยเสียค่าใช้จ่าย 500 บาทต่อคน หลังจากการพิจารณาหลักฐานและการตรวจสุขภาพแล้วกระทรวงแรงงานจึงออกใบอนุญาตทำงานให้ โดยนายจ้างต้องเสียค่าธรรมเนียมอีก 1,000 บาท ในทางปฏิบัตินายจ้างมักจะเป็นผู้ออกเงินให้ก่อนแล้วไปหักกับแรงงานภายหลัง โดยนายจ้างเกือบทุกรายยึดใบอนุญาตทำงานเพื่อป้องกันไม่ให้แรงงานหลบหนี นายจ้างบางรายถ่ายสำเนาเอกสารให้แรงงานถือไว้เป็นหลักฐาน

ซึ่งจากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวจำนวนหนึ่ง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร เกี่ยวกับทัศนคติต่อกฎหมายขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว ทำให้ทราบว่า แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีความประสงค์ที่จะขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว เพราะจะทำให้ความเป็นอยู่ของพวกเขาในประเทศไทยดีขึ้น ไม่ต้องอยู่อย่างหลบๆ ซ่อนๆ โดยในการขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าวนั้น นายจ้างจะเป็นผู้รับผิดชอบ โดยค่าใช้จ่ายนั้นนายจ้างก็จะออกให้ก่อน แล้วไปหักกับค่าแรงทีหลัง รวมถึงยังมีการตรวจสุขภาพอีกด้วย อีกทั้งนายจ้างบางรายยังมีการทำพาสปอร์ตให้กับแรงงานต่างด้าวอีกด้วย แต่ก็ยังมีแรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่ไม่ต้องการทำพาสปอร์ตเนื่องจากจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการทำพาสปอร์ตค่อนข้างมาก อีกทั้งเวลากลับบ้านหรือญาติมาเยี่ยมจะต้องเสียค่าไปพาสปอร์ตในการผ่านเข้าออกประเทศอีกประมาณ 1,000 กว่าบาท ซึ่งสำหรับพวกเขาถือว่าเป็นเงินจำนวนมากจึงไม่อยากเสียเงินตรงนี้ แต่ก็ยังมีแรงงานต่างด้าวบางคนซึ่งทำพาสปอร์ตแล้ว เขาเห็นว่าเป็นเรื่องที่ดี เพราะนอกจากจะถูกต้องตามกฎหมายแล้วยังไม่ต้องกังวลในการเดินทางไปไหน เพราะการมีพาสปอร์ตทำให้เขาไปไหนมาไหนได้อย่างสะดวก ดังที่นาย ก้อยกกล่าวว่า “ผมไม่อยากทำพาสปอร์ต มันต้องเสียเงินเยอะ แคมป์บัตรก็พอแล้ว ตำรวจไม่จับแล้ว แล้วเวลากลับบ้านก็เสียค่าไปพาสปอร์ตแพง ไม่อยากทำ” (ก้อย 2554)

และนายเอก ได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ผมมีทั้งบัตรและก็พาสปอร์ต ก็ทำให้มันถูกต้อง ไปไหนมาได้ได้หมด นี่ก็จะหมดอายุแล้วต้องไปต่ออีก (หัวเราะ)” (เอก 2554)

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

คุณภาพชีวิตในการทำงาน หมายถึง การมีสภาพการทำงาน ค่าตอบแทนและสวัสดิการที่ดี และมีงานที่น่าสนใจ มีความท้าทายและเป็นงานที่มีรางวัลตอบแทน การที่จะได้มาซึ่งคุณภาพชีวิตในการทำงานที่ดีนั้นทำได้โดยใช้ปรัชญาทางด้านการแรงงานสัมพันธ์ ที่จะสนับสนุนคุณภาพชีวิตในการทำงานซึ่งมีความพยายามอย่างเป็นระบบขององค์กร เพื่อเปิดโอกาสให้แก่พนักงานได้มีบทบาทที่มีผลกระทบต่องานของตนและมีส่วนในการสร้างประสิทธิผลขององค์กรในภาพรวมมากขึ้น

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแรงงานต่างด้าวจำนวน 10 ราย ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครพบว่า คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวนั้นมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละกลุ่มอาชีพ ซึ่งผู้สัมภาษณ์ได้แบ่งตามกลุ่มอาชีพเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม กลุ่มอาชีพประมง และกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ ซึ่งในการสัมภาษณ์เชิงลึกนั้นผู้สัมภาษณ์ได้มีการสร้างประเด็นคำถามขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าว สวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง หรือสถานประกอบการ รวมถึงปัญหา และ

การแก้ไขปัญหาในการทำงานของแรงงานต่างด้าว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าว สวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง หรือสถานประกอบการ รวมถึงปัญหา และการแก้ไขปัญหาในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ดังนี้

3.1 สภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าว

ผลจากการสัมภาษณ์ของผู้สัมภาษณ์นั้นทำให้ทราบว่า สภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนั้นมีความแตกต่างกันออกไปตามกลุ่มอาชีพต่างๆ ดังนี้

1. กลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรม

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวกลุ่มหนึ่งขณะทำงานในแปลงผัก ผลไม้แห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครในประเด็นสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเกษตรกรกรรมนั้น ถือว่าค่อนข้างสบายส่วนใหญ่เป็นการทำสวน ทำไร่ งานที่ได้รับมอบหมายให้ทำในแต่ละวันจะเป็นการปลูกพืช ผัก ผลไม้ ไม้ดอก ไม้ผล รดน้ำ พรวนดิน เก็บเกี่ยวผลผลิต และขั้นตอนสุดท้ายก็เป็นการนำผลผลิตที่ได้ไปขายยังตลาดสดมหาชัย หรืออาจจะมีพ่อค้า แม่ค้าคนกลางมารับซื้อบางส่วนของผู้ประกอบการที่ตนทำงานอยู่ การทำงานในอาชีพเกษตรกรกรรมนี้ไม่ค่อยถูกกดดันจากนายจ้างมากนัก เนื่องจากว่าเป็นงานที่ทำกันเหมือนครอบครัว งานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวันจึงไม่ค่อยหนักและเสี่ยงเท่าใดนัก ดังที่ชาวพม่าได้กล่าวไว้ว่า “ให้ปลูกพืช ผัก ปลูกผลไม้ทุกวัน ปลูกยันตายยังได้เลย เคยทำมาแล้วตอนอยู่พม่า ไม่ลำบากหรอก เคยลำบากกว่านี้เยอะ อดหลับ อดนอน ทำแค่นี้สบาย” (วิน 2554)

และนายปิ่นได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “เจ้านายใจดี เหนื่อยเราก็ได้พัก แค่อินแต่เช้า รดน้ำ พรวนดิน เก็บผักไปขายที่ตลาดให้เค้าแค่นี้อะก็เสร็จแล้ว ไม่เหนื่อยเลย” (ปิ่น 2554)

ผู้สัมภาษณ์ได้สัมภาษณ์ข้อมูลเพิ่มเติมจากนายจ้างหรือผู้ประกอบการรายหนึ่ง เกี่ยวกับลักษณะงานในกลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรม ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งนายจ้างหรือผู้ประกอบการรายหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “อาชีพนี้สบาย งานไม่ค่อยหนักเท่าไรหรอก แต่ต้องขยันตั้งแต่เช้า รดน้ำ พรวนดิน เก็บผักไปขาย ทำอย่างนี้ทุกวัน ไม่มีอะไรมาก ไม่ค่อยเหนื่อยด้วย” (ผู้ประกอบการ 2554)

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากนายจ้างหรือผู้ประกอบการนั้นถือว่ามีความสอดคล้องกับการให้ข้อมูลของแรงงานต่างด้าวข้างต้น

2. กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม

ลักษณะงานอาชีพอุตสาหกรรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครเป็นงานที่ต้องทำงานตามคำสั่งที่ได้รับจากนายจ้างหรือผู้ประกอบการ เป็นงานที่ทำประจำในโรงงานอุตสาหกรรม และต้องทำงานร่วมกับผู้อื่นหรือเพื่อนร่วมงานได้เป็นอย่างดี เพื่อให้ได้ผลผลิตตามความต้องการของนายจ้าง เป็นงานที่ต้องใช้ความอดทน และความขยันในการทำงาน สภาพการทำงานในอาชีพอุตสาหกรรมของแรงงานต่างด้าวนั้นจะถูกกดดันและถูกสั่งการโดยผู้ประกอบการหรือนายจ้าง และหัวหน้างาน เพื่อให้ได้มาซึ่งประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของผลผลิตเอง สภาพการทำงานในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม ไม่มีความเสี่ยงต่ออันตราย เพราะเนื่องจากทางโรงงานอุตสาหกรรมนั้นเองก็มีมาตรการในการรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี ส่วนลักษณะงานที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพอุตสาหกรรมในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนั้น จะเป็นการทำงานประจำในโรงงานอุตสาหกรรม ที่เกี่ยวกับการใช้แรงงานและความร้อนเป็นส่วนใหญ่ โดยได้รับค่าจ้างเป็นค่าแรงงานขั้นต่ำ เข้า-ออกงานเป็นเวลา มีการทำงานอย่างเป็นระบบระเบียบ ดังที่แรงงานต่างด้าวชาวพม่ากลุ่มหนึ่งได้กล่าวไว้ว่า “ทำงานโรงงานเพื่อนเยอะ สนุกดี ไม่ค่อยอันตรายด้วย โรงงานเค้าดูแลเราดี” (สวย2554)

นางแอนได้กล่าวเพิ่มเติมไว้ว่า “ทำงานที่โรงงานมันดีตรงที่ค่าแรงมันเท่ากัน ไม่ต้องเสี่ยงอันตรายอะไร ทำก็ได้เงิน ไม่ทำก็ไม่ได้เงิน ไม่มีใครเอาเปรียบใคร ทำงานเหมือนกัน เท่ากันหมด สบายใจ” (แอน 2554)

3. กลุ่มอาชีพประมง

ลักษณะงานในอาชีพประมงนั้น เป็นงานที่เสี่ยงอันตรายและต้องอยู่กลางทะเลเป็นระยะเวลานานกว่าจะได้เข้าฝั่ง ต้องออกเรือไปจับปลากลางทะเล การทำงานเป็นช่วงเวลาไม่ต่อเนื่องกัน ลูกเรือประมงจะมีหน้าที่ปล่อยอวน เมื่อลากปลาขึ้นมาได้ก็จะทำการคัดแยกปลา และซ่อมอวน แล้วจึงปล่อยอวนอีกครั้ง เรียกว่า 1 ลอย ใช้เวลาประมาณลอยละ 2-4 ชั่วโมงจากนั้นจะนอนพักผ่อน 2-4 ชั่วโมง ก็จะทำการลากอวนขึ้นเรือและคัดแยกปลารอบใหม่ วงเวียนกันอยู่แบบนี้ ดังนั้นการพักผ่อนจึงไม่ต่อเนื่อง ตลอดจนไม่มีเวลาหยุดงานที่ชัดเจน จึงทำให้แรงงานประมงอาจจะทำงานเกินกว่าวันละ 8 ชั่วโมง โดยพักผ่อนไม่เพียงพอ ซึ่งเป็นเหตุแห่งการเกิดอันตรายในการทำงานและอาจเจ็บป่วยได้ง่าย อีกทั้งยังเสี่ยงอันตรายต่ออุบัติเหตุตลอดจนคลื่นลมรวมถึงภัยธรรมชาติทางทะเล ดังที่แรงงานกลุ่มนี้กล่าวไว้ว่า “เหนื่อย ไม่ค่อยได้นอนหรือกานก็หนัก แต่ก็ทนทำๆ ไป เพื่อเงิน” (มอญ 2554)

4. กลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ

กลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระนี้ถือเป็นอาชีพที่สบาย แต่ไม่ค่อยมีความมั่นคงในเรื่องของรายได้เท่าใดนัก เนื่องจากช่วงใดที่ไม่มีงาน ก็จะทำให้แรงงานต่างด้าวที่ประกอบอาชีพนี้ขาดรายได้ ซึ่งงานส่วนใหญ่จะเป็นงานรับเหมา หรือรับจ้างทั้งสิ้น เช่น รับจ้างแกะกึ่งตามลั้งกึ่ง รับเหมาก่อสร้าง เป็นแม่บ้าน เป็นพี่เลี้ยงเด็ก เป็นต้น ลักษณะงานจึงเป็นงานที่ต้องใช้ความขยันในการทำงานและความอดทนในหลายๆด้านเป็นอย่างยิ่ง

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวกลุ่มหนึ่งที่ประกอบอาชีพรับจ้างอิสระในลั้งกึ่งแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ในประเด็นสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพรับจ้างอิสระนั้น ถือเป็นงานที่ไม่มีความเสี่ยงต้องอาศัยความอดทนและความขยันมากเป็นพิเศษ เพราะลักษณะงานในอาชีพนี้เป็นงานซ้ำหาละ แกะ ล้าง กึ่งสด ต้องทำงานกับความชื้น และ และกลิ่นคาวของกึ่ง เป็นงานรับจ้างเหมาทำ ค่าจ้างจะขึ้นอยู่กับตามน้ำหนักของการซ้ำหาละ แกะ ล้างกึ่งสดที่ทำได้ในแต่ละวัน ส่วนกึ่งที่ชะหาละ แกะ ล้าง ได้ในแต่ละวัน ทางลั้งกึ่งก็จะส่งกึ่งที่ได้ต่อไปยังโรงงานแปรรูปอาหารทะเลต่างๆภายในจังหวัดสมุทรสาคร ดังที่แรงงานต่างด้าวกล่าวไว้ว่า “ทำงานที่ลั้งนี้ดี ไม่ต้องทำงานแข่งกับใคร แข่งกับตัวเองก็พอ อยากได้เงินมากก็ต้องแกะให้ได้มากๆ วันไหนแกะได้น้อยก็ได้เงินน้อย” (โชน 2554)

ซึ่งข้อมูลที่สัมภาษณ์ได้จากแรงงานต่างด้าวมีความสอดคล้องกับข้อมูลที่ได้นายจ้างหรือผู้ประกอบการ ในประเด็นสภาพการทำงานและลักษณะงานในกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระในลั้งกึ่งดังนี้

ลักษณะงานที่ลั้งนี้ เป็นงานที่ต้องซ้ำหาละ แกะ ล้าง กึ่งสด แล้วส่งไปยังโรงงานแปรรูปต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร จะทำงานได้ต้องอดทน ขยัน ถึงจะได้เงินเยอะกว่าคนอื่น แล้วก็ต้องมีความคล่องแคล่วรวดเร็ว ทำงานแข่งกับเวลา แล้วที่สำคัญคือต้องแข่งกับตัวเอง งานนี้มันต้องเจอทั้งกลิ่นคาว ความชื้น ความแฉะของกึ่ง แต่ก็ต้องทนเพื่อเงิน (ผู้ประกอบการ 2554)

3.2 ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง

จากการสัมภาษณ์แรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครพบว่า ค่าตอบแทนที่แรงงานต่างด้าวในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมได้รับจากนายจ้างหรือสถานประกอบการ จะออกมาในรูปของตัวเงิน คือ เงินค่าแรงงานรายวันขั้นต่ำ 215 บาทต่อวัน และจะได้ค่าล่วงเวลาประมาณชั่วโมงละ 40 บาท โดยการได้รับค่าตอบแทนนั้น จะได้รับเป็นงวด กล่าวคือ สองสัปดาห์ จะออกครั้งหนึ่ง คือวันที่ 5 และ 20 ของทุกเดือน ส่วนแรงงานต่างด้าวที่ได้รับค่าจ้างเป็นรายเดือน ก็

จะออกทุกสิ้นเดือนของทุกเดือน ในกรณีที่แรงงานต่างด้าวอยู่ภายใต้การดูแลของนายหน้า จะถูกหัก เป็น 3% ของค่าแรงงานที่ได้รับในแต่ละเดือนหรือแต่ละงวดสวัสดิการที่แรงงานต่างด้าวได้รับจาก นายจ้าง หรือสถานประกอบการ สำหรับแรงงานต่างด้าวที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับอุตสาหกรรม จะ ได้รับทั้ง เงินค่าทำงานล่วงเวลา ประกันสังคม รับผิดชอบพนักงาน วันหยุดประจำปี การตรวจ สุขภาพประจำปี สิ้นค้าราคาพนักงาน การจัดการท่องเที่ยวสัมมนาและอื่นๆ ตามที่แรงงานชาวไทย ได้รับ ดังที่แรงงานกล่าวไว้ว่า “คือที่เงินออกสองอาทิตย์ครั้งหนึ่ง พอกิน พอเก็บได้ แต่ต้องมาถูก นายหน้าหักไป เสียหายเหมือนกัน แต่ก็ทำอะไรไม่ได้” (แอน 2554)

พื่อมได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ที่โรงงานมีสวัสดิการหลายอย่าง มีเหมือนกับคนไทยนั่นแหละ จำไม่ได้และว่ามีอะไรบ้าง แต่ที่ชอบคือมีตรวจสุขภาพประจำปีให้ ไม่ต้องเดินทางไปตรวจที่ โรงพยาบาลเลย แถมตรวจให้ฟรีอีกต่างหาก ชอบๆ” (ออม 2554)

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมในประเด็นคำถามเรื่องสวัสดิการพนักงาน นายจ้างหรือ ผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมรายหนึ่งได้ยกตัวอย่าง และกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับ สวัสดิการพนักงานที่น่าสนใจ ในเรื่องค่าทำงานล่วงเวลาของพนักงานในโรงงานอุตสาหกรรมของตน ไว้ดังนี้

การทำงานล่วงเวลา หมายความว่า การทำงานนอกเวลา หรือเกินเวลาทำงานปกติ หรือ เกินชั่วโมงทำงานในแต่ละวันที่นายจ้างลูกจ้างตกลงกันตามมาตรา 23

การทำงานล่วงเวลา ตามกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจนว่า คือ

- (1) เป็นการทำงานนอกเวลาทำงานปกติ หรือ
- (2) เป็นการทำงานเกินเวลาทำงานปกติ หรือ
- (3) เป็นการทำงานเกินชั่วโมงทำงานในแต่ละวันที่นายจ้างลูกจ้างตกลงกันตามมาตรา

23 ในวันทำงาน

ผลของวิธีชดเชยที่นายจ้างกับลูกจ้างคือ

ตามมาตรา 23 กำหนดให้นายจ้างกำหนดเวลาทำงานปกติเวลาเริ่มงานและเวลาเลิกงาน ในแต่ละวันไว้ ตามเวลาทำงานของงานแต่ละประเภท แต่วันหนึ่งไม่เกิน 8 ชั่วโมงสำหรับงานทั่วไป เช่น เข้างาน 08.00 น. เลิกงาน 17.00 น. เป็นต้น

ดังนั้น การทำงานที่เกินเวลาทำงานปกติ หรือทำงานนอกเวลาทำงานปกติ จึงถือว่าเป็น การทำงานล่วงเวลา

ดังนั้นการทำงานล่วงเวลา จึงต้องมีการตกลงกันทุกครั้งไป ลักษณะของการตกลงกัน ที่ปฏิบัติกันทั่วไปคือ การลงชื่อทำงานล่วงเวลา และหัวหน้างานผู้มีอำนาจ อนุมัติ จึงถือว่ามี การตกลงกันทำงานล่วงเวลา

การคำนวณค่าทำงานล่วงเวลา ค่าทำงานล่วงเวลาในวันหยุด มีวิธีการคำนวณ คือ

ค่าทำงานล่วงเวลาในวันทำงานปกติ ทั้งลูกจ้างรายวันและลูกจ้างรายเดือน มีสิทธิได้รับค่าทำงานล่วงเวลาไม่น้อยกว่า 1.5 เท่า ของอัตราค่าจ้างต่อชั่วโมงในวันทำงานตามจำนวนชั่วโมงที่ทำหรือไม่น้อยกว่าหนึ่งเท่าครึ่งของอัตราค่าจ้างต่อหน่วยในวันทำงานตามจำนวนผลงานที่ทำได้ เช่น

ค่าจ้างต่อวัน วันละ 215 บาท ทำงานล่วงเวลา 3 ชั่วโมง จะได้รับค่าทำงานล่วงเวลา คือ 215 บาท 8 = 26.875 x 1.5 x 3 ชม. = 120.9375 บาท พนักงานจะได้รับค่าทำงานล่วงเวลา จำนวน 120.9375 บาท

ค่าล่วงเวลาเค้าเรียกอีกอย่างว่า โอที แรงงานต่างด้าวชอบทำล่วงเวลากัน เพราะว่ามันได้เงินเร็ว เค้าขยัน แล้วเค้าก็ได้เงินโอทีคนหนึ่งไม่ต่ำกว่า 1,500 บาทหรือก พวกนี้มันอดทน อึด แต่เราก็ชอบนะ เพราะงานเสร็จเร็วตามเป้าหมาย เค้าทำงานเก่ง เรายังต้องชื่นชน ต้องตอบแทนเค้าด้วยเงินเนี่ยแหละ (ผู้ประกอบการ 2554)

ส่วนแรงงานที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับเกษตรกรรม ประมง และรับจ้างอิสระ จะได้รับค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน และสวัสดิการต่างๆตามที่ผู้ประกอบการหรือนายจ้าง และผู้รับเหมาในอาชีพนั้นๆเป็นผู้กำหนดขึ้นเอง เช่น การตรวจสุขภาพประจำปี รับผิดชอบพนักงาน เงินค่าทำงานล่วงเวลา วันหยุดประจำปี โบนัสประจำปี เป็นต้น โดยอยู่ในฐานที่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวยอมรับร่วมกันได้ดังที่ได้กล่าวไว้ว่า “รับจ้างอิสระเนี่ยดีจะตาย อยากเปลี่ยนงานเมื่อไหร่ก็ได้ เบื่อก็เปลี่ยนไปเรื่อยๆ สวัสดิการก็ได้พอๆกับทำงานโรงงานนั่นแหละ” (โทน 2554)

และนายปิ่นได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “อาชีพเกษตรกรรมเนี่ยได้เงินเยอะ ผมชอบ เพราะต้องตื่นตั้งแต่ก่อนไก่โห่ ทำให้ผมได้เงินค่าทำงานล่วงเวลาเยอะ เหลือกิน เหลือเก็บ เหลือส่งกลับบ้านด้วย” (ปิ่น 2554)

ผลงานวิทยานิพนธ์ ระดับปริญญาตรี

ซึ่งผู้ประกอบการในกลุ่มอาชีพประมงรายหนึ่งได้กล่าวถึงเรื่องค่าตอบแทนในการทำงานไว้ว่า ลักษณะการจ่ายค่าตอบแทนแรงงานของประมงทะเล มีอยู่ 3 ประเภท คือ 1.แบบเป็นเงินเดือน 2.แบบแบ่งเปอร์เซ็นต์ในการขายปลาแต่ละรอบ 3.แบบเป็นเงินเดือนและแบ่งเปอร์เซ็นต์ ซึ่งในส่วนของแรงงานต่างด้าวจะเป็นแบบเป็นเงินเดือน โดยปัจจุบันอัตราค่าตอบแทนแบบรายเดือนในพื้นที่ท่าเรือประมง ในจังหวัดสมุทรสาครอยู่ที่อัตราประมาณ 3,000 บาทต่อเดือน ลักษณะการทำงานบนเรือประมงเป็นงานที่กิน-อยู่พร้อม ลูกเรือไม่ต้องซื้ออาหารและเช่าที่พักอาศัย ดังนั้นอัตราค่าจ้างแรงงานจึงอยู่ในอัตราที่ต่ำ แต่เมื่อเจ็บไข้ได้ป่วย ก็มีสวัสดิการรักษาฟรี มีประกันสังคม ตรวจสุขภาพประจำปี แล้วก็จะได้โบนัสประจำปี มีการหยุดงานประจำปีอีกด้วย ดังได้กล่าวไว้ว่า

“ทำงานประมงเนี่ยดี กินอยู่ฟรี ไม่ต้องเสียเงิน แถมมีตรวจสุขภาพประจำปี เจ็บป่วยก็ได้พัก ได้หยุด” (ผู้ประกอบการ 2554)

แต่จากการให้ข้อมูลเพิ่มเติมจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข และเจ้าหน้าที่ประกันสังคม ทำให้ทราบว่าการทำงานในฐานะลูกเรือประมงโดยเฉพาะเรือประมงที่ออกไปจับปลาออกน่านน้ำเป็นเวลานาน กว่าจะกลับเข้าฝั่ง ลูกเรือต้องอยู่ในภาวะตากแดดตากฝนและไต่คลื่นลม จึงทำให้เกิดความเจ็บป่วยได้ง่าย ประกอบกับลักษณะการทำงานที่ต้องใช้แรงในการลากอวนและยกของตลอดจนต้องใช้ของมีคมในการทำงาน อาจจะทำให้เกิดอุบัติเหตุบนเรือประมงได้ และยังมีลูกเรือที่ประสบอุบัติเหตุบนเรือประมงจำนวนมาก เช่น การถูกของมีคมบาด ถึงต้องปลาในเรือหล่นทับ เชือกที่ใช้ลากอวนบาดมือ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ทั้งการเจ็บป่วยจากสภาพร่างกายที่อ่อนล้า และการเจ็บป่วยจากอุบัติเหตุ บนเรือประมงไม่สามารถทำการรักษาพยาบาลได้มากนัก นอกจากการทำแผลเบื้องต้น หรือการให้ยาบรรเทาปวดเท่านั้น การให้หยุดงานบนเรือประมงก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เนื่องจากบนเรือมีแรงงานจำนวนมาก ทุกคนมีหน้าที่จะต้องช่วยกันทำงาน ถ้าขาดแรงงานไปสัก 1-2 คนจะทำให้ระบบการทำงานล่าช้า ดังนั้นลูกเรือที่เจ็บป่วยมักจะทนทำงานต่อ โดยไม่ได้รับการรักษาพยาบาลและการพักผ่อน ดังกล่าวที่ว่า

ทำงานอาชีพประมงต้องออกทะเล มันเสี่ยง สุขภาพก็แย่ เจ็บป่วยง่าย นายจ้างเค้านบอกว่ามีสวัสดิการตรวจสุขภาพประจำปีเนี่ยมันก็มีจริงๆ แต่กว่าจะได้กลับเข้าฝั่งในแต่ละครั้ง นานเวลาเจ็บป่วย เกิดอุบัติเหตุก็ได้หยุดงานหรืออกรอก แยกให้พักแป๊บเดียวแหละ แยกพักให้ผลมันทะเลลงแค่นั้นเอง...(เจ้าหน้าที่สาธารณสุข 2554)

และเจ้าหน้าที่ประกันสังคมได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “พวกชาวประมงได้ใช้ที่ไหนประกันสังคมเนี่ยทำกันไปอย่างนั้นแหละ เผลอประโยชน์ เพราะกว่าจะได้ขึ้นฝั่งผลที่เป็นก็หายแล้ว” (เจ้าหน้าที่ประกันสังคม 2554)

ซึ่งข้อมูลที่ได้จากผู้ประกอบการหรือนายจ้าง และข้อมูลที่ได้จากเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีความขัดแย้งกันอย่างสิ้นเชิงในประเด็นเรื่องของการรักษาพยาบาล จากการบาดเจ็บ หรืออุบัติเหตุที่เกิดขึ้นจากการทำงานในอาชีพประมงทะเล

3.3 ปัญหา และการแก้ไขปัญหาในการทำงานของแรงงานต่างด้าว

ปัญหา และอุปสรรคในการทำงานในสถานประกอบการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม กลุ่มอาชีพประมง หรือกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระเองก็ตาม ต่างก็

หลักหนีไม่พ้นในเรื่องของปัญหาการสื่อสารที่ไม่ตรงกันในระหว่างการทำงาน อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องการสั่งการที่อาจมีความไม่ชัดเจน ส่งผลให้แรงงานต่างด้าวไม่เข้าใจ และอาจปฏิบัติงานออกมาได้ไม่ดี จึงถูกตำหนิ ติเตียนจากผู้ประกอบการ หรือนายจ้าง และจากหัวหน้างานเองก็ตาม

แรงงานต่างด้าวรายหนึ่ง ได้กล่าวไว้ในประเด็นปัญหา และอุปสรรคในการทำงาน ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นเรื่องการสื่อสาร พูดกันไม่ค่อยเข้าใจ ทำให้การทำงานมีความผิดพลาดได้ง่าย แต่ก็ไม่ได้ผิดพลาดมากมายอะไรนัก เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในช่วงการทำงานระยะแรกๆ เพราะเนื่องจากเพิ่งอพยพเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาคร ยังไม่ค่อยคุ้นเคยกับภาษาไทยเท่าไรนัก จึงอาจยังสื่อสารกับหัวหน้างานไม่รู้เรื่อง แต่พอทำงานไปได้สักระยะหนึ่งแล้ว ก็เริ่มเข้าใจ เริ่มคุ้นเคยกับภาษาไทยมากขึ้น จึงไม่ได้เป็นปัญหาใหญ่อย่างที่คิด โดยได้กล่าวไว้ดังนี้ “ที่แรกก็พูดจากันไม่ค่อยรู้เรื่อง ยังไม่ค่อยเข้าใจ พออยู่ไปนานๆก็เข้าใจเอง ฟังเค้าบ่อยๆซ้ำๆ เดี่ยวก็เข้าใจ” (แอน 2554)

จากการสัมภาษณ์นายเอก (นามสมมติ) ประกอบอาชีพในกลุ่มอาชีพประมง ทำให้ทราบปัญหาในอาชีพประมงที่ตนทำงานอยู่นั้นมีมากมายหลายอย่าง คือ ปัญหาเรื่องค่าแรงงานที่น้อยเกินไป ไม่คุ้มกับค่าเหนื่อย งานที่หนักและเสี่ยงทั้งอันตรายจากเครื่องมือตัดสัตว์ และเสี่ยงจากภัยทางทะเล ปัญหาเรื่องการเจ็บไข้ได้ป่วยที่มีการรักษาพยาบาลแค่เบื้องต้น อีกทั้งยังมีปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย เนื่องจากการพักผ่อนไม่เพียงพอ ทำให้ร่างกายอ่อนแอ ไม่ค่อยสู้งานเท่าไรนัก โดยมีคำกล่าวไว้ว่า “ทำงานในทะเลมันเสี่ยง อดหลับอดนอน เวลาพักไม่ค่อยจะมีต้องทำงานตลอดเวลาเลย พอเป็นแผลเลือดออกก็แก้ไขยาก เดี่ยวเดี๋ยวก็หาย” (มอญ 2554)

ปัญหา และอุปสรรคในการทำงานที่นางโตน และนายก้อย (นามสมมติ) ซึ่งประกอบอาชีพรับจ้างอิสระในลิ่งกุ้งพบเจอ คือ ปัญหาการแย่งกุ้ง หรือวัตถุดิบกัน โดยช่วงแรกที่เพิ่งเริ่มเข้ามาทำงาน ก็จะเจอกับปัญหาการแย่งกุ้งกับแรงงานต่างด้าวรายเก่า ซึ่งเป็นปัญหาที่ยากจะแก้ไขสำหรับแรงงานต่างด้าวหน้าใหม่ เพราะเนื่องจากจะมีกลุ่มที่เป็นแรงงานต่างด้าวรายเก่าคอยจ้องจะตักดวงกุ้งไว้เอง เพื่อให้ตนเองได้จำนวนกุ้งมากกว่าผู้อื่น และจะได้ค่าตอบแทนมากกว่าผู้อื่นอีกด้วย ดังได้กล่าวไว้ว่า “ตอนเข้ามาทำงานในลิ่งที่แรกก็เมื่อพวกคนเก่า ชอบทำว่าตัวเองใหญ่ กักกุ้งไว้เยอะ ไม่แบ่งใครเลย ไอ้เราก็เลยแคะกุ้งได้นิดเดียว เงินก็น้อย” (โตน 2554)

ส่วนการแก้ไขปัญหา และอุปสรรคในการทำงานในสถานประกอบการต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม กลุ่มอาชีพประมง หรือกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระเองก็ตาม ต่างก็มีวิธีการแก้ไขปัญหาที่คล้ายๆ กัน คือ การสร้างกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษต่างๆ ในการทำงาน เพื่อลดปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทำงานของแรงงานต่างด้าวเอง

จากการสัมภาษณ์เพิ่มเติมจากผู้ประกอบการรายหนึ่ง พบว่าเมื่อก่อนกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษของสถานประกอบการนี้ยังไม่เคร่งครัดเท่าไรนัก จึงทำให้เมื่อเกิดปัญหา และอุปสรรคขึ้น แล้วไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ แต่ปัจจุบันได้ทำการแก้ไข และเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้มีความชัดเจน และครอบคลุมในทุกๆประเด็นปัญหา และอุปสรรค ซึ่งหากเกิดปัญหาขึ้นในอนาคตก็เชื่อว่าจะรับมือได้อยู่หมัด โดยกล่าวไว้ว่า “เปลี่ยนใหม่แล้วบทลงโทษ เมื่อก่อนนี้พลาดเอง แก้ปัญหาไม่เคยได้ แต่เดี๋ยวนี้สบาย มีกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษที่ แก้ไขแล้ว เผลอรับมือกับปัญหาในการทำงานของพวกเขาแรงงานต่างด้าวได้” (ผู้ประกอบการ 2554)

แต่ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการสื่อสาร ที่ไม่ตรงกัน ปัญหาปัญหาเรื่องการสั่งการที่อาจมีความไม่ชัดเจน ปัญหาเรื่องค่าแรงงานที่น้อยเกินไป ไม่คุ้มกับค่าเหนื่อย ปัญหาเรื่องสุขภาพอนามัย ปัญหาการแย่งชิงกับแรงงานต่างด้าวรายเก่า หรือปัญหาอื่นๆ ที่เกิดขึ้นในสถานประกอบการ จะถูกกำจัดให้หมดไปโดยทางนายจ้าง หรือผู้ประกอบการ และหัวหน้างานในแต่ละกลุ่มอาชีพนั้นเรียกกลุ่มที่มีปัญหา ขัดแย้งกัน หรือเรียกผู้ ที่ประสบกับปัญหาต่างๆ เข้ามาเจรจา หรือตกลงทำความเข้าใจกัน และไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่ง โดยทำตัวเป็นคนกลาง คอยเป็นพยานรับฟังปัญหาที่เกิดขึ้นเพียงอย่างเดียว เพื่อให้ปัญหา ทุกอย่างคลี่คลายลง และหมดไปได้ในที่สุด ดังคำกล่าวจากผู้ประกอบการไว้ว่า “พอพวกเขาแรงงาน ต่างด้าวเค้ามีปัญหากัน เราก็เรียกเค้าเข้ามาคุยกัน มาตกลงกันว่าเรื่องราวมันเป็นยังไง ฟังว่าใครผิด ใครถูก ไม่เข้าข้างใคร ผิดก็ว่ากัน ไปตามผิด แล้วก็เลิกแล้วต่อกัน” (ผู้ประกอบการ 2554)

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

การดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่งๆ ซึ่งเป็นแบบแผนหรือแนวทาง พฤติกรรมที่คนกลุ่มหนึ่งใช้ร่วมกัน เป็นแบบแผนการดำรงชีพของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ครอบคลุมไว้ ใดครอบคลุมหนึ่งหรือกลุ่มคนใดคนหนึ่ง ซึ่งแสดงถึงการประกอบกิจกรรมเพื่อการอยู่รอด การ พักผ่อน และความสุขที่ตัวเองต้องการและเห็นคุณค่า แบบแผนดังกล่าวมีปัจจัยของสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ และสังคม เป็นตัวกำหนดการจัดระเบียบทางสังคมและพฤติกรรมแต่ละคนในสังคมนั้น คนกลุ่มหนึ่งๆ ย่อมมีวิถีชีวิตเป็นของตนเองเพื่อปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อม ให้สามารถเผชิญกับ แรงกดดันจากสิ่งแวดล้อมได้อย่างราบรื่น วิถีชีวิตจึงเป็นทั้งวิถีในการดำเนินชีวิต หลักเกณฑ์ในการ ดำเนินชีวิตและเครื่องมือเครื่องใช้วัตถุต่างๆ ทั้งที่เป็นธรรมชาติ และคิดประดิษฐ์ขึ้นเพื่อนำมาใช้ใน การดำเนินชีวิตท่ามกลางสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและมีการติดต่อสื่อสารกัน ระหว่างกลุ่มสังคมต่างๆ อยู่ตลอดเวลา

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแรงงานต่างด้าวที่ผู้สัมภาษณ์ได้มีการสร้างประเด็นคำถามขึ้นเองไม่ว่าจะเป็นเรื่องสภาพความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานต่างด้าว ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว จากการสัมภาษณ์เชิงลึกจากแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้ผลการสัมภาษณ์เกี่ยวกับสภาพความเป็นอยู่ และการดำเนินชีวิตประจำวันของแรงงานต่างด้าว ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ดังนี้

4.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

จากการสัมภาษณ์นางโทน และนายก่อย(นามสมมติ) ผู้ซึ่งทำงานในกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระที่ลี้กึ่งแห่งหนึ่ง และนายวิน และนายปิ่น(นามสมมติ) ผู้ซึ่งทำงานในกลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรมแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ผลจากการสัมภาษณ์พบว่า หลังจากที่ได้อเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครแล้ว ทำให้มีสภาพการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นจากแต่ก่อนเยอะ เมื่อก่อนตอนอยู่พม่าลำบาก น้ำก็ไม่มีใช้ต้องใช้ใช้น้ำบาดาล ไฟฟ้าก็ไม่มีใช้ ต้องจุดตะเกียงหรือจุดเทียนเพื่อความสว่าง แต่ปัจจุบัน มีไฟฟ้าใช้ จึงทำให้ตะเกียง และเทียนไขไม่มีประโยชน์กับแรงงานต่างด้าวอีกต่อไป อีกทั้งยังมีน้ำประปาที่สะอาดอีกด้วย

ส่วนสภาพที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าวในกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระตามลี้กึ่ง และกลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรมนั้น ส่วนใหญ่เป็นการอาศัยอยู่กับนายจ้าง หรืออาศัยอยู่ที่สถานประกอบการของตน เนื่องจากว่าเป็นสวัสดิการที่นายจ้างยื่นให้แก่แรงงานต่างด้าว เนื่องจากกลุ่มอาชีพนี้จะมีลักษณะการทำงานที่ต้องตื่นแต่เช้า ถ้าหากไปพักอาศัยอยู่ที่อื่นจะทำให้ทำงานที่ได้เกิดความล่าช้า เนื่องจากต้องอาศัยเวลาในการเดินทางมาทำงานไกล และอาจส่งผลให้วัตถุประสงค์ของนายจ้างเกิดความเสียหายไม่สุด ซึ่งเป็นประเด็นที่นายจ้างตัดสินใจให้ที่พักอาศัยแก่แรงงานต่างด้าวนั้นเอง ซึ่งสภาพที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวนั้น เป็นห้องแถว 5-6 ชั้น ชั้นละ 10 ห้อง พักได้ห้องละ 3-4 คน ส่วนใหญ่จะพักอยู่กับแรงงานต่างด้าวที่เป็นญาติพี่น้องของตน หรือกับเพื่อนฝูงที่ตนสนิทด้วย ซึ่งนายก่อยได้กล่าวไว้ว่า “ชีวิตตอนนี้ดีขึ้น ไม่ลำบากแล้ว อยู่บ้านลำบากมากก็เยอะ นายจ้างใจดีมีที่พักให้ด้วย เลิกงานก็ได้อยู่กับลูกกับเมีย ได้ตั้งวงกินเหล้ากับเพื่อนอีกต่างหาก” (ก่อย 2554)

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์กลุ่มแรงงานต่างด้าวที่ทำงานในอาชีพอุตสาหกรรม ซึ่งประกอบไปด้วย พี่สวย พี่ออม และนางแอน(นามสมมติ) พบว่ามีสภาพการดำเนินชีวิตที่เหมือนกับผู้ที่ทำงานในกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระที่ลี้กึ่ง ผู้ที่ทำงานในกลุ่มอาชีพเกษตรกรกรรมแห่งหนึ่งในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครกล่าวคือ หลังจากที่ได้อเข้ามาทำงานในจังหวัดสมุทรสาครแล้ว ทำให้มีสภาพการดำเนินชีวิตที่ดีขึ้นจากแต่ก่อนเยอะ เมื่อก่อนตอนอยู่พม่าลำบาก น้ำก็ไม่มีใช้ต้องใช้ใช้น้ำบาดาล ไฟฟ้า

ก็ไม่มิใช่ ต้องจุดตะเกียงหรือจุดเทียนเพื่อแสงสว่าง แต่ปัจจุบัน มีไฟฟ้าใช้ จึงทำให้ตะเกียง และ เทียนไขไม่มีประโยชน์กับแรงงานต่างด้าวอีกต่อไป อีกทั้งยังมีน้ำประปาที่สะอาดอีกด้วย

สภาพที่อยู่อาศัยของแรงงานต่างด้าวในกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเช่า ห้องแถว หรือเช่าบ้านพักเป็นหลังๆ อยู่กันแบบครอบครัว ญาติพี่น้อง หรืออยู่กับเพื่อนฝูงที่ทำงานอยู่ด้วยกัน โดยจะอยู่กันแบบเป็นชุมชนแรงงานต่างด้าวด้วยกันทั้งสิ้น ซึ่งชุมชนในลักษณะดังกล่าวจะมีความแออัดไปด้วยห้องแถว และบ้านพักประมาณ 50-100 ห้อง อีกทั้งยังแออัดไปด้วยประชากรที่อาศัยอยู่ในชุมชนนั้น ลักษณะห้องแถว หรือบ้านพักจะเป็นพื้นปูนซึ่งง่ายต่อการทำความสะอาด ซึ่งมีความแตกต่างกับที่พักอาศัยในภูมิลำเนาเดิมโดยสิ้นเชิง เพราะที่ภูมิลำเนาเดิมเป็นพื้นไม้ บ้านโดยที่อ้อมได้กล่าวว่า “บ้านช่องดูแลง่าย เพราะมันเป็นปูน ตอนนี่ก็กวาดถูตลอด คนมันเยอะ ฝุ่นมันก็เลยเยอะ เมื่อก่อนเคยอยู่แต่บ้านไม้ กวาดได้อย่างเดียว ถูไม่ได้เลย” (อ้อม 2554)

การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในแต่ละวันของกลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ และกลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม จะหมดไปกับการทำงานในอาชีพของตนเองเป็นส่วนใหญ่ แต่ถ้าจะกล่าวถึงเรื่องการดำเนินชีวิตนอกเหนือจากการทำงานในแต่ละวันแล้ว แรงงานต่างด้าวกล่าวเหมือนกัน คือ หลังจากเลิกทำงานในช่วงเวลาประมาณ 17.00 -21.00 น. ส่วนใหญ่จะไปตลาดนัดแถวที่พักของตนเอง และกลับมาประกอบอาหารทานกันในครอบครัว หรือไม่ก็ออกไปเที่ยว หาซื้อของกินของใช้ ตามตลาดสดมหาชัย หรือตามห้างสรรพสินค้า บิ๊กซี และ โลตัสซูเปอร์มาร์เก็ต และช่วงเวลาประมาณ 21.00 -05.00 น. จะเป็นเวลาพักผ่อนของแรงงานต่างด้าว แต่หากเป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์หรือวันหยุดปกติแล้วนั้น ชาวแรงงานต่างด้าวส่วนหนึ่งจะพักผ่อนอยู่กับห้องพักของตน และอีกส่วนหนึ่งจะรวมตัวกับเพื่อนแรงงานต่างด้าวด้วยกัน ไปทำบุญตามวัดต่างๆ ในจังหวัดสมุทรสาคร หรืออาจจะไปเที่ยวตามจังหวัดต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น ทะเล น้ำตก หรือสถานที่ท่องเที่ยวอื่นๆ

ผลงานวิจัยนี้ศึกษาเกี่ยวกับวิถีชีวิตส่วนใหญ่อยู่บนเรือประมง เพราะเนื่องจากจะต้องออกทะเลเพื่อลากอวนเป็นเวลานานกว่าจะได้ขึ้นฝั่ง จึงจำเป็นต้องกิน นอน ทำกิจกรรมทุกอย่างบนเรือประมงทั้งสิ้น ซึ่งนายกิตติกล่าวไว้ว่า “ตื่นเช้ามาก็อยู่บนเรือ มองไปทางไหนก็เห็นแต่ทะเล” (กิตติ 2554)

4.2 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

จากการสัมภาษณ์กลุ่มแรงงานต่างด้าวถึงประเด็นปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิต ของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนั้น ไม่ค่อยพบเท่าไรนัก แต่ก็อาจจะมิในเรื่องของการถูกกักอวนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นการกักอวนในรูปของการจับ และตรวจค้น

บัตรแรงงานต่างด้าว หรือพาสปอร์ต ปัญหาและอุปสรรคในเรื่องนี้ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในปัจจุบันมาก เพราะทำให้แรงงานต่างด้าวหวาดระแวงเรื่องการเดินทางไปไหนมาไหน ในจังหวัดสมุทรสาครทุกครั้ง หากเมื่อแรงงานต่างด้าวพบเห็นเจ้าหน้าที่ของรัฐคนใดผ่านมา ก็เกิดอาการตกใจ ทำอะไรไม่ถูก ถึงแม้ว่าตนจะไม่ได้กระทำความผิด และมีบัตรแรงงานต่างด้าวที่ถูกกฎหมายแล้วก็ตาม “เดินข้างถนนอยู่ดีๆบอกให้เราหยุด เป็นพม่ารึเปล่าเนี่ย เอาบัตรมาดูหน่อยดิ ใ้อ้เราก็ตกใจหมด เกือบจะวิ่งแล้ว” (แอน 2554)

เมื่อได้สัมภาษณ์พี่อ้อม (นามสมมติ) แรงงานต่างด้าวชาวพม่า ซึ่งประกอบอาชีพในโรงงานอุตสาหกรรมแห่งหนึ่ง พบว่าอีกปัญหาหนึ่งที่จะมองข้ามไปไม่ได้เลยคือ ปัญหาการถูกดูหมิ่นทางสังคมของกลุ่มแรงงานต่างด้าว เนื่องจากแรงงานต่างด้าวถูกมองว่าเป็นแรงงานชนชั้นต่ำ เป็นผู้อพยพเข้ามาจากชายแดน จึงทำให้แรงงานหรือประชาชนชาวไทยดูหมิ่นเหยียดหยาม และไม่พอใจ ไม่ว่าแรงงานต่างด้าวจะทำอะไร ไปไหน ประชาชนชาวไทย ก็จะมองว่าไม่ดีตลอดเวลา เพราะเนื่องจากมีทัศนคติหรือมีอคติที่ไม่ดีกับแรงงานต่างด้าวมาตั้งแต่แรกแล้วนั่นเอง ซึ่งพี่อ้อมได้กล่าวไว้ดังนี้ “บางครั้งขึ้นรถสองแถว ก็โดนนั่งใกล้ๆเค้า เค้าก็นินทาเราทันทีเลย หว่าเราเป็นพม่าบ้าง หว่าเรามีกลิ่นตัวเหม็นบ้าง โถ้เฮ้ย! คิดว่าเราฟังภาษาไทยไม่ออกมั้ง” (อ้อม 2554)

และพี่สวยได้กล่าวเพิ่มเติมว่า “ไปเดินตลาดนัด ได้ยินคนไทยเค้าซุบซิบๆ กัน แต่พี่ก็ไม่ได้ทำอะไรหรอก บางครั้งอยู่ดีๆ เค้าก็คำพิขึ้นมมาจๆ แหะละ “ไม่รู้เค้าเป็นอะไรกัน” (สวย 2554)

ที่อยู่อาศัย ถือว่าเป็นปัญหาที่สำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวอีกปัญหาหนึ่ง เหตุผลที่ที่อยู่อาศัยนั้นเป็นปัญหาต่อแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนั้น เพราะว่าที่อยู่อาศัย มีลักษณะที่แออัด หนาแน่น ประชากรทำให้หอพัก หรือบ้านพักมีมากเกินไป หอพักก็มีลักษณะแคบ ไม่กว้างขวาง อากาศถ่ายเทไม่สะดวก จึงส่งผลให้มีกลิ่นที่ไม่พึงประสงค์ ซึ่งก็คือ กลิ่นอับชื้น หรือกลิ่นเครื่องเทศที่ชาวแรงงานต่างด้าวใช้เป็นวัตถุดิบหลักในการประกอบอาหาร และก็จะส่งผลให้ชาวแรงงานต่างด้าวนั้นมีสุขภาพที่แข็งแรง อาจไม่สบายเกิดโรคติดต่อได้ ซึ่งนางแอนได้ให้ความคิดเห็นไว้ดังนี้ “หอพักสกปรก เจ้าของหอเค้าไม่มีแม่บ้านมาทำความสะอาดเลย ไม่มีช่องลมระบายอากาศด้วย ทำให้กลิ่นกับข้าวไม่มีที่ระบาย เหม็นคุ้งไปหมด” (แอน 2554)

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษา อภิปรายและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร มีวัตถุประสงค์เพื่อทราบถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร และลักษณะปัญหาและอุปสรรคในการทำงานของแรงงานต่างด้าว เพื่อนำไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการ ให้ความช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวระดับจังหวัด และระดับประเทศต่อไปในอนาคต โดยผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาข้อมูลในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และทำการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) กับกลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Key Informant) ในครั้งนี้จากความคิดเห็นของแรงงานต่างด้าวและผู้ที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าวโดยตรง ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

สรุปผลการศึกษา

การวิจัยเรื่อง “การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร” สามารถสรุปผลตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง

จังหวัดสมุทรสาคร

4. เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย พบว่าสภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวทั้งด้านครอบครัว ด้านสังคม และด้านการทำงานนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี โดยการดำรงชีพของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทยนั้นจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สภาพการดำเนินชีวิตในภูมิภาคเดิมนั้นจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก แรงงานต่างด้าวส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาที่ค่อนข้างต่ำ ปัญหารายได้ไม่เพียงพอจึงเป็นปัญหาหลักของแรงงานต่างด้าวเหล่านี้ สำหรับสภาพที่อยู่อาศัยนั้นมีการอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่จะหมดไปในเรื่องของอาหารการกิน อาหารการกินของแรงงานต่างด้าวในภูมิภาคเดิมนั้นเป็นไปตามอัตรภาพ

การทำงานของแรงงานต่างด้าวในภูมิภาคเดิมนั้นไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน แรงงานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำไร่ ทำนา ทำสวน ปลูกพืช ผัก รวมถึงผลไม้ต่างๆ ผลผลิตที่ได้นั้นนำไปบริโภคเป็นส่วนใหญ่ แล้วที่เหลือจากการบริโภคก็นำไปขาย ซึ่งมีปริมาณไม่มากและขายไม่ค่อยได้ราคา ส่วนหลังจากหมดฤดูทำนาหรือฤดูเก็บเกี่ยวแล้วแรงงานเหล่านี้ก็ไม่มีรายได้เสริมจากอาชีพอื่น สำหรับแรงงานบางคนก็ไปรับจ้างอิสระในกรุงอย่างกึ่งเมืองหลวงของประเทศพม่า แต่ก็ไม่สามารถอยู่ได้นานเนื่องจากในเมืองหลวงนั้นมีค่าครองชีพสูง รายได้ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายซึ่งก็ไม่สามารถแก้ไขปัญหาความยากจนนี้ได้

สภาพปัญหาและอุปสรรคที่แรงงานต่างด้าวเผชิญอยู่ก่อนเข้าสู่ประเทศไทยนั้นไม่ค่อยมีความแตกต่างกัน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องความลำบาก สภาพการเงินรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพ เนื่องจากราคาเครื่องอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้นตลอดแต่รายได้ของแรงงานเหล่านี้ไม่ได้เพิ่มขึ้นตาม อีกทั้งยังมีปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองภายในประเทศ ทำให้เกิดการประท้วง สู้รบ และปราบปรามกันอยู่เนืองๆ เกิดความไม่สงบต่างๆ ประกอบกับการปกครองระบบเผด็จการ ทำให้ประชาชนในประเทศเกิดความไม่มั่นคง แสวงหาเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีกว่า

ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

แรงงานต่างด้าวที่อพยพเข้าสู่ประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า เชื้อชาติพม่า และมอญ ส่วนใหญ่นั้นจะอพยพเข้าสู่ประเทศไทยทางอันกอกเมสสอค จังหวัดตาก และเกาะสอง จังหวัดระนอง โดยสาเหตุของการอพยพเข้ามาของแรงงานต่างด้าว มีทั้งที่เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของผู้อพยพไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เกิดปัญหาความยากจน อดอยาก เกิดภาวะแรงงานล้นเกิน หรือประเทศเกิดสงคราม มีการสู้รบภายในประเทศของผู้อพยพ ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน อีกทั้งประเทศของผู้อพยพนั้นไม่มีมาตรฐานการควบคุมการออกนอกประเทศทำให้เกิดการอพยพออกนอกประเทศทำได้ง่ายขึ้น ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้อันเป็นปัจจัยดึงดูด

ให้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน นอกจากนั้นการเข้าออกตามแนวชายแดนกระทำได้ง่าย เพราะช่องทางเข้าออกมีมากทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐควบคุมดูแลไม่ทั่วถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติตัวเป็นนายหน้าหาแรงงานต่างด้าวให้กับนายจ้างในประเทศ และจากการที่ประเทศไทยเป็นศูนย์กลางของความเจริญในภูมิภาคนี้ ยิ่งเป็นแรงจูงใจให้มีแรงงานต่างด้าวอพยพเข้ามาหางานทำเป็นจำนวนมาก

การเข้ามาสู่ประเทศไทยส่วนใหญ่นั้นจะเป็นการลักลอบเข้ามา เนื่องจากการเข้าออกตามแนวชายแดนทำได้ง่ายและมีหลายช่องทางทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดูแลได้ไม่ทั่วถึง อีกทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐบางคนประพฤติตัวเป็นนายหน้าหาแรงงานต่างด้าวให้กับนายจ้างในประเทศ โดยเสียค่าใช้จ่ายจำนวนหนึ่งเป็นเงินไทยประมาณ 7,000-15,000 บาท โดยจะมีการนัดวันและเวลาที่จะมารับ โดยในการเดินทางนั้นบางครั้งแรงงานเหล่านี้ก็ต้องเดินป่าเพื่อหลบด่านตรวจคนเข้าเมือง หลังจากนั้นนายหน้าซึ่งเป็นคนไทยเหล่านี้ก็จะพาแรงงานต่างด้าวไปส่งตัวให้กับนายจ้างที่ต้องการว่าจ้างแรงงานต่างด้าว โดยนายหน้าเหล่านี้จะได้รับเงินค่านายหน้า กล่าวคือนายหน้าจะได้รับเงินทั้งจากผู้ประกอบการและแรงงานต่างด้าว แต่ก็มีแรงงานต่างด้าวบางคนที่ไม่ต้องเดินป่าเพื่อหลบด่านตรวจคนเข้าเมือง แต่พอถึงด่านตรวจคนเข้าเมืองนายหน้าก็จะให้แรงงานเหล่านี้ก้มหน้าลงแล้วไม่ต้องพูดอะไรทั้งสิ้น เพราะนายหน้าเหล่านี้บางคนเป็นลูกน้องของผู้มีอิทธิพลซึ่งมีจะการตกลงให้สินบนเพื่ออำนวยความสะดวกในการลักลอบเข้าเมือง นอกจากนี้ยังมีแรงงานต่างด้าวบางคนที่ไม่ได้เข้าประเทศไทยอย่างถูกต้องตามกฎหมาย โดยมีวีซ่าและใบอนุญาตทำงานถูกต้องตามกฎหมายทุกอย่าง แต่ก็เป็นส่วนน้อยมาก ซึ่งหลังจากแรงงานต่างด้าวเหล่านี้เข้าสู่ประเทศไทยเรียบร้อยแล้ว ก็จะมีนายหน้าคอยหางานให้ โดยจะต้องเสียค่านายหน้าเป็นเงินจำนวนหนึ่ง แม้ว่าแรงงานเหล่านี้จะมีเงินไม่มากนักแต่พวกเขาก็ต้องจ่ายค่านายหน้าให้นายหน้าเพื่อให้เขาหางานให้ ซึ่งหลังจากที่มียางานทำแล้ว นายจ้างหรือผู้ประกอบการก็จะพาแรงงานเหล่านี้ไปขึ้นทะเบียนแรงงานต่างด้าว โดยจะมีรายละเอียดเกี่ยวกับนายจ้างหรือสถานประกอบการที่แรงงานเหล่านี้ทำงานด้วย อีกทั้งยังมีผู้ประกอบการบางรายที่ทำพาสปอร์ตให้กับแรงงานต่างด้าวเหล่านี้อีกด้วย

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

จากการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครพบว่า มีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละกลุ่มอาชีพ โดยจะแบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม กลุ่มอาชีพประมง และกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ จึงสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

กลุ่มอาชีพเกษตรกรรม มีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพนี้ไม่ค่อยมีความเสี่ยง และไม่ถูกกดดันจากนายจ้างในระหว่างการปฏิบัติงาน เนื่องจากเป็นงานที่ทำกันเหมือนครอบครัว งานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละวันจึงไม่ค่อยหนักเท่าใดนัก ค่าตอบแทน และสวัสดิการก็จะขึ้นอยู่กับนายจ้างเป็นผู้กำหนด โดยอยู่ในฐานที่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวยอมรับร่วมกันได้ ส่วนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานจะเป็นเรื่องของการสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจกันในระยะแรกๆ ของการเข้างานใหม่

กลุ่มอาชีพอุตสาหกรรม มีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพนี้ไม่มีความเสี่ยงต่ออันตราย เนื่องจากทางโรงงานได้มีมาตรการรักษาความปลอดภัยเป็นอย่างดี แต่อาจจะมีกรถูกกดดันจากนายจ้าง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลผลิตที่มีประสิทธิภาพ ค่าตอบแทนและสวัสดิการจะได้เท่ากับแรงงานชาวไทย ส่วนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานจะเป็นเรื่องของการสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจกันในระยะแรกๆ ของการเข้างานใหม่

กลุ่มอาชีพประมง มีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับต่ำ ซึ่งสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพนี้มีความเสี่ยง และอันตราย เนื่องจากต้องเจอกับอุบัติเหตุตลอดจนคลื่นลม รวมถึงภัยธรรมชาติทางทะเล ค่าตอบแทน และสวัสดิการก็จะขึ้นอยู่กับนายจ้างเป็นผู้กำหนด โดยอยู่ในฐานที่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวยอมรับร่วมกันได้ ส่วนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำงานจะเป็นเรื่องของการสื่อสารกันไม่ค่อยเข้าใจกันในระยะแรกๆ ของการเข้างานใหม่ และปัญหาปัญหาเรื่องค่าแรงงานที่น้อยเกินไป ไม่คุ้มกับค่าเหนื่อย ปัญหางานที่หนักและเสี่ยงทั้งอันตรายจากเครื่องมือค้ำคั่ว และเสี่ยงจากภัยทางทะเล

และกลุ่มอาชีพรับจ้างอิสระ ซึ่งได้แก่อาชีพรับจ้างชำแหละ และ แกะ ล้างกุ้งสด มีคุณภาพชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพนี้ไม่มีความเสี่ยง แต่ต้องอาศัยความอดทน และขยันเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินค่าจ้างตามน้ำหนัก และจำนวนกุ้งที่แกะได้ ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่ได้จะขึ้นอยู่กับนายจ้างเป็นผู้กำหนด โดยอยู่ในฐานที่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวยอมรับร่วมกันได้ ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องการสื่อสาร และรองลงมาคือปัญหาการแย่งกุ้งของแรงงานคนเก่า โดยการแก้ไขปัญหานี้คือ นายจ้างมีมาตรการ และบทลงโทษ หรืออาจจะเรียกคู่กรณีเข้าไปตกลงกัน

สรุปคือ หากมองภาพรวมของประเด็นคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครแล้ว คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากสภาพการทำงาน และลักษณะงานไม่ค่อยมีความเสี่ยง และอันตรายเท่าใดนัก ค่าตอบแทน และสวัสดิการก็จะขึ้นอยู่กับนายจ้างเป็นผู้กำหนด โดยอยู่ในฐานที่นายจ้างและแรงงานต่างด้าวยอมรับร่วมกันได้ ปัญหาในการทำงานส่วนใหญ่คือ ปัญหาการสื่อสารที่ไม่เข้าใจ

และปัญหาอื่นๆ ซึ่งมีแนวทางแก้ไขปัญหาได้โดย นายจ้างหรือผู้ประกอบการได้มีการสร้างกฎระเบียบ ข้อบังคับ และบทลงโทษต่างๆในการทำงาน เพื่อลดปัญหา และอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ในระหว่างการทำงานของแรงงานต่างด้าวเอง

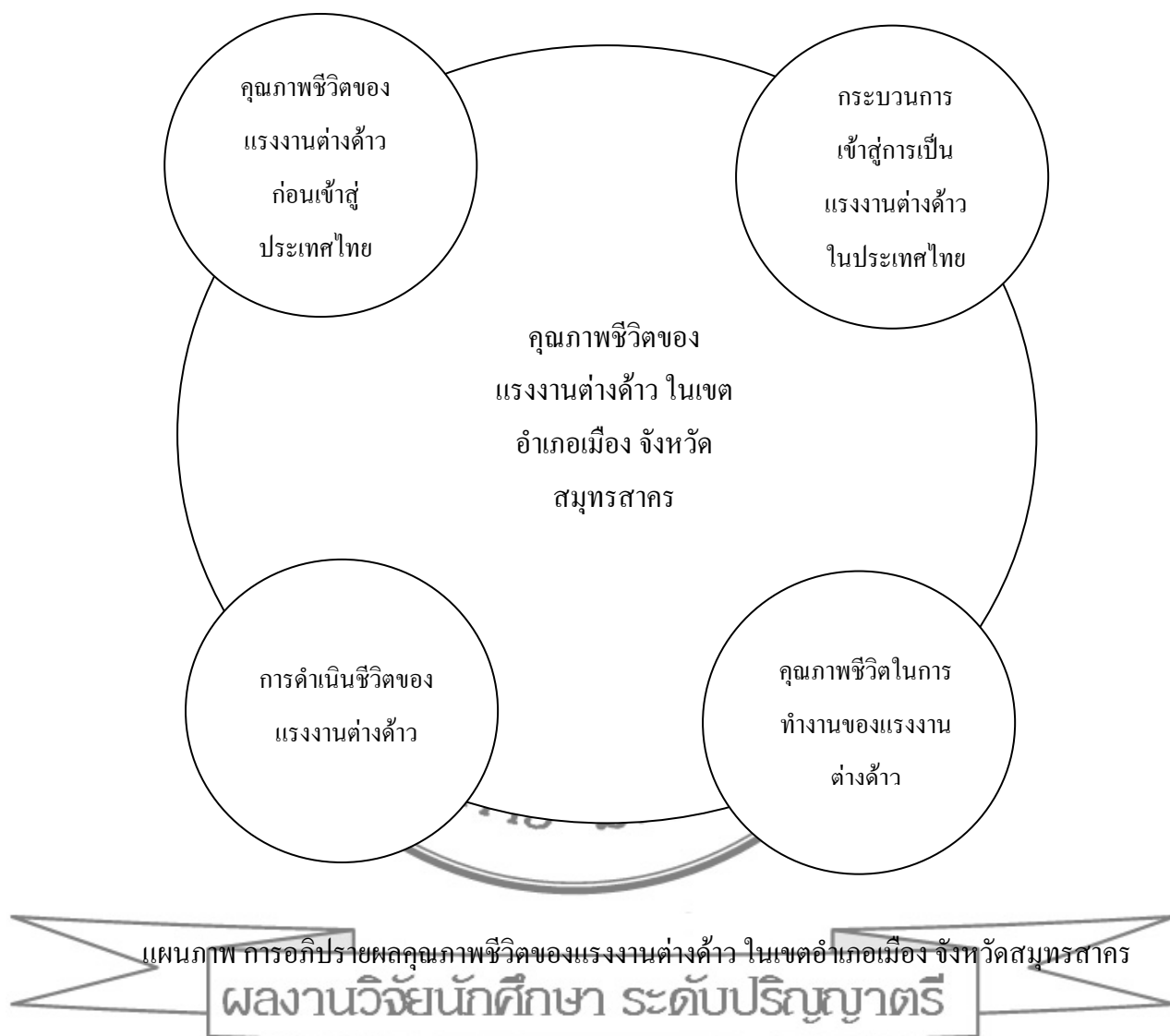
ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

จากการวิจัยพบว่า โดยรวมแล้วการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครนั้นอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย เนื่องจากสภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวดีขึ้น แต่ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวยังไม่หมดไป จึงสรุปผลวิจัยได้ดังนี้

สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว ส่วนใหญ่จะหมดไปกับการทำงาน แต่หากมองในภาพรวมแล้ว จะอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้น เนื่องจากก่อนเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย ได้มีการดำเนินชีวิตที่ยากลำบาก ไม่มีไฟฟ้า หรือน้ำกินน้ำใช้ แต่เมื่อมาเป็นแรงงานต่างด้าวเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาครแล้ว กลับมีการดำเนินชีวิตที่ดีกว่า มีที่พักอาศัยที่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากนายจ้าง มีไฟฟ้า มีน้ำกินน้ำใช้ มีเวลาในการอยู่ร่วมกับครอบครัวหลังจากเลิกงาน หรือหยุดงาน ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว คือ การถูกก่อกวนโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งเป็นการก่อกวนในรูปของการจับ และตรวจค้นบัตรแรงงานต่างด้าว หรือพาสปอร์ต ซึ่งส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในปัจจุบันมาก ปัญหาการถูกดูหมิ่นทางสังคมของกลุ่มแรงงานต่างด้าว และปัญหาความแออัดของที่พักอาศัย ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนมีผลต่อการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวทั้งสิ้น

ผลงานวิทยานิพนธ์ศึกษา ระดับปริญญาตรี

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย

คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ก่อนที่จะเข้าสู่ประเทศไทยนั้นมีคุณภาพชีวิตที่ไม่ดี สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างลำบาก การดำรงชีพจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์และทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด

สภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิมของแรงงานแต่ละคนนั้นไม่ค่อยมีความแตกต่างกันมาก ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ผลผลิตที่ได้นำไปจำหน่ายและบริโภคในครัวเรือน ซึ่งรายได้นั้นก็เพียงพอต่อการยังชีพ และสำหรับแรงงานบางคนที่ไปทำงานในเมืองหลวงของประเทศก็ไม่สามารถอยู่ได้ เนื่องจากค่าครองชีพที่สูง

สภาพปัญหา และอุปสรรคที่แรงงานต่างด้าวเผชิญอยู่ก่อนที่จะย้ายถิ่นฐานเข้าสู่ประเทศไทยคือ ปัญหาสภาพเศรษฐกิจในถิ่นฐานเดิมไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงาน เกิดปัญหาความยากจน รวมถึงการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตย ทำให้ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ทำให้ประชาชนต้องการที่จะแสวงหาความเป็นอยู่ที่ดีกว่า

ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

สาเหตุของการอพยพเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทยมีทั้งที่เกิดจากปัจจัยผลักดันและปัจจัยดึงดูด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการย้ายถิ่นฐาน และปัจจัยการย้ายถิ่นฐานของแรงงานต่างด้าว สำหรับคนต่างด้าวที่มีความประสงค์ที่จะทำงานในประเทศไทย มีกระบวนการดังนี้

ก.1. คนต่างด้าวที่ยังไม่ได้เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร ประสงค์จะทำงานในประเทศไทย

ก.1.1 ต้องไปติดต่อขอวีซ่า Non-Immigrant B ณ สถานทูตไทยประจำประเทศนั้นๆ

1.2 กรณีไปขอวีซ่า Non-Immigrant แล้ว สถานทูตไทยต้องการหนังสือรับรองการอนุญาตทำงานของคนต่างด้าว

1.3 นำหนังสือแจ้งผลการพิจารณาอนุญาตให้เข้ามาทำงาน ที่นายจ้างส่งให้ไปประกอบยื่นขอวีซ่า Non-Immigrant B ที่สถานทูตไทยประจำประเทศนั้นๆ

1.4 เมื่อคนต่างด้าวเดินทางเข้ามาในราชอาณาจักรแล้วต้องไปติดต่อยื่นคำขอรับใบอนุญาตทำงานตาม มาตรา 8 ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่เดินทางเข้ามาในราชอาณาจักร พร้อมทั้งยื่นเอกสารหลักฐานเพิ่มเติม ดังนี้

- สำเนา หนังสือเดินทาง หรือใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว โดยถ่ายสำเนาทุกหน้าพร้อมรายการ แสดงการประทับตราให้อยู่ในราชอาณาจักรประเภทคนอยู่ชั่วคราว มิใช่ประเภทนักท่องเที่ยวหรือ ผู้เดินทางผ่าน พร้อมฉบับจริง

- หนังสือแจ้งการพิจารณาอนุญาตให้เข้ามาทำงานได้

(ต้นฉบับ)

- ใบรับรองของผู้ประกอบวิชาชีพเวชกรรม ซึ่งรับรองว่าผู้ขอไม่มีโรคตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งออกตามความในมาตรา ๑๐ แห่งพระราชบัญญัติการทำงานของคนต่างด้าว

2. คนต่างด้าวที่เข้ามาในราชอาณาจักรแล้ว ประสงค์จะทำงาน ทั้งในกรณีจะขออนุญาตทำงานครั้งแรก หรือ กรณีใบอนุญาตเดิมขาดอายุจึงต้องขอใหม่

2.1 คนต่างด้าวต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้

- มีถิ่นที่อยู่ในราชอาณาจักรตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง (มีหลักฐานในสำคัญถิ่นที่อยู่และใบสำคัญประจำตัวคนต่างด้าว) หรือได้รับอนุญาตให้เข้ามาในราชอาณาจักรเป็นการชั่วคราว (Non-Immigrant Visa) ตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง โดยมีผู้ได้รับอนุญาตให้เข้ามาในฐานะนักท่องเที่ยว (Tourist Visa) หรือผู้เดินทางผ่าน (Transit Visa)

- มีความรู้และความสามารถในการทำงานตามที่ขออนุญาต

- ไม่เป็นบุคคลวิกลจริตหรือมีจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ไม่เป็นผู้เจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรัง วัณโรคในระยะอันตราย โรคเท้าช้างในระยะปรากฏอาการอันเป็นที่รังเกียจแก่สังคม โรคจิตขาดสติให้โทษอย่างร้ายแรง โรคพิษสุราเรื้อรัง

- ไม่เคยต้องโทษจำคุกในความผิดตามกฎหมายว่าด้วยคนเข้าเมือง หรือกฎหมายว่าด้วยการทำงานของคนต่างด้าวภายในระยะเวลา 1 ปีก่อนวันขอรับใบอนุญาต

2.2 ไปติดต่อยื่นคำขอรับใบอนุญาตทำงานตามแบบคำขอ ตท.2 พร้อมเอกสารหลักฐานประกอบแบบคำขอตามที่กำหนด ณ สำนักงานของกรมการจัดหางาน ซึ่งสถานประกอบการของนายจ้างนั้นตั้งอยู่

- ในเขตกรุงเทพมหานครให้ติดต่อสำนักบริหารแรงงานต่าง

ด้าว กรมการจัดหางาน

ผลงานวิจัยนักศึกษาระดับปริญญาตรี
- ในต่างจังหวัดติดต่อสำนักงานจัดหางานจังหวัด ซึ่งสถานประกอบการของนายจ้างนั้นตั้งอยู่

ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับจุดเริ่มต้น ในการตั้งทฤษฎีเกี่ยวกับการอพยพ (Law of migration) ซึ่งเป็นการอธิบายมูลเหตุแห่งการเข้ามาหางานทำของผู้ลี้ภัยหลบหนีเข้าเมืองว่ามีทั้งที่เป็นปัจจัยผลักดันและปัจจัยดูด กล่าวคือ ปัจจัยผลักดันเกิดจากสภาพเศรษฐกิจในประเทศของผู้อพยพไม่เอื้ออำนวยต่อการทำงานทำให้รายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต เกิดปัญหาความยากจนอดอยาก ปัญหาการปกครองที่ไม่เป็นประชาธิปไตยทำให้ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ในขณะที่ปัจจัยดึงดูดจะเกิดจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศไทยที่เจริญเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว ก่อให้เกิดโอกาสในการทำงานและแสวงหารายได้ อันเป็นปัจจัยดึงดูด

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

จากผลการศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ด้านการทำงานปรากฏว่า แรงงานต่างด้าวมียุทธศาสตร์ชีวิตในการทำงานอยู่ในระดับที่น่าพอใจ โดยในด้านการทำงาน แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยส่วนใหญ่จะยึดอาชีพ อุตสาหกรรม ประมง เกษตรกรรม และรับจ้างอิสระ ตามลำดับ โดยเหตุผลที่ได้เข้ามาทำงานมาจากความจำเป็น เนื่องจากเห็นว่ามียารายได้ดีกว่าในประเทศของตน และมีเวลาพักผ่อนเพียงพอ มีเงินพอเก็บ เมื่อมีปัญหาในการทำงานก็จะแจ้งให้หัวหน้างานทราบ ในการทำงานกับเพื่อนร่วมงานที่เป็นคนไทย และหัวหน้างานมีการปฏิบัติที่ดีต่อแรงงานต่างด้าว ด้านสวัสดิการและค่าตอบแทนมีความยุติธรรมต่อแรงงานต่างด้าว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรุณรัตน์ หล้าวิไลเกษร (2546 บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาสภาพชีวิต และความเป็นอยู่ของแรงงานสตรีไทยในฮ่องกง: ศึกษากรณีผู้ช่วยแม่บ้านไทยในฮ่องกง คือ เรื่องรายได้ซึ่งดีกว่าการทำงานในประเทศไทย ด้วยเหตุผลนี้จึงทำให้มีแรงงานคนต่างด้าวเข้ามาทำงานในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี (กรมการจัดหางาน 2539) ซึ่งมีทั้งถูกกฎหมายและผิดกฎหมายจึงทำให้เห็นได้ว่าการได้เข้ามาทำงานในประเทศไทยนั้น ทำให้คุณภาพชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนพวกนี้ดีขึ้นในระดับหนึ่ง

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร พบว่าอยู่ในเกณฑ์ที่ดีขึ้นกว่าก่อนเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย แต่ไม่ถึงขั้นดีมาก โดยการดำเนินชีวิตในแต่ละวันของแรงงานต่างด้าวจะทุ่มเทให้กับการทำงานเป็นส่วนใหญ่ และให้เวลาที่เหลือว่างจากการทำงานกับครอบครัวทั้งหมด ในเรื่องของที่พักอาศัยของแรงงานต่างด้าวนั้นพบว่ามีความแออัด และหนาแน่นไปด้วยชาวแรงงานต่างด้าวด้วยกัน ซึ่งส่งผลให้เกิดปัญหาตามมาหลายอย่าง อาจตามมาซึ่งปัญหาความรุนแรงในสังคมไทย โดยทางภาครัฐและภาคเอกชนควรร่วมมือกันส่งเสริมในเรื่องของสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น รวมไปถึงการให้ความคุ้มครองและความยุติธรรมกับแรงงานต่างด้าว เพื่อให้แรงงานกลุ่มดังกล่าวมีทัศนคติเชิงบวกต่อคนไทย และประเทศไทย อีกทั้งแรงงานต่างด้าวบางคนต้องการมีสัญชาติไทย เพราะเห็นว่าเศรษฐกิจดีกว่าซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ทักษิณ เห็นชอบดี (2546) ได้ทำการศึกษาเรื่องแนวทางการจัดการแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง ศึกษากรณีสัญชาติ ลาว พม่า และกัมพูชา ในจังหวัดสมุทรสาครปรากฏ สรุปได้ว่าแรงงานต่างด้าวบางคน ต้องการมีสัญชาติไทยรวมทั้งครอบครัวที่พามาด้วย เพราะประเทศไทยมีเศรษฐกิจที่ดีกว่า และมีรายได้สูงกว่า คนไทยเป็นคนใจดี สบายใจ ง่าย เพียงแต่พูดให้ถูกใจก็พอ ไม่จำเป็นต้องถูกต้อน เท่านั้นที่อยู่อย่างสบายใจ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาครัฐ

1.1.1 หน่วยงานของภาครัฐควรทำความเข้าใจกับผู้ประกอบการ ซึ่งเกี่ยวกับกฎหมายแรงงาน การว่าจ้างแรงงานต่างด้าวในสถานประกอบการ และทำความเข้าใจกับแรงงานต่างด้าวเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ควรจะได้รับ

1.1.2 หน่วยงานของภาครัฐควรที่จะส่งเสริมความรู้ให้กับพวกกลุ่มแรงงานต่างด้าว เพื่อนำไปสู่ความพร้อมในการปฏิบัติงานเนื่องจากแรงงานที่เข้ามาทำงานในสถานประกอบการมักเป็นแรงงานที่มีความรู้ต่ำ หากแรงงานต่างด้าวมีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงานก็จะทำให้งานนั้นสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

1.1.3 ควรมีการส่งเสริมด้านสภาพความเป็นอยู่ของแรงงานต่างด้าวให้ดีขึ้น เพื่อนำไปสู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี

1.1.4 ภาครัฐควรส่งเสริมให้แรงงานต่างด้าวได้รับความยุติธรรมจากสังคม สามารถดำรงชีวิตโดยไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับหน่วยงานภาคเอกชน

1.2.1 หน่วยงานภาคเอกชนควรมีมาตรการในการจูงใจแรงงาน ไม่ว่าจะเป็นการจูงใจด้วยผลตอบแทน หรือสวัสดิการต่างๆ ทั้งนี้เพื่อรักษาบุคลากรที่มีคุณภาพไว้ในองค์กร และเพื่อให้บุคลากรภายในองค์กรเกิดความภักดีต่อองค์กร

1.2.2 หน่วยงานภาคเอกชนควรสื่อสารกับภาครัฐให้เรื่องของการให้ความคุ้มครอง ความยุติธรรมกับแรงงานต่างด้าว

1.2.3 หน่วยงานภาคเอกชนควรจะให้ความร่วมมือกับภาครัฐในเรื่องของกฎหมายแรงงาน กระบวนการว่าจ้างแรงงานต่างด้าว เพื่อให้เกิดความถูกต้อง รวมถึงการได้รับความคุ้มครอง ความยุติธรรมจากภาครัฐ และสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่ควรจะได้รับ เช่น การตรวจสอบสภาพพนักงาน เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

2.1 หากจะมีการศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ควรที่จะศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวแบบแยกตามกลุ่มอาชีพในธุรกิจขนาดใหญ่ และธุรกิจขนาดย่อม (SME) แล้วนำคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวมาเปรียบเทียบกัน เพื่อให้ทราบว่าคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวที่อยู่ในภาคธุรกิจที่แตกต่างกันจะมีคุณภาพชีวิตที่แตกต่างกันหรือไม่

2.2 ควรมีการศึกษาศักยภาพในการทำงานของแรงงานต่างด้าว เพื่อทำให้ทราบถึงจุดเด่นจุดด้อย อันเป็นการพัฒนาศักยภาพของแรงงานต่างด้าว เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

บรรณานุกรม

กรมการจัดหางาน. “รายงานผลการศึกษาเรื่อง การตรวจติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานการ
บริหารจัดการแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า ลาว และกัมพูชา ตามมติคณะรัฐมนตรี ปี
2550.” กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน, 2550.

กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม. “สรุปนโยบายแก้ไขปัญหาแรงงาน
ต่างชาติ.” กรุงเทพฯ: เจริญวิทย์การพิมพ์, 2544.

จันทนา ห่านรุ่งชโรทร. “การปรับตัวของแรงงานต่างชาติ: ศึกษาเฉพาะกรณีแรงงานในจังหวัด
สมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยาประยุกต์ บัณฑิต
วิทยาลัยมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2542.

จิระเชษฐ เรื่องคิดครัดน์ และเอกนิษฐ์ มีกุล. “การศึกษาผลกระทบต่อผู้ประกอบการภายหลังการ
ตัดสินใจรับแรงงานต่างด้าวเข้าทำงานในธุรกิจประมง ตำบลมหาชัย จังหวัด
สมุทรสาคร.” งานวิจัยระดับปริญญาโท สาขาวิชาการจัดการธุรกิจและ
ภาษาอังกฤษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

จำเนียร จวงตระกูล. การวิจัยเชิงคุณภาพ: เครื่องมือสร้างสรรคือความรู้เพื่อการพัฒนาประเทศ.
พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพมหานคร : ศูนย์กฎหมายธุรกิจอินเตอร์เนชั่นแนล, 2550.

ชมพู มรุชวานิช, นวมน แก้วเกษมสี. “การเปรียบเทียบคุณภาพชีวิตในการทานและความผูกพันต่อ
องค์กร กรณีศึกษา พนักงานในสำนักงานของอุตสาหกรรมการผลิตในเขตจังหวัด
สมุทรสาคร และจังหวัดกาญจนบุรี.” งานวิจัยระดับปริญญาโท สาขาวิชาการ
จัดการธุรกิจทั่วไป บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

ชาย โพธิ์สิตา. ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร :

อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2550.

ดิเรก ฤกษ์ห่วย. การพัฒนาชนบท. กรุงเทพมหานคร : พิมพ์, 2527.

ชั้นยาพร พันธุ์อารีย์. การพัฒนาทักษะแรงงานเพื่อส่งเสริมให้เป็นผู้ประกอบการอิสระ. พิษณุโลก :

กลุ่มงานส่งเสริมการพัฒนาฝีมือและศักยภาพแรงงาน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค9
พิษณุโลก, 2546.

ธีระพงษ์ ฐริปาณิก. แรงงานต่างด้าวอาชีพประมงทะเล อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี. รายงานวิจัยย่อย
ฉบับสมบูรณ์ ชุดโครงการ การพัฒนาระบบสวัสดิการสำหรับคนจนและคนด้อยโอกาส
ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

ธีระพงษ์ ภูริปาณิก. “คุณภาพชีวิตการทำงานของแรงงานต่างชาติที่มีใบอนุญาตทำงาน.”

วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชานโยบายสาธารณะ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา, 2546.

นิพนธ์ คันธเสวี. มนุษย์สัมพันธ์เพื่อการพัฒนาสังคม. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2525.

นิตา ชูโต. การวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพรินต์โพร, 2548.

ไพโรสรวง แดงสอาด. “คุณภาพชีวิตการทำงานของคนประจำเรือ.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2532.

เฟื่องฟ้า ปัญญา. “การจ้างแรงงานต่างด้าวในกิจการประมงทะเลและกิจการต่อเนื่องในจังหวัดสมุทรสาคร.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.

สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร. “สถานการณ์แรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมือง.” สมุทรสาคร: สำนักงานจัดหางานจังหวัดสมุทรสาคร, 2550.

วรรณดี ตั้งเสาวภาคย์. “ปัจจัยที่มีผลต่อการปรับตัวของแรงงานผู้ย้ายถิ่นข้ามชาติชาวพม่า ในอำเภอแม่กลอง จังหวัดเชิงรายน.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโท สาขาวิชาประชากรศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

วรากร ทรัพย์วีระปกกรณ์. “วิถีชีวิตประจำวันของเยาวชนในสถานสงเคราะห์ : การศึกษาเชิงปรากฏการณ์วิทยา.” วารสารศึกษาศาสตร์ 19, 1 (ตุลาคม 2550 - มกราคม 2551) : 109 – 122.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. ความเกี่ยวพันของสหภาพแรงงานในการเพิ่มผลผลิต. กรุงเทพมหานคร : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2528-2530.

ผลงานวิจัยระดับปริญญาตรี

สุคนธ์ แยกประยูร. แรงงานหญิงชาวพม่าที่ทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมห้องเย็น จังหวัด

สมุทรสาคร. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2546.

สุพรรณิ ไชยอำพร และสนิท สมักรการ. การวิเคราะห์ทางสังคมเพื่อการพัฒนา : แนวความคิดและวิธีการ. กรุงเทพมหานคร : โครงการส่งเสริมเอกสารวิชาการ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2534.

สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 14. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.

สมพร พรทิพย์เสถียร. “ปัญหาสังคมที่เกิดจากการจ้างแรงงานต่างด้าวที่ตลาดสี่มุมเมือง จังหวัด ปทุมธานี.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.

สาวิตา กุ้ยรักษา. “การสำรวจคุณลักษณะของแรงงานต่างด้าวตามความต้องการของสถาน ประกอบการ ภาคอุตสาหกรรม นิคมอุตสาหกรรม สมุทรสาคร.” งานวิจัยระดับ ปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจและภาษาอังกฤษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2553.

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ก แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล

ส่วนที่ 1 คุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวก่อนเข้าสู่ประเทศไทย

- 1.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในภูมิลำเนาเดิม
- 1.2 สภาพการทำงาน และลักษณะงานในอาชีพเดิมของแรงงานต่างด้าว
- 1.3 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

- 2.1 สาเหตุที่ทำให้ตัดสินใจเข้ามาเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย
- 2.2 กระบวนการเข้าสู่การเป็นแรงงานต่างด้าวในประเทศไทย

ส่วนที่ 3 คุณภาพชีวิตในการทำงานของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

- 3.1 สภาพการทำงาน และลักษณะงานของแรงงานต่างด้าว
- 3.2 ค่าตอบแทน และสวัสดิการที่ได้รับจากนายจ้าง หรือสถานประกอบการ
- 3.3 ปัญหา และการแก้ไขปัญหาในการทำงานของแรงงานต่างด้าว

ส่วนที่ 4 การดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าวในเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร

- 4.1 สภาพการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว
- 4.2 ปัญหา และอุปสรรคในการดำเนินชีวิตของแรงงานต่างด้าว

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ภาคผนวก ข แบบสังเกต

ประเด็นที่ผู้วิจัยได้ทำการสังเกต มีดังนี้

- ลักษณะทางกายภาพ (การแต่งกาย, ท่าทางการแสดงออก, การใช้ภาษาและคำพูด)
- ลักษณะอาชีพ
- สภาพการทำงาน, ลักษณะงานที่ทำ
- ลักษณะของสถานประกอบการ
- สภาพแวดล้อมในการทำงาน
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง
- ปฏิสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนร่วมงาน
- สภาพที่อยู่อาศัย
- การใช้ชีวิตภายนอกสังคมของตนเอง
- การจับจ่ายใช้สอย

ผลงานวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวเปวิกา ชูบรรจง
 ที่อยู่ 60/2 หมู่ 1 ตำบลบ้านบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000
 E-mail Address pangkung_amyza77@hotmail.com
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
 โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ จังหวัดสมุทรสาคร
 พ.ศ. 2554 ศึกษาต่อในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล นางสาวรดา แดงสอน
 ที่อยู่ 12/4 หมู่ 6 ตำบลนาดี อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร 74000
 E-mail Address wworada@gmail.com
 ประวัติการศึกษา
 พ.ศ. 2550 สำเร็จการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย
 โรงเรียนสมุทรสาครบูรณะ จังหวัดสมุทรสาคร
 พ.ศ. 2554 ศึกษาต่อในระดับปริญญาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการธุรกิจทั่วไป
 คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผลงานวิจัยนักศึกษา ระดับปริญญาตรี